

anteq̄ peccet aspiciat. ⁊ nulla eum ad peccandū delectatio carnalis inclināt cogitare quale malū ab illo gaudio diuine premlationis excludi. beatissī ma oīm sanctorū societate priuari. mo ritate eterne ⁊ morti viuere sempiternē. p̄fundo gelenne fluctuanti immer gi. edacissimis vermibz in eternū dila rari. nec finiri. hec ⁊ similia cogitare nihil aliud est q̄ vitijs omnibz repudi are ⁊ oīa carnalia blādimēta refrenare. hec Prosper. Sic igit̄ p̄z primum in quo p̄fuit status p̄ficientiū. vicz in peccatorū ac vitiorū abstinentia ⁊ tere stratione.

Sequit̄ distinctio secunda secunde pris Valogranati. **V** Filius.

Dist quā infor matus sum de pctis capita libz siue mortalibz. ⁊ alijs diuersis vitijs ⁊ circumstantijs eoz a quibz primo debent abstinere p̄ficientē tes. Tunc de sc̄do videlicz de virtutū opatione qd̄ pertinet sc̄do loco ad p̄ficientes. ⁊ primo quid sit v̄rus de hoc cupio edoceri.

Ca. I. **P**ater. **D**

Lire debes

fili primo q̄ nequaq̄ in vita v̄ruosa poterit quis delectari q̄ diu fuerit in pctis ⁊ vitijs in

uolurus. Unde d̄r boe. Constat q̄ antiā peccatis obnoxia in nullo eoz que dei sunt. aut que ad beatā vitam prinent. poterit delectari. Et beatus augustin⁹. Mens non p̄t habere regnū virtutū. nisi ingum prius excusserit vitiorū. Nec etiam s̄m beatū greg. bonū meritorie agit. nisi prius malum deserat. Unde necesse est volenti in virtutibz p̄ficere vt abstrahat se a quibuslibet vitijs. sta

tim cum sentit se aliquo eoz interius pulsari vel exterius occupari. non solū a maioribz v̄z etiam lenioribz. i. ab oc ciosis verbis. a iocis. ab actionibz in fructuosis ⁊ maxime a cogitatōibus vanis ⁊ affectōibus vanis ⁊ vitiosis ⁊ carnalibz p̄cupiscentijs q̄ nec ad horā debemus in corde p̄mittere morari ne offendam⁹ deū ⁊ sc̄os āgelos p̄fites no biscū. ⁊ p̄sciaz sordam⁹. ⁊ bona q̄ p̄f semus cogitare ⁊ agere interim negli gimus. Sic abrahā quondaz iubente deo sacrificia offerens descendētes su per eayolucres ad lacerandū vel fedan dū sollicite abigebat. Et nos ne aliqū in p̄spectu dei appareamus vacui cū sa crificia ei offerimus bone voluntatis. bone actionis. bone locutionis. sacre meditatōis ⁊ pie affectōis volucres malaz cogitatōnū ⁊ affectionū statim abigere debemus. ne ea nobis dissilan ribz aliquatenus nos maculent. ⁊ deo ingrata efficiant. ⁊ nobis inefficacia ad meritū ad vitam sp̄ualem p̄ficient Qui ergo bonū hospite x̄pm non vult effugare de hospicio cordis sui. immi cos eius. i. vitia secū nō hospitet. Pz ergo qui libet p̄ficere volens p̄travitia se armare ⁊ viriliter resistere. ⁊ ad bo nū seu fructuosū opus qd̄ ex alterius ammonitōe vel ex diuina inspiratōne intelligit faciendū strennue se habere. multū em̄ p̄fectū negligimus tam me ritorū q̄ p̄remiorū. eo q̄ sepius redeat nos bonis studijs insistere. ex horrore habemus difficultatē. aut si voluntatē faciendi habemus qd̄ tunc etiā de tem pore in tps differimus ⁊ p̄crastinam⁹ et interim irrecupabiliter perdimus tempus ⁊ premiū quod lucrari potera mus. aut ita desidiose ⁊ indenote faci mus. q̄ nec deo est valde gratum. nec p̄scientie nostre meritorium vel conso latozium. imo. corrosiuum quod etiaz

inde puniri timemus. et ex insipiditate redet nos laboris et festinamus inde cito solui. et redet nos aliquid simile inclinare. de hoc beatus bernardus sic dicit. Recordare viam tuam. et vide quantum inter se distet via per quam hactenus ambulare oportet ad deum. et vide quantum distet ortus ab occidente. sic vias a se discorde dare. cum via per quam ambulasti sit plena leuitate ocio dissolutione corruptione vanis quibusdam delectationibus. cum te non lateat quod qui mollis est et dissolutus semper sit sua tempore dissipans. et quod vere opera eius in eo non vigeant sed potius dissipant. Fateor quidem nonnumquam cogitans mores velle corrigere carnalibus desideriis plus et plus velle resistere. dei laudibus inuigilare proponis. hec quidem nunquam vel rarissime video a te effectui mancipari. imo si quando incipis sic misere desinis. ut ab inimicis tuis merito tibi illud dicat hic cepit edificare et non potuit consummare. nonnumquam cum debes orationi vel meditationi insistere torpore grauari. somno tepideris. cogitatione superflua seducis et nonnumquam tempus orationis expendas in desideriis carnis et si qua tibi confortatio gratie tribuenda esset hanc tibi subripit carnis pigrinitas. ita ut ipsa proferat. spiritu debili permanente. De impia matre et dura crudelitas ancillam domine substantiam voluptuose consumere permittis domina famelicam permanente. hec bernardus. Restat. ergo imminente pugna. ut a fortiori in firmior superet. Necessse igitur est qui viam virtutum ingredi desiderat constantiam mentis et bonum propositum habeat quod ex dono dei perceperit in virtutibus et bonis operibus illud viriliter exerceat nam sunt nonnulli. qui deum sequentes post eum ambulant. alij currunt alij fortiter currunt. De quibus gregorius super cantica.

exponens illud dictum Curramus in odore vnguentorum tuorum sic dicit. In odore vnguentorum dei curramus. cum donis spiritualibus afflari in amoris visionis eius inhiamus. unde in eo quod homines deum sequuntur alij ambulant. alij currunt alij fortiter currunt. Post deum ambulant qui tepide sequuntur. currunt qui frequenter sequuntur. perfecte currunt qui perseueranter sequuntur. Sic autem non motus sed cursus dicitur. quod non sufficit ut sequamur nisi etiam desiderando curramus quod vero neque currere sufficit nisi etiam perfecte curramus. Paulus dicit Sic currite ut plene datis. hec gregorius. **E** Primum sciendum quid sit virtus. Virtus ut ait beatus augustinus. est bona qualitas mentis. qua bene viuunt. qua nullus male vitis quare solus deus in homine operatur. Item firmus fidei. Virtus est animi habitus naturaliter deus. vitatio. morum pietas. cultus diuinitas. honor hominis. eterne beatitudinis premium. **E**thimologia etiam virtutis hec est. dicitur enim virtus quasi virtus inus. Et hec vis persistit in aggressionibus arduis. et in tolerantia aduersorum. et in abstinentia placitorum. Videndum igitur nunc est de effectu virtutum. Pro quo sciendum quod sicut corpus propter frigus honores et decorem vestimentis induit. sic anima virtutibus vestitur. ut prece impugnantia vitia per virtutum inductionem defendat. Unde beatus augustinus. Sicut corpora propter algorem laborum. honorem. et decorem vestibus induunt. sic propter easdem causas anime virtutibus vestiunt. ita videlicet ut cum sint multa malorum genera. nos impugnantia. per virtutum inductionem a singulis defendamur. Sed sciendum quod humana fragilitas ad vitia preterantia pronata est. et faciliter inclinatur. ad virtutes vero exercendas cum difficultate assurgit. Unde dicit ysidorus. Ad virtutem

Liber .II. **Dist.** .II. **Ca.** .I.

tes difficile surgimus. ad vitia sine labore dilabimur. ista enim pna sunt. illa ardua. Et petrus dicit. Naturaliter hoc modo humana laborat infirmitas ut a pnterie rigore facile corruat. ad virtutum vero statū disciplināq; viuenti difficulter assurgat. hxc petrus dicit. Unde necesse est ut labore subeat ille qui cupit virtutes adipisci. nā ut dicit beatus ambro. nulla sine labore est virtus. qz labor pcessus est virtutis. Et beatus bern. Virtus doceri vult cum humilitate. queri cū labore. haberi cū amore. Et notandum qz primo multum graue est aliqd virtuosum facere opus. si aut quis assuescat in virtutibus se exercere nō esset graue. paulo post si pseuerauerit leue sentiet. vltimo etiam delectabit. Quod pbat beatus bernat. dicens. Non natura virtutes sed vsus facit. primū tibi impotabile videbit aliqd virtuosum facere si assuescas iudicabis non adeo graue paulo post nec senties. paulo post etiam delectabis. hxc bern. Sed sunt nōnulli qui quidem virtutibus desiderant diuerti. sed laborem et dolorem p eis obtinendis nolunt subire. volunt a passionibus carnalibus temporalibus temprari. et carnis castimoniā possidere. sed neq; volunt dolores necessarios p eisdē virtutibus sustinere. De hoc dicit cassianus in collationibus patrum. Est voluntas que virtutum doloribus non acquiescit. sic querens a passionibus temptari carnalibus ut nequaq; velit dolores necessarios sustinere. sine quibus desideria spiritus nequeunt possideri. absq; castigatione carnis castimoniā desiderans obrinere. sine vigiliarū labore acquirere puritatem. cum requie carnis spiritibus exuberare virtutibus. absq; vilius exasperatōe puritatis patientiā possidere humilitatē xp̄i sine honore mundi

exercere iactura. religionis simplicitatem cū seculi ambitōne seruare. xp̄o cum hominū laude ac fauore seruire. postremo sic vult futura cōsequi bona ut non amitrat presentia. hxc cassianus. Non solū aut est habendus labor in acquirendis virtutibus vtz etiam omnis industria et studiū est adhibendum. ut homo scire possit ac valeat cum dei adiutorio in operibus virtuosis se exercere et hoc ipsum tñ totum non sibi sed gratie dei attribuet. Unde etiam paulus quasi gloriando dicit. Scio humiliari et abundare et penuriam pati. Quod beatus greg. exponens super ezechielem sic ait. Nunquid non fratres ars est a liqua humiliari et abundare. satiari et esurire. et penuriam pati. ut p magno se scire ista tantus predicator insinuet. Ars omnino et mire discipline scientia que toto nobis cordis desiderio est discenda. quem enim penuria sua nō frangit. a gratiarum actōe non retrahit. in rebus temporalium desiderio non accendit. scit humiliari. hoc enim in loco apostolus humiliari dicit penuriam pati. Nam statim subiungit. scio et abundare. Qui enim acceptis rebus non extollit. qui eas ad vsum vane glorie nō retorquet. qui solus non possidet qd accepit. cum hoc cū indigentibus miseris corditer diuidit scit abundare. Qui vero acceptis alimentis non ad gurgitatem ventris sed ad temperatōem virtutis nec plus carni tribuit q̄ necessitas petit scit satiari. Qui alimentorum inopiā sine murmuratione tolerat. nec p necessitate victus agit aliquid unde aīa peccati laqueū incurrat scit esurire. Quem ergo nec in abundantia supbia eleuat nec ī necessitate cupiditas irritat. nouit abundare et nouit penuriam pati. Qui cū statū subderet. Dīa possum. ne elatōis vba crederemus eē adiūxit in quo. in t. j.

eo qui me pfortat. Ecce in altū ramus
prodūit sed qz in radice se tenet. in vi
viditate pmanfit. in altū em surgens
aresceret. si se a radice diuififet Sibi
em a radice nihil tribuit. qui oia se pof
se nō in se fz in eo qui se pfortat fatef.
hec greg. Laborandū igit est. ⁊ studio
se agendū. p adipifcendis vrtutibz. qz
īpe nobilitat hōiem ⁊ reddunt ama
bilem deo ⁊ hōibz. **Uñ** beatus iheroni.
Summa apud deū libertas est clarere
vrtutibz. solus em ille nobilis est. quē
nobilitat sua vrtus. **Sūma** etiaz apud
deū nobilitas est non seruire peccatis
Uñ ⁊ tulus dr. Si quid optimū volu
mus adipifci. vrtuti opa danda est. ni
hil em vrtute amabilius. nihil qd ma
gis alliciat ad diligendū cū pper vir
tutū nobilitatē ⁊ pbitatem etiā quos
nūqz vidimus diligamus. hec tulus.
Hoc igit attendendū est qz sancti vtri
oem diligentia adhibuerūt quō inte
riorem hōiem suum. viz aīam vrtutibz
decorarent. sciētes nihil acceptius eē
deo. qz in hōi bonis se frequēter exer
cere **Uñ** beatus bern. dr. **Dis** cura
sanctoz sperto ornatu cultuz supfluo
exterioris sui hōis. qui certe corrupi
tur oī se diligentia prebuit ⁊ occupa
uit exrollendo ⁊ decorando interiores
illū hōiem. qui ad ymaginē dei est ⁊ re
nouat de die in diē. certi em sunt. deo
non posse eē quicqz acceptius ymagi
ne sua. si pprio fuerit restituta decori.
quem videlicet decorē nō nisi vrtutibz
psequunt. hec bern. **Qui** igit desiderat
habitaclum sui creatoris effici adoz
net lectulū sine pscie decorē vrtutuz. qz
nequaqz mentē seu cor alicuius ingre
dit. nisi fuerit vrtutibz decoratū. quod
pbat beatus bern. sic dicēs. **Deus** qui
dñs vrtutum d: nequaqz thalamū mē
tis ingredit. si non fuerit lectulus cō
scientie vrtutibz adornatus. quantū

cūqz te affligas. quantūcūqz te crucif
es. non sui copiam tibi tribuit deus.
nisi fueris vrtutibz decoratus. hec bern.
Et notandū qz sicut deus. qui creauit
hōiem ad ymaginē suam est caritas.
bonus. mitis. misericors ⁊c. qz de eo
legunt. **S** Ita homo creatus est
vt bonus ⁊ patiens mitis ⁊ vtuofus
esset. quanto quis in seipso vtuofior
tanta ppinquior est deo. ⁊ maiorē sui
creatoris gerit similitudinē. **De** hoc
in libro de spiritu ⁊ anima d: sic **Sicut**
creator qui hōiez creauit ad ymaginē
suam. ē caritas. bonus. mitis. iustus
⁊ misericors ⁊ cetera sanctorum insig
nia vrtutuz. que de eo legunt. ita homo
creatus est vt caritatē habeat ⁊ bonus
fit ⁊ mitis iustus patiens ⁊ māfuetus
quas vrtutes quanto quisqz in seipso
plus habet. tanto ppinquior est deo ⁊
maiorē sui conditoris gerit simili
tudinē. **Si** vero quod absit aliquis p
deuā vrtioz ab hac nobilissima sui cō
ditoris similitudine degener oberret.
tunc fiet de eo qd scriptum est. **Homo**
cum in honore esset non intellexit ⁊c.
Quis maior honor potest esse hōis. qz
qz ad similitudinem sui conditoris cō
deret. ⁊ eisdē vrtutum vestimētis ve
stiret quibz ⁊ conditor. de quo legitur
Dominus regnavit decorē induit
est. i. omnium vrtutum splendore ⁊ ro
tius bonitatis decorē ornatus. vel qd
maius pōt esse homini de decus aut mi
seria qz vt hac similitudine sui condi
toris amiffa ad informem ⁊ irrationa
bilem bvtroz iumentozum similitudi
nem dilabit. **Quapropter** quisqz dili
gentius attendat prime pditionis sue
excellētiam. ⁊ reuerende sancte trimi
tatis ymaginem in seipso agnoscat hō
nozemqz diuine similitudinis. ad quā
creatus est nobilitate mox ⁊ exercitatio
ne vrtutū dignitate meritoz habere pte

dat. ut quā apparebit tunc ei similis ap-
pareat qui eū mirabiliter ad similitu-
dine suam in primo hōie p̄didit. mira-
biliusq; in sc̄do .i. in seipso reforma-
uit. **Hec** in libro de spū et anima. **Ecce**
quō per virtutum decorum p̄mouemur
ad dei similitudinē et unimur cū ipso.
et efficiamur filij dei. et denominamur.
p̄pter hoc etiam dñi sumus. non quidē
naturaliter sed p̄ gratiam et adp̄riue
De hoc per quendam sic dicit **Sacrimo-**
nia vite siue virtutes animā deuorā. p̄-
mouent ad dei assimilationē. Assimi-
latio autē dei perficit hominē dei deuorā-
tōem ut homines dicant dñi sicut ip-
se deus est dictus. non tñ naturaliter.
sed adp̄riue. **Hec** ille **U**nde in
rebo humanis p̄ncipale bonū est vir-
tus que deo semp̄ inhxere facit. **E**con-
trario vero peccatus a deo nos sepan-
s malo dyabolo facit copulari. **Q**uō te-
stat **Theodorius** abbas in sua collatōe
sic dicens. **N**ihil in rebo dumtaxat hu-
manis p̄ncipale bonū credendus est
nisi sola virtus animi que fide sincera
nos ad diuina perducens illi incōmu-
tabili bono facit iugiter inhxere. **E**t
econtrario nihil malum dicendum est
nisi p̄ctm̄ solum quō a bono deo nos se-
parans malo facit dyabolo copulari.
Hec **Theodorius** in collatōe sua. **F**estina-
te ergo debemus cum omni diligentia
ad resistendū peccatis ac virtijs et adhx-
rendum virtutibus. q̄ sicut virtutes su-
os amatores pulcros et splēditos red-
dent in futuro seculo. ita vitia ad illas
perlxennē mansionē tenebrosos ac im-
perfectos transmutent. **U**nde **pafun-**
cius abbas in sua collatōe sic dicit. **F**e-
stinare debemus omni instantia ut in-
terior quoq; noster homo vitioꝝ diu-
tias quas in anteriori p̄uersatōe p̄tra-
xit uniuersas abijciat atq; dispergat q̄
corp̄ori atq; anime iugiter cohxerentes

pp̄rie nostre sunt. ac nisi adhuc in hoc
corpore p̄stituta a nobis abiecte fue-
rint et abscise. etiā post excessum nos
non desinent p̄municari virtutes. vel
ipsa caritas que eoz fons est in hoc se-
culo p̄quisita post finez huius vite pul-
crum ac splēditū amatorem suū red-
dent. **T**ra vitia ad illam perlxennē com-
moratōem obfuscatā mentem quodā
modo colorib; totam infectāq; trans-
mutent. **P**ulcritudo enim vel disformi-
tas anime virtutū vel vitioꝝ gignit qua-
litate. ex quib; quidaz attractus color
aut ita splēditam eam reddet ut a p̄-
plexia mereat audire. **E**t p̄cupiscet rex
decorum tuum. **A**ut certe tetram feti-
dam atq; deformē. ita ut fetozes pp̄rie
turpitudinis ipsa p̄stiteat et dicat. **C**ō-
putruerunt et corrupte sunt cicatrices
mee a facie insipientie mee. **E**t id cir-
co hē sunt pp̄rie nostre diuitie que cum
anima iugiter p̄morant. quas nobis
regum nullus hostium nec p̄ferre pore-
rit nec auferre. **H**ec sunt pp̄rie diuitie no-
stre quas nec ipsa mors quidem vale-
bit ab anima separe. **H**ec p̄afunci. **U**n-
de vere dicit nō sunt res terrene. s; virtu-
tes quas anima post hanc vitam secum de-
fert ut in eternū viuere possit. **T**este be-
ato bern. qui dicit. **V**ere sunt diuitie q̄s
fidelis anima secū portat ut in eternū vi-
uat. **A**d amorē etiam virtutum
hortat **Johannes** abbas montis sinai
sic dicens. **S**it tibi pater spūs dei qui
ad onus peccatoꝝ tuoz tecū collabora-
re vult et etiam p̄t. mater vero tua sit cō-
punctio a sordib; lauare valens. **F**ra-
ter vero qui ad cursum et viam supernā
tecum collaborat et coartat. **P**osside
vrozē in euulsibile memoriā mortis.
Filij vero tui dilectissimi sint. suspiria
cordis et gemitus. **S**eruū posside cor-
tuum. amicos vero sanctas virtutes.
que quidem in tempore exirus tibi p̄-
t. ij.

desse possunt. si tibi amice fuerint. **N**ec est generatio querentium dominum. hec iohannes. Et norandum quod ille virtutibus poller qui ex alia previrtute non subiacet nam virtus una. sine alia. aut omnino nulla est aut imperfecta. hec tangit beatus gregorius. xxij. moral. sic dicens. Quisquis virtute aliqua pollere dicitur. tunc veraciter pollet. cum virtus ex alia parte non subiacet. nam si ex alia parte te virtus subdit. nec hoc est solidum. ubi stare putabam. unaqueque enim virtus tanto sola minor est. quanto desunt ceterae. nam sepe quosdam pudicos quidem vidisse nos contingit. sed non misericordes. quosdam quasi misericordes. sed nequaquam iustos. quosdam vero quasi iustos sed in se potius quam in domino confidentes. Certum est. quod nec castitas in eius corde vera est. cui humilitas deest. quippe quod superbia se intrinsecus corumpente semetipsum diligens a divino amore fornicatur. nec humilitas vera est. cui misericordia iuncta non est. quod nec humilitas dici debet. que ad passionem fraternae misericordiae nescit inclinari. **N**ec misericordia vera est. que a rectitudine iustitiae aliena existit. quod que potest per iustitiam pollui. nescit proculdubio sibi ipsi misereri. nec iustitia vera est. que fiduciam suam non proditore omnino. sed in se forasse aut in rebus proditis ponit. quod dum a creatore spem subtrahit. ipse sibi principalis iustitiae ordinem pervertit. una itaque virtus sine alia aut omnino nulla est aut imperfecta. hec gregorius. **S**ed et hoc sciendum quod magna est virtus virtuosum existeri. et tamen vanam gloriam. que ex hoc venit contemnere. Unde beatus augustinus. Virtutes habenti magna virtus est contemnere vanam gloriam. contemptus enim eius in conspectu dei est. nam recte vivere et nolle laudari. quid aliud est. quam inimicum esse rebus humanis. pertinet ad oculos mundum

non intueri. in recte faciendo laudes hominum non habet simplex cor. id est mundum cor. nisi qui transcendit humanas laudes et illum solum intuetur cui recte vivit. qui conscientie solus inspector est. nihil consequentius sinistra videtur significare. quam ipsam delectationem laudis. nesciat sinistra. id est se non immiscet at conscientie tue laudis humane appetitio. hec augustinus. Et sic habemus de virtutibus et eius effectibus.

Filius
Scire cupio que virtus sit prima quam perfectiores debent aggrediri ut ad ceteras virtutes sequentes venire possint.

Capitulum .II. De R.

Debes scire quod prima virtus et per quam pervenit ad alias virtutes est timor domini. De quo per psalmistam. Initium sapientie timor domini. ipse enim timor totius religionis est exordium. sine quo nullum bonum poterit pullulare vel manere. Teste beato bernardo qui ait. Si ne timore que gratiarum prima est. et totius religionis exordium nullum bonum pullulare poterit vel manere. omne enim virtutum edificium vergit in precipitium. si huius gratie amiserit fundamentum. Quid plura dixerunt sunt timor et religio nec alterum sine altero potest remanere. per timorem enim mundo renunciamus. nosmetipsos abnegamus. crucem nostram post dominum portamus. hec bernardus. **N**am timor domini expellit peccatum ab homine. et nihil conservat ita a virtutibus immunes sicut hec virtus. Unde per sapientem dicitur. Timor domini expellit peccatum. Nam qui sine timore est non poterit iustificari. Unde beatus iheronimus. Nulla res ab omni peccato ita nos servet immunes

Liber II.

ficur timor dñi et mors supplicij. hęc ibe
ro. Qui enim fidē dei habent timēt sup
plicij. qui timent supplicij continent se
a peccatis. et sequenter a terrena aff
fectōe se disjungūt. De quo per maxi
minū sic dicit. Qui credit dño timet sup
plicij. qui vero timet supplicium absti
net se a vitijs. sustinet tribulatiōem. q̄
vero sustinet tribulatiōem habebit in
deo spem. spes autē in deo sepat ab om̄i
terrena affectōe. ab hac vero mens se
para habebit circa deū caritatem. hęc
maximinus. Per timorē etiaz dñi ad
p̄miam agendā. ad bene operandū cō
pungimur. et ad mundū relinquendū
animamur. Qd̄ affirmat quedā glos.
sic dicens. Per timorē quippe sanctū
ad bene operandū p̄pungimur et ad o
diū om̄iū visibiliū et cupiscibiliū et
ppriū corporis et ppriū voluntatis inui
ramur. et ad agendā penitentiam et ad
mundū relinquendū animamur. et sol
licitudine implemur ad seruiendū dō
sine negligētia die ac nocte. hęc glosa
Qui igit iusticiam desiderat et legem
dei custodire ac p̄seruare timorē eius
et amorē studeat habere. q̄ difficulter
sine timore poterit quis iusticiā ac p̄
cepta illius custodire. De quo basilis
Difficile iusticia sine timore custodit̄
non illum timorē qui tp̄alia bona si
bi subtrahi p̄timescit. quē perfecta di
lectio foras mittit. sed timorē dñi san
ctū qui p̄manet in seclā. quo iustus de
um quanto ardentius diligit tanto so
lertius offendere cauet. Dicit et inde
cassiodorus. Cum audis q̄ dñs tuus
dulcis est. attende quid diligas. Cum
audis rectus attende quid timeas. ut
amore et timore dei exercitatus legem
eius custodias. Et s̄m beatum august.
Considerandū est q̄ per timorē plene
bona vita retinet̄. per bonam p̄sciē
tia p̄p̄atur. per bonam p̄sciē

Dist. II. Ca. II.

tiam nulla pena timetur. discat time
re qui non vult tremere. hęc augustinus
Unde notandū q̄ ipse timor locū p̄
parat caritati. cū aut caritas cepit in
corde hominis habitare expellit timo
rem qui p̄ius locum caritati p̄p̄pau
erat. quantū enim caritas crescit timor
decrescit. et quanto caritas fit in corde
feruentior. tanto feruentius timor fo
ras pellit. Necessē ē ergo ut intret p̄
mo timor per quem veniet caritas. oc
cupet cor ut inducat caritatē. De hoc
beda super illo verbo iohannis Timor
non est in caritate. sic dicit. Quid di
cemus de illo qui cepit timere diez ius
dicij. si perfecta in illo esset caritas nō
timeret. perfecta em̄ caritas p̄fecta fa
ceret iusticiam et non haberet quare ti
meret. imo haberet quare desideraret.
ut transeat iniquitas et veniat regnum
dei. Ergo timor non est in caritate.
sed in qua caritate non inchoata. in q̄
ergo non p̄fecta. q̄ perfecta caritas in
quit foras mittit om̄ē timorē. Ergo
incipiat timor. q̄ initium sapie timor
dñi. Timor quasi locū p̄parat caritati
cū aut cepit caritas habitare. pellit
timor qui ei p̄p̄pauit locum. quantū
em̄ crescit illa. ille decrescit. et quantū
illa fit interior timor pellit foras. ma
ior caritas minor timor. minor caritas
maior timor. Opus est igit ut intret p̄
mo timor per quem veniet caritas. Occu
pet igit cor tuū ut inducat caritatē. iā fa
cta securitate per caritatē in aīo quale
gaudij nobis ē vel in hoc vel in futuro
seculo. quis nobis nocebit plenis cari
tate. Videte quō exultet ap̄ls de ip̄a ca
ritate. quis nos inq̄t sepabit a caritate
xpi. tribulatio an angustia. hęc beda
Sciendū q̄ sp̄s timoris sunt sex
Primus est timor naturalis quo timet
quilibet naturalit̄ nociuū nature. iste ti
mor nec est bonus nec malus. q̄ non

Inest libero arbitrio. Sed ut timor est humanus. quo timet quis pelli sue plus debito. hic est malus et quicquid venialis et quicquid mortalis secundum quod amor huius vite ex quo oritur minor vel maior est. Mortalis ut cum quis potius peccaret mortaliter quam amitteret vitam suam. Venialis ut cum quis faceret prius veniale peccatum quam mitteret se occidi. Tertius timor est mundanus quo timet aliquis nimis rebus suis hic similiter malus est. nascens ex amore reipsum temporalium et est quicquid mortalis. quicquid venialis penitus eodem modo quo dictum est de humano. Quartus est timor servilis quo quis timet peccare propter gehennam principaliter. De quo timore dicit hugo de sancto victore. Servilis timor est pro evitanda pena abstinere a malo. retenta mala voluntate. quod beatus augustinus confirmat sic dicens. Quando tamen pene non amore iusticie fit bonum. non fit in corde quod fieri videtur in opere. quoniam homo malum non facere si posset impune. hinc augustinus. Quintus est timor initialis. quo timet quis et gehennam et dei offensam et habet quasi duos oculos unum ad penam alterum ad deum et hic est principalior. De quo dicit hugo de sancto victore. Initialis timor est pro evitanda pena cum perverso opere etiam perversas cogitationes refecare. Sextus timor est filialis quo timet quis principaliter offensam dei vel separationem a deo. De quo dicit hugo de sancto victore. Filialis timor est bono firmiter inherere eo quod illud amittere nolit qui ex succedente caritate nascitur ut ipsum timere nihil aliud sit. quam degustatum in caritate bonum iam nolle amittere. Et hic quidem timor aliquid pene adiuverit huius. dum in incerto ambulamus. et per in utramque partem adhuc declinare status vite sue mutabilis. Sed cum mutabilitas nulla erit tunc nulla ex incerto suspi-

cionis pena inerat. et timor quodammodo sine timore erit. ubi et de stabilitate certi erimus et tamen reverentiam creatori exhibere non desistemus. hinc hugo. Et notandum quod coiter homines vocantur primo ad conversionem per timorem et processu temporis per amorem iustificantur. Teste beato bernardo. qui dicit timore vocamur amore iustificamur. nam principium nostre salutis est timor domini. de quo nascuntur ceterae virtutes. quousque ad caritatem perveniunt. De hoc dicit cassianus principium nostre salutis atque sapientie secundum scripturas timor domini est. De timore enim dominum nascitur punctio salutaris. de punctione cordis procedit abrenunciatio. id est contemptus omnium facultatum. de nuditate humilitas procreatur. de humilitate mortificatio voluntatum generatur. de mortificatione extirpantur atque marcescunt vitia. de vitiorum expulsiōe virtutes fructificantur atque succrescunt. De virtutum pullulatione puritas cordis acquiritur. per conspurcamentum apostolice caritatis perfectio possidetur. hinc cassianus. Sciendum quod sicut in vita huius seculi audacia fortitudinem perit. ita in via dei audacia debilitatem. et sicut in via seculi timor debilitatem. ita in via dei timor fortitudinem gignit. Hec tangit beatus gregorius. x. moralium. ita dicens. Via dei a timore incipit ut ad fortitudinem deveniat. nam sicut in via seculi audacia fortitudinem. ita in via dei audacia debilitatem parit. et sicut in via seculi timor debilitatem ita in via dei timor fortitudinem gignit. Salomone attestante qui ait. in timore domini est fiducia fortitudinis. Timor quippe domini esse fiducia dicitur fortitudinis. quia inimicum mens nostra tanto valentius terrores rerum temporalium despicit. quanto se auctori earundem temporalium veracius per fortitudinem

nem subdit. que in timore domini con-
stituta non inuenit extra quod metuat
qz dum recto metu p̄ditori omniū iun-
git. potestate quadam sup̄ omnia sub-
leuat. h̄c grego. Iusti etiam viri cuz
intente p̄siderāt quomō assistere opoz
teat coram districto iudice valde p̄ti-
mesunt. reducunt nāqz ad memoriaz
p̄ua opa que fecerunt. ⁊ qualiter di-
stricta illa deus d̄iudicat attendunt ⁊
perituros se absqz dubitatōe p̄sciūt
si remota pietate reducunt. Qd̄ idem
beatus grego. viij. mora. tangit dicēs
Iustoz mens sp̄ sollicita venturo exa-
mini intendit. omne namqz qd̄ agunt
metuunt. dū caute p̄siderant qui ante
quantū iudicem stabunt. intuent potē-
tiam illius magnitudinis. ⁊ p̄sant qn-
to reatu p̄stricti sint p̄rie infirmitatis
enumerāt mala p̄p̄ operis ⁊ p̄tra h̄c
aggregantur bona p̄ditoris. p̄siderāt
p̄ua que districte iudicet. bona opa
qz subtiliter penset. ⁊ pituros se absqz
ambiguitate p̄sciunt si remota pie-
tate iudicent. qz hoc ip̄m quoqz iuste
p̄videmur viuere culpa est. si vitā no-
stram cū iudicat hanc apud se diuina
miscdia non excuset. Hinc in eodem
libro scriptū est Astra non sunt mūda
in p̄spectu eius. qz apud deuz districte
indicāti ip̄i quoqz maculas inquinā-
tionis habent qui per mundiciaz san-
ctitatis lucēt. Contemplant igitur qz
districtius iudex veniat qui dum vi im-
mense magnitudinis cordiū secreta il-
luminat. omnes ante oculos culpas re-
ducit pensant quanta illi firvere cū dia
in p̄spectu tūc totius generis humani
angeloz omniūqz archangeloz p̄fun-
di p̄pendunt. qui post p̄fusionē cruci-
atus maneat ⁊ deficienter carnem ges-
tina p̄sumat. h̄c greg. Pensant etia
am electi ⁊ iusti viri a quanta beatitu-
dine ad quantā corruptionis sue mise-

riam ceciderunt. p̄pendunt nāqz nō
que in hac vita tolerant. sed metuunt
ne post hanc vitam grauiora patiant.
lugent qz in hoc exilio ⁊ seculo terinē-
tur. timent ne ⁊ cum exilium relinqui-
tur mors eterna subsequat. Sed elec-
toz animus debet talem metum ⁊ dol-
lorem a se excutere ⁊ ad sola eterne pa-
trie desideria se extendere pondus for-
midinis abijcere. ⁊ in virtute amoris
dei se exercere. Ista p̄memorat beatus
grego. xij. mora. exponens illud Job.
Indignatio sagittaruz domini ebibit
sp̄m meum. sic dicit. Sagittaz indi-
gnatio sp̄m bibit. qz super ne sentētie
electos quos in peccatis inuenit dum
voluerit immutat. vt duriciā suā trās-
fixa mēs deserat. atqz ex saluifero vul-
nere sanguis p̄fessionis currat. Pen-
sant namqz vnde lapsi sunt. pensant a
quanta beatitudine. ad que corruptio-
nis sue tormenta ceciderunt. ⁊ non so-
lum gemunt in his que sustinent. s; in
sup̄ metuūt hoc qd̄ districtus iudex de-
linquentibz de gehenne ignibz minat
Unde ⁊ recte per iob subdit. Et timo-
restui militant p̄tra me. Iustoz mēs
non solum p̄pendit qd̄ restat. videlz
qualia in hac vita patit. metuit. ne p̄
hanc grauiora patiat. lugeat. qz in hu-
ius cecitatis exilio a paradisi gaudijs. ti-
met ne ⁊ cum exilium relinquit mors
eterna subsequat. Jam ergo sententi-
am tolerat in pena. sed minas adhuc
venturi iudicis timet ex culpa. Hinc
p̄s. ait. In me transierūt ire tue ⁊ ter-
rorestui p̄turbauerūt me. Interni q̄p̄
pe iudicis postqz ire p̄turseunt etia
terrores p̄turbāt. qz iam aliud de dā-
natōe patimur. ⁊ adhuc aliud de eter-
na vltione formidamus. Unde dicit
Et terrorestui militant contra me. ac
si aperte diceret. percussus quidem de
p̄sentibus doleo. sed in hoc doleo sit
r. iiij.

gravis quia in pena positus adhuc supplicia eterna ptimeo. Debet tñ a metu et dolore animus excuti et ad sola eterna patrie desideria extendi. Tunc em nobilitate nostre regenerationis ostendimus. si patrem diligimus. que nunc serui mentem dominum formidamus. Unde per paulum dicit. Non accepistis spiritum seruitutis. ite in timore et pondus itaq; formidinis mens electi possinat. in virtute se amoris exerceat. reuocationis sue dignitatem desideret. ad adiutoris sui spem anxiet. que quousq; aspiciere non valet eternitate eius necesse. i. ut intimum cibum suum esuriens expectet. hec gregorius. Qui igitur in pueris uita se constitutum considerat. timeat incidere in gehennam et ideo vitam suam emendando et penitentia corrigat. Qui vero iam virtuose uiuit et in statu proficiendi est timeat ne ab eodem statu. per suam negligentiam corruat. Oportet em sicut apostolum ut cum timore et tremore nostram salutem exerceamus ac iugiter in tali salubri metu perseueremus. Sic igitur habemus de timore. **Filius.**

Allez scire que virtus primo oritur de timore.

Ca. III. Pater.

Debes scire quod

ex timore domini procedit siue oritur bona voluntas. qui enim timet propriis excessibus damnari seu a deo separari. mutat voluntatem suam prauam in bonam et sicut timor est initium omnium virtutum sic etiam bona voluntas est origo et mater omnium bonorum. Hoc probat beatus bernardus sic dicens. Bona voluntas in animo est origo omnium bonorum et omnium mater virtutum. sicut e contrario mala voluntas est origo omnium vitiorum et malorum ideo custos anime sue valde sol-

licitius esse debet. circa custodiam voluntatis sue. hec beatus. Unde magnum et principale donum dei est bona voluntas. quia quicquid agitur non potest esse bonum. nisi ex bona voluntate procedat sine qua etiam nemo saluari potest. Unde richardus de sancto victore. Inter omnia bona que ad salutem hominis spectare videntur. primum et principale donum bona voluntas esse cognoscitur. per quam in nobis diuine similitudinis ymago reperitur quicquid homo agat bonum esse non potest nisi ex bona voluntate fiat. similiter malum esse non poterit. sine bona voluntate omnino saluari non potest. cum bona voluntate perire non potest. hec richardus. **P.**

Et notandum quod voluntas corrupta seu inordinata et consuetudo mala plurima sepe vitia quasi naturalia in neglecta conscientia efficere solet. Remissa namque voluntas generat mentis leuitatem ex qua procedunt inconstancia morum leticia vana. cordis lasciuia et multa alia. et in hunc modum omnia genera vitiorum ex aliquo male voluntatis effectum vel male consuetudinis suam singula ducunt originem. Ista commemorat beatus bernardus in epistola ad carthusienses sic ait. Sicut magno aliquando labore et studio perseuerante virtutes trahuntur in affectum et mentem bonam. sic vitia leuissima remissiois leuitentie oportunitate transeunt in consuetudinem. et quasi naturalia efficiunt sed nullum vitium est naturale. Omnis vero virtus naturalis est. Consuetudo tamen vel corrupte vel in aliter negligentie plurima sepe vitia quasi naturalia in neglecta conscientia efficere solent. nam remissa voluntas facit leuitatem mentis. ex qua procedunt instabilitas mentis. inconstancia morum. vana leticia. sepe usque ad lasciuiam carnis vel multa alia in

negligentiam vel transgressionē ppositi ex leuitatis vitio venientia. in hunc modū omnia genera vitioꝝ ex aliquo malevolentis affectu vel male p̄suetudinis vsu suam singula ducunt originem. que quanto diutius menti innotita est. tanto fortius h̄ret et fortioribus remedijs indiget. etiam curā inquirat diligentiorē. h̄mōi enim pestes vitioꝝ rum vsq; in vltimam solitudinē solitariū persequunt. et sicut bene p̄creta vitioꝝ et fideliter animo infidēs possessorem suum in nulla deserit multitudie sic vitium p̄suetudinis possessore suū libere esse non patit̄ in qualibet solitudine. nam nisi p̄inaci studio et prudenti labore expugnata fuerit p̄suetudo superari alis non potest. vinci vix potest. et quomocūq; se p̄ponat animus h̄ret et in quavis solitudine secretum vel silentiū esse non patit̄ cordis. h̄c bern. Laborare igit̄ debemus vt nostram voluntatē si praua ē aut remissa corrigamus. qz si in quantum in nobis est velimus vires ad bene operandū apponere et p̄mpta fuerit nostra voluntas. nihil poterit nos auxiliante dño a virtute ac bonis operib; phibere. Unde crisost. Possibile est iussa dei implere si n̄ velimus. Si enī in q̄tum in nobis est vires velimus apponere. maximus est deus adiungit auxiliū. qz si p̄mpta fuerit in nobis voluntas. nihil erit quod nos a virtute possit phibere. h̄c crisost.

Q Et sciendū est qd voluntas bona p̄dest ad salutem hōim etiam si effectū boni operis non habuerit. qz quicquid vult homo et non potest perficere. hoc deus p̄ facto reputat. si enim nihil habet quis dare. det voluntatē quā habet et totū dedit. De hoc primo dicit beatus ihero. Voluntas p̄dest. q̄ si effectū non habuerit. tñ premiū nō amittit. Item beatus ambro. Affectus tuus

operi tuo nomen imponit. quicquid vis et nō potes deus p̄ facto reputat. Et beatus augu. Bona voluntas cui non est facultas opis. sufficit sibi ipsi. sufficit etiā deo. si nihil dare habes. da voluntatē quam habes et totū dediti. Omnia ei impleuit qui qd potuit fecit. h̄c augu. Unde qui habere vult magnū meritū magnā habeat voluntatem. qz quantū crescit bona voluntas tantum crescit et meritū. De hac voluntate dicit beatus bern. Bona voluntas nec dari pot̄ inuito. nec auferri nisi volenti. ergo totum meritum hōis est in bona voluntate. Quantū crescit voluntas tua tantum crescit meritū tuum. tantū mereris quantū vis. fac magnā voluntatem si vis habere magnū meritū. ita deus p̄ssimus et misericōssimus in eo nostram redemptionem in quo nullus nisi velit egere pot̄. Amare namq; equaliter diuites et paupes possunt. licet equaliter dare pecuniā non possint. Voluntas tñ bona nō est. si non operet̄ quod potest. h̄c bern. De hac voluntate etiā notandū qd sicut voluntas si fuerit vitiosa in hōine facit aīam vitiosam. ita et bona voluntas si affuerit efficit aīam bonā.

R Que etiā h̄z q̄tuor gradus. Primus gradus est voluntas recta. Scōs voluntas valida. Tercius deuota. Quartus voluntas plena. In quibus bone voluntatis gradibus d̄z aīa deuota de die in diē p̄ficere et se in illis exercere. De hoc per beatū bern. sic d̄z. Sermo dei duo operari debet. et animas vitiosas sanare. et bonas ammonere. vitiosas dixerim non ad omnes quibus inest vitium. sed que vitio ex voluntate consentiunt. nec resistunt quantum possunt. Bonas dico animas non solum perfectas. sed etiam incipientes. que licet vitium habeant. tamen nullo modo consentiunt sed repugnant. Et ra-

les aīe licet ex infirmitate vel ignorantia sepe cadant. tñ p bonā voluntatem quā habent resurgūt. **H**ec est enim que bonā facit aīam. **S**i vō voluntas fuerit vitiosa. vitiosā facit aīam. **S**i qz homo sicut iob ait. **N**unquam in eodem statu pmanet. aut em̄ deficit aut p̄ficit. p̄ficiendū est in hac voluntate. qz ipsa est de qua p̄lra ait. **H**ec est via dñi ābulate in ea. primus gradus huius vite est recta. **S**ecundus valida. **T**ercius deuota. **Q**uartus plena voluntas. **I**n primo gradu aīa mēte legi dei p̄sentit. sed carne repugnante bonum qd diligit p̄ficere non inuenit. sed sepe malū qd odit p infirmitatez facit. **I**n scdo gradu aīa non solū malū qd non agit odit sed etiā bonū qd diligit licet cū grauedine fortiter tñ p̄ficit. **I**n tertio gradu iaz dilatato corde currit viā mandatorū dei. et delectat̄ in eis sicut in oīb diuictis. **I**n quarto gradu sunt angeli qui ea facilitate qua semper volunt plenarie p̄ficiūt. hūc gradū desiderare quidem p̄t. ascendere nō p̄t ob hoc qd corpore grauaf. **Q**ui igit̄ non dū voluntatez rectam habet. sciat qz impedit eū intentio carnalis. qui habet rectā et non validam. sciat qz impedit eū mala p̄suerudo. qui hz deuotam et non plenā sciat. qz impedit eū terrena inhabitatio. **C**uius vitiosa est voluntas oret et dicat. **F**iat voluntas tua sicut in celo et in terra. se intelligens in terra. **I**n celo illū autē qui rectam hz voluntatem. qz quantū distat celū a terra tantū distat voluntas recta a vitiosa. **I**tem etiā oret qui hz voluntatē rectā se intelligens in terrā illum autē qui in voluntate valida ē celū. ita de ceteris vt semp intendat aīa p̄ficere. qz sicut dam natus est. qui semp in vitiosa permanet voluntate. ita reprehensibilis est qui in alijs non studet proficere. **H**ec

berñ. **S**ed et hoc circa voluntatē sciendum. cū em̄ vult bonū agere qd potest laudāda est. **C**ū vō plus vult q̄ potest corrigenda est. cū autē facere non vult. qd p̄t. excitanda est. **I**sta cōmēdat beatus berñ. sic dicēs. **B**ona voluntas cū vult qd potest laudanda est. cū vult qd non p̄t corrigenda est. cū non vult qd potest excitanda est. **H**ec berñ. et sic patet de voluntate.

Filius.

Sic autē desidero que virtus selet quaf bonam voluntatem.

Ca. III. Patet S

De hoc scire debet. q̄ ex bona voluntate p̄cedit. **S**up̄ius discussio siue dijudicatio. omnis namqz voluntas bona odit malum et diligit bonū. homo vero habens bonā voluntatē ad semetipsum reuertetur ac semetipsum discutit. ac in greditur secretum conscientie sue. ibi qz omnes defectus. omnes consuetudines. omnes affectiones. omnes operationes. omnia peccata. tam p̄terita q̄ p̄sentia diligenti consideratione examinat et examinando inspicit et si quid minus rectum apud se inuenit statim penitendo punit. **N**ecessesse est enim vt homo in suis operibus sit prouidus et circumsp̄ctus et quoridiana discussione cogitationes locutōes pariter et facta sua examinet. **Q**uantū etiam ad bona agenda solito sit alacrior et quantum ad temptamenta vincēda sit instantior. penset etiam quantū in virtutibus p̄ficiat. vel quantum deficiat et qualis sit in affectibus et qualis in moribus diligenter attendat. **A**ntehugo de sancto victore. **N**ecessarium est vt homo in omnibus operibus suis sit circumsp̄ctus. et prouidus et

quotidiana discussione cogitationes locutiones pariterque facta sua apud se metipsum examinet. per singulos dies vitam suam ad iudicium vocet. mane quoniam surgere debet consideret quid egerit per noctem. Invespere quoniam cubatum vadit consideret quid egerit per diem. quantum ad bona agenda solito alacrior sit. et quantum ad mala vincenda solito constanter. vel si quod ex his que agenda non erant presumpserit. hec hugo. Dicit etiam beatus bernardus. Integritatis tue sis curiosus explorator. viam tuam quotidianam discussione examina. attende diligenter quantum proficis vel quantum deficis. qualis sis in affectibus et qualis in moribus. quod similis deo. et quod dissimilis. quod prope. quod longe. non locorum interuallo sed morum affectibus. Erude agnoscere temetipsum. quod multo melior et laudabilior es si te cognoveris quam si te neglecto cognosceres sicut curus. vires herbarum. pleriones hominum. naturas animalium. et haberes omnium celestium et terrestrium noticiam et scientiam. Redde ergo te tibi. et si non semper aut sepe. saltem interdum rege tuos affectus. dirige actus. corrige excessus. Ante te nihil remaneat in te indisciplinatum. quod ipse nihil dimittit impunitum. pone omnes transgressiones tuas ante oculos tuos. statue te ante te tamquam alium et sic temetipsum plange. plora iniquitates tuas et peccata quibus deus offendisti. indica ei miseras tuas. omnem de maliciam aduersariorum tuorum. hec bernardus. Multum namque placet deo discussio vite nostre. teste beato augustino qui dicit. Scio domine scio quod nihil tibi tantum placeat in me sicut discussio vite mee.

Sed sunt nonnulli qui ad cognoscendam vitam alienam multum sunt studiosi. ad propriam vero vitam corrigendam desidiosi. Unde pringit quod tales ali-

ena scientes se nesciant. et quanto maiores exploratores fuerint alieni meriti. tanto magis efficiuntur ignari sui. Unde beatus augustinus. Curiosus est genus hominum ad cognoscendam vitam alienam. desidiosum ad cognoscendam suam. Et beatus gregorius. Graue namque curiositatis est vitium. qui dum cuiuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exterius ducit semper ei sua intima abscondit. ut aliena sciens se nesciat. et curiosi animus quanto etiam peritius fuerit alieni meriti. tanto fiet ignarus sui.

Necessesse igitur est qui vult humilitate et in ceteris virtutibus proficere ut semetipsum diiudicet et non alium. Magis quippe namque debet cogitare quid sibi desit de bonis moribus. quam quid absit alteri. qui enim cogitat quantum precesserit alium. tumore superbie inflatur. qui vero cogitat quantum sibi adhuc desit ingemiscit et humiliatur.

Unde beatus bernardus. Si te ad lumen veritatis intus in animo sine palpatione diiudices. non dubito quin humilioris tu in oculis tuis. et quanto alius profeceris. tanto amplius inuenies quod te humiliat. Dicit etiam beatus augustinus. Magis cogitare debetis quod vobis desit quam quid vobis assit. quod habes vide ne perdas. quod non habes supplicavit habeas. In quantis sis minor tibi cogitandum est. non in quantis sis maior. si enim cogitas quantum precesseris alium time tumorem. Si vero cogitas quantum tibi adhuc desit ingemiscis. et cum ingemiscis curaris. humilior eris. rutilior ambulabis. non precipitaberis. non inflaberis. hec augustinus.

X Quisquis autem desiderat ad cognitionem suam pervenire tria debet attendere. omnia namque peccata et mala quod committuntur aut per negligentiam. aut per concupiscentiam. aut per nequiciam perpetrant. Circa ista tria

debet vniuersiusq; versari cogitatio .
debet em̄ quisq; recordari q̄ negligē
ter cor suū q̄ negligenter tempus suū
expenderit. q̄ malū finē operi suo im
posuerit. **H**ec ei tria cū summa diligē
tia sunt obseruanda. vt. s. cor bene cu
stodiat. tps vtiliter expendat. et finis
bonus et debitus in omni tpe p̄figat
Item debet recogitare q̄ negligens
fuit in orōne. q̄ negligēs in lectione.
q̄ negligens in operis executione. in
his em̄ tribz d̄vnuisquisq; seipm̄ dili
gentissime exercere et excolere. si vult
fructum bonū facere et dare in suo tpe
Item debet recogitare. q̄ negligens sit
vel fuerit ad penitendū q̄ negligēs ad
resistendū. et q̄ negligēs ad p̄ficiendū
debet em̄ cū summa diligentia deslere
mala p̄missa. repellere temptamēta di
abolica. et p̄ficere de vna v̄tute in aliā
vt possit puenire ad p̄mia eterna. **S**e
cundo d̄z homo recogitare si in ip̄o vi
geat vel vigerit p̄cupiscentia volupta
rum curiositatū et vanitatum **C**erte tua
p̄cupiscentia voluptatis vigeat in reli
gioso hōie. q̄n̄ appetit dulcia viz ciba
ria saporosa. q̄n̄ appetit mollia. s. vesti
menta delicioza. q̄n̄ appetit carnalia vi
delicet oblectamēta luxuriosa. **C**erte
tūc vigeat p̄cupiscentia curiositatis in
dei famulo. q̄n̄ appetit videre pulcra.
q̄n̄ appetit habere cara **C**erte tūc vigeat
p̄cupiscentia vanitatis. q̄n̄ appetit ho
minū fauorem quando querit huma
nam laudem quando desiderat hono
rem humanum. **I**sta oīa debet seruus
x̄pi tanq̄ venenū fugere. q̄ sunt iudi
ces oīs mali **T**ercio recogitare debet
homo diligenter qui cupit noticiā ha
bere sup̄ius si in ip̄o vigeat vel vigu
erit nequitia iracundie. nequitia inui
die et nequitia accidie. **C**erte tūc in re
ligioso homine vigeat iracūdia. quan
to anima in corde vel affectu signo vel

verbo vel clamore quātumcūq; modū
cam indignatōem et ex corde rancores
p̄ximo suo ostendit. tūc aut̄ in hōie re
gnat inuidia. q̄n̄ gaudet de p̄ximi ad
ueritate. et tristat de eiusdē p̄sperita
te q̄n̄ letat de malis p̄ximi et tabescit
de bonis ip̄ius. **T**ūc etiam accidia vi
get i religioso q̄n̄ fuerit tepidus. som
nolentus. ociosus. tardus. negligēs
remissus. dissolutus. indeuotus. tri
stis et tediosus. **H**ec oīa seruus x̄pi de
bet detestari et fugere. q̄ in his vitis et
alijs supra memoratis p̄sistit perditio
corporis. in quantum aut̄ magis quis
q̄ in illis que p̄missa sunt suam p̄scias
discusserit tanto p̄fectior in sup̄ius
cognitione et noticia erit.

Filius

Discussionem p̄scie et cogni
tionē sup̄ius quā p̄sequit hō
mo ex diligenti sui d̄iudicatione desi
derio nūc informari que virtus sit que
comitat hanc virtutem.

Ca. V. Pater A

Debes scire qd̄
humilitas est. que hanc virtutem
sequit videlicet cognitionem sui
ip̄ius. quia quātō magis homo semet
ip̄m discusserit et p̄prias defectus ante
cordis oculos reduxerit. ac cognoue
rit tanto hūilior erit. **N**ā certa noticia
suoꝝ defectuū hōiem sibi p̄ vile reddit
Un̄ primo sciendū qd̄ sit hūilitas **E**t
aut̄ hūilitas p̄m̄ bern̄. **V**irtus qua ho
mo dissimila sui p̄gnitōe sibi p̄ vile
cit **E**t beatus ang. **H**umilitas est ex in
tuitu p̄prie p̄ditionis. et sui p̄ditōis
volūtarie m̄ris inclinatio **I**tem bern̄.
Humilitas est p̄emptus p̄prie excel
lentie. **N**otādum aut̄ est qd̄ humilitas
est fundamentum omnium virtutum et
bonorum operum. omnis namq; scru
ctura bonorum operum ac virtutum si

ne hoc fundamento subsistere non potest. Unde qui vult edificium arum bonorum operum construere. debet prius fundamentum vere humilitatis ponere. Unde crisostomus. Nemo construere celsitudinem bonorum operum et virtutis nisi prius iaceantur fundamenta vere humilitatis. Dicit etiam de hoc cassianus. Nullo modo poterit in anima nostra virtutum structura surgere nisi prius iacta fuerint vere humilitatis fundamenta. sine qua etiam humilitate nec purgatio peccatorum. nec emendatio morum. nec summatio virtutum poterit apprehendi. Beatus etiam augustinus. sic dicit. Magnus vis esse incipere a minimo. cogitas fabricam erigere celsitudinis. de fundamento cogitas humilitatis. hoc augustinus. In hoc ergo fundamento vere humilitatis erigamus edificium spirituale ut crescat in templum sanctum domino. Unde secundum dictum beati bernardi. bonus fundus est humilitas in quo omne edificium spirituale constructum crescit in templum sanctum domino. hoc beatus. Humilitas etiam est caput omnium virtutum et obinet principatum que ceteras virtutes in suo vigore preseruat. et sustinet totum edificium fovens corpus bonorum operum. Testatur hoc beatus augustinus. qui dicit. Humilitas est caput omnium virtutum. et obinet primatum et principatum ceterarum tanquam ipsarum preseruatricem. in eo quod ipsa est perseverantie propria coadiutrix. De hoc etiam dicit ambrosius. Humilitas virtutum omnium caput est. que fovet et sustinet bonorum operum totum corpus. hoc ille. Nec igitur virtus multum diligenda est quod valde gratos facit homines esse deo ipsa humilitas. teste beato augustinus. qui dicit. Nihil nos ita gratos deo efficit sicut humilitas. ipsa namque trahit ad se clementiam dei. nam corda humilium ipse deus libenter inhabitat. Unde dicit beatus bernardus. Felix humilitas que di-

ad se trahit clementiam. et eius ligat omnipotentiam. magna ergo virtus humilitas. cui dei maiestas tam facile se inclinat. Et beatus augustinus. Excelsus est domine et humiles corde sunt domus tua. Qui igitur vult esse templum dei et habitaculum spiritus sancti cum omni studio et diligentia exerceat se in virtute humilitatis. Ipsa namque est que preparat locum divine caritati et gratie spiritus sancti. propter quod dicit beatus augustinus. Quanto sumus a tumore superbie minores. tanto sumus dilectione pleniores. quod sicut aqua prefluit ad vales. sic gratia spiritus sancti prefluit ad humiles. Unde cassiodorus. In vallibus quippe humilium animarum fontes manant et transeunt celestium gratiarum quivero humilis non fuerit gratia spiritus sancti in ipso habitare non poterit. De quo beatus augustinus. Si humilis et quietus non fueris nec poteris in te habitare. nec habere gratiam spiritus sancti. Fode ergo in te fundamenta humilitatis et peruenies ad fastigium caritatis. hoc augustinus. Quia dum mens humana humilitati innititur profecto ipsa in amore celestium inflammas. Nam secundum cassianum. Amor celestium non altitudinem sublimium. sed humilitati infunditur animarum. ipsa namque humilitas prout dicit Richardus de sancto victore. sola est que mentem divino accendit lumine. celestique inflammas de desiderio et amore. hoc richardus. Non solum autem humiles obtinent a deo gratiam in presenti. verum etiam gloriam magnam consequuntur a domino in futuro. ad quam gloriam siue patriam celestem non potest aliquis pervenire. nisi prius viam humilitatis studat ambulare. De hoc dicit beatus augustinus. Excelsa est patria. humilis autem est via. ergo qui querit patriam quid recusat viam. Am

bula igitur per Christi humilitatem ut venias ad eius eternitatem. vis capere celsitudinem dei. prius cape humilitatem. Alius est dominus. si te erigis non tanges illum si te humiliter descenderis ad te. hec augustinus. **P**ropter quod ut per humilitatem ascendas ad celi sublimitatem. et qui desiderat habere primatum celestem. necesse est ut se qualem humilitatem terrestrem. Unde beatus bernardus. **P**er humilitatem ascende ad sublimitatem. quia hec est via et non est alia preter ipsam. qui aliter vadit cadit porcius. quam ascendit. et crisostomus. **Q**uicumque desiderat primatum celestem sequatur humilitatem terrestrem. **D**icit etiam de hoc ysidorus. **H**omo descendas humilitate ut exalteris ne exaltatus humiliaris humilitas autem casum nescit. lapsus non novit. humilitas nunquam lapsus passa est. hec ysidorus. **B** Et notandum quod triplex est humilitas. scilicet magna maior maxima. **M**agna est humilitas. quando se homo apud semetipsum veraciter preternit. **M**aior vero quando se preternit ab alijs non respicit. **M**axima autem quando homo preternit primum suum non preternit. sed ad modum concupiscit. **H**oc tres modos tangit Richardus de sancto victore sic dicens. **H**umilis namque est. qui semetipsum apud semetipsum veraciter preternit. humilior autem qui se preternit et ab alijs non refugit. **H**umilimus vero qui preternit suum non solum non preternit sed ad modum concupiscit. hec ille. **D**e quo dicit etiam beatus bernardus. **V**erus humilis vilis vult reputari non humilis predicari. gaudet de preternit sui. **S**ed sunt nonnulli. qui quidem peccatores se esse fatentur. peccatores ab alijs estimari nolunt. **Q**uod redarguit beatus bernardus adducens in exemplum dominum nostrum sic dicens. **Q**ui peccatum non fecit. non indignatus est peccatorum se reputari. **E**t nos esse volumus sed nolumus reputari. **H**ec beatus bernardus. **S**ed

qui veraciter sunt humiles. de sua respectu spectione gaudent et cum se viles in alienis oculis respiciunt. de hoc intra semet ipsos gratulantur. **D**e talibus dicit beatus gregorius. **Q**ualis quisque apud se lateat. contumelie illate probant. **N**am sicut superbi honoribus sic plerumque humiles sua respectu spectione gratulantur. cumque se in alienis oculis viles respiciunt idcirco gaudent. quia hoc iudicium confiteri intelligunt quod de se et ipsi habuerunt. hec gregorius. **U**nde sancti viri magna quidem agunt. sed per humilitatem in corde suo infirmi sunt. quod multum acceptum est deo. **T**este beato iheronimo qui dicit. **N**ihil est quod nos deo et hominibus ita gratos faciat quam si vi te merito magni et humilitate infirmus. hec iheronimus. **E** Sed hec virtus valde rara est. ut magna quidem operantem se tamen non magnum effimare. mirabilem in virtutibus coram alijs apparere. et tamen preternibilem se reputare. **U**nde beatus bernardus. **M**agna et rara virtus ut magna licet operantem magnum te nescias. et manifestam omnibus tuam te solum latere sanctitatem. mirabilem te apparere et contempnibilem te reputare. hec beatus bernardus. **P**erfecti etiam viri et veraciter humiles semper student in virtutibus proficere. et hanc humilitatem sibi servant ut semper et in bono proficiant et tamen nec perfectionis imitia se habere credant. de hoc richardus de sancto victore cum admiratione quadam sic ait. **Q**uod virum perfectum summaque humilitate fundatum. qui semper potest et festinando proficere. et proficiente festinare. et hanc sibi humilitatem semper servare. ut semper in bono proficiat. et tamen nec perfectionis imitia se habere credat. hec richardus. **D** Et notandum quod nemo dicitur fiduciam habere de aliquo bono opere

re. sed solum confidere de humilitatis virtute. Unde dicit iohannes abbas monachis inay. Noli fiducia habere in teipso etiam si possides mundiciam. sed magis ad humilitatem multam accede et amplius fiducialiter ages. Nempe si omnem scalam virtutum scandens ascendisti. per remissionem peccatorum exora. De eodem etiam dicit beatus bernardus. Insuper et infans est quicumque in alijs vite meritis quam in sola humilitate confidit. Unde mater domini nostri ihesu christi hanc solam virtutem in se domino placuisse commemorat sic dicens. Resperit humilitatem ancille sue etc. Quanto namque magis anima propter amorem sui creatoris est despectior in oculis suis tanto est preciosior et acceptior coram oculis summe maiestatis. et e converso quanto preciosior est sibi. tanto vilior deo. Unde beatus gregorius. Tanto namque magis queque anima sit preciosior ante oculos dei. quanto pro amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. tanto ergo fit quisque vilior deo. quanto preciosior sibi. tanto preciosior deo. quanto vilior sibi. propter eum. quod humilia respicit. et alta a longe cognoscit. Et sciendum pro dicit richardus de sancto viatore. quod est differentia inter humilitatem et humiliatorem. Humilitas est virtus qua quisque sibi vilescit interius coram oculis dei. Humiliatio vero est virtutis effectus quo quisque seipsum abiecit exterius in oculis proximi. Aliud est humile esse. aliud est humiliter se habere. illud pertinet ad disciplinam mentis. istud ad disciplinam corporis. illud est humilitatis. istud est humiliatorem. hanc igitur virtutem vere humilitatis nobis assumere debemus quod ipsa est origo ceterarum virtutum. et illa virtus in nobis veraciter pullulat quam in radice propria. id est in humilitate perditur.

erat. Sed sunt nonnulli qui etiam in honoribus positi de se humilia sentiunt. et se cinere esse perpendunt. sed tamen coram hominibus esse viles apparere refugiunt. Et sunt nonnulli qui quidem viles videri ab hominibus appetunt. sed apud se intrinsecus quasi ex ipso merito offensa humilitatis intumescunt. que ultraque elationis genera a quolibet devoto homine sunt repellenda. De hoc beatus gregorius. xviiij. moral. exponens illud. Non audebunt eum pretemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes. sic dicit. Non tantum quod non audebunt eum pretemplari sapientes sed qui sibi videntur esse sapientes. Quibus videlicet verbis non peritos quidem sed arrogantes insinuat. Viri namque arrogantes et docti cum recte non vivunt sed tamen recte dicere doctrine impulsione pelluntur ipsi damnationis sue aliquo modo precones sunt. quod dum ea que agere respiciunt predicantes insinuant. suis verbis dannantes dannant. Unde summa cura est providendum ne accepta sapientia cum ignorantie tenebras illuminat lumen humilitatis tollat. et ipsa sapientia esse nequeat. quam si virtute locutionis fulgeat. elationis tamen velamine cor eloquentis obscurat. Quia vero origo omnium virtutum humilitas est illa in nobis virtus veraciter pullulat que in radice propria. id est in humilitate perdurat. Aqua enim si abscidit arcescit quod vivificantem se in intimis humoribus caritatis perdit. Intueri liber quanta virtutum munera david perceperat atque in his omnibus quam fortis humilitati fervebat. quem enim non extolleret ora leonum frangere. despectis prioribus fratribus eligi. reprobo rege ad regni tabernacula vngi. vno lapide golyam sternere. et cetera que gessit. et tamen cum archam dei iherusalem reuocat. quam si oblitum se prelatum omnibus admixtus

populis ante archam saltabat. Et quia
 coram archa saltare ut creditur vulgi-
 mos fuerat. rex se in diuino obsequio
 psaltando rotat. Ecce quē dñs cūctis
 singulariter p̄tulit sese subdendo et ab-
 iecta exhibendo p̄temnit. non p̄as res
 gni ad memoriam reducit. non subdi-
 roz oculis saltando vilescere metuit.
 non se honore p̄latū ceteris an̄ eius ar-
 cham qui honorem dederat recognos-
 cat coram deo egit debilia et extrema.
 ut illa ex humilitate solidaret. que cor-
 rā hoībz gesserat fortia. Quid de eius
 factis ab alijs sentiat ignoro. Ego da-
 uid saltantem plus stupeo. q̄ pugnan-
 tem. pugnando quippe hostes subdit.
 saltando autē corā dño seipm̄ uicit. quē
 michol Saul filia adhuc ex timore re-
 gij generis insana cū humiliatū despi-
 ceret dicēs Quā gloriosus fuit hodie
 rex israel discoopiens se ante acillas
 seruoꝝ suoꝝ et. prius audiuit uiuit
 dñs. q̄ ludam an̄ dñm. et uilior fiam
 plusq̄ factus sum. eroq̄ humilis in o-
 culis meis ac si apte dicat. Uilescere
 coram hoībz appeto. q̄ seruare mihi
 coram deo ingenuitatem p̄ humilitate
 tem quero. Sunt ho nonnulli. qui de
 semetipsis humilia sentiunt q̄ in ho-
 noꝝbz positi nihil se esse nisi cinerem
 fauillamq̄ p̄pendūt. sed tñ corā hoībz
 viles apparere refugiūt. Et sunt nōnul-
 li q̄ viles uideri ab hoībz appetūt atq̄
 omne qd̄ sunt deiectos exhibendo sed
 p̄temnunt. se tamē apud se intorsus.
 quasi ex ip̄o merito hūilitatis et uilira-
 tis intumescunt et tanto magis in cor-
 de elati sunt. quanto amplius in specie
 humilitatis uel uilitatis elationē p̄s-
 munt que p̄traq̄ elationis vnius bella
 circūsp̄ctione magna dauid deplēns
 dit miravirtute sup̄pauit. q̄ em̄ de seip-
 so intus humilia sentiens honore exte-
 rius non querat insinuat dicens. **Au**

dam et uilior fiam plus q̄ factus sum
 Et q̄ p̄ hoc q̄ uilem se exterius p̄bit.
 nequa q̄ exterius intumescat adiūgit.
 Eroq̄ humilis in oculis meis ac si ui-
 cat. Qualē me exterius despiciens ex-
 bibeo. talē me interius artēdo. bene et
 go d̄. Non audebūt p̄teplari omnes
 qui sibi uident eē sapientes. Contem-
 plari em̄ dei sapientiā nō possunt. qui
 sibi sapientes uident. q̄ rāto ab eius
 luce longius sunt. quanto apud semet
 ipsos humiles non sunt. q̄ dū eozum
 mentibz tumor elationis crescit. acie
 p̄templationis claudit. et unde lucere
 se p̄ ceteris estimant. inde se lumine
 ueritatis p̄iuāt. **S**i ho ueraciter sapi-
 entes esse atq̄ sapientiam p̄templari
 appetimus. stultos nos humiliter res
 cognoscamus. relinquamus noxiam
 sapientiam. discamus laudabilem facti-
 tatem. **H**inc quippe scriptū est. **F**ru-
 ra mūdi elegit deus ut p̄fundat sapien-
 tes. **H**inc rursum d̄. **S**i quis uidet
 inter uos sapiens esse. in hoc seculo. stul-
 tus fiat ut sit sapiens. **H**ec greg. **E**
 Et notandū q̄ uirtus humilitatis ual-
 de necessaria est p̄latis. qui p̄sunt sub-
 ditis et cū aliquis temprať uicio elati-
 omis. p̄ humilitatez cordis debet rep̄i-
 mere factum tumoris. **U**nde sancti vi-
 ri cū p̄sunt ceteris p̄ hoc non gaudent
 hoībz p̄esse sed p̄desse et euz timere a
 subditis appetunt. ideo hoc faciūt. q̄
 ip̄os subditos deū minime timere de-
 p̄hendunt ut saltem humana formi-
 dine peccare metuant. qui deū offente
 re non formidant. **E**uz uero deest a sub-
 ditis uirtus. quod corrigat. non solū
 ab eis metui s̄ honozari plusq̄ necess-
 se est refugiunt. et q̄uis hos hoībz p̄e-
 lator gloria potestatis ostendat. inter-
 us tñ per merorem secretū sacrificium
 domino p̄riti cordis offerūt. **D**e tali-
 bus p̄estatis beatus gregorius. **xj**

moza. sic dicit. **P**otentibus viris magna est virtus humilitas considerata equalitate conditionis. omnes namque homines natura equales sumus. sed accessit dispensatorio ordine ut quibusdam prelati videamur. Si igitur hoc a mente deprimimus quod temporaliter accessit inuenimus citius quod naturaliter sumus. **P**lerumque enim se animo accepta potestas obsequit. eumque tumidis cogitationibus fallit. manu igitur humiliter considerationis deprimendus est tumor elationis. nam omnes homines natura equaliter genuit. sed varietate meritorum ordine alios dispensatio occulta possit ponit. Ipsa autem diuersitas que accessit ex vitio recte est diuini iudicis ordinata ut quod omnis homo iter vite non graditur. alter ab altero regatur. **S**ancti autem viri cum presunt non in se potestatem ordinis sed equalitatem conditionis attendunt. nec preesse gaudent hominibus sed preesse. homo quippe animalibus irrationabilibus. non autem ceteris hominibus prelatus est. **U**nde dicitur. **T**error vestre tremore sit super cuncta animalia terre. et idcirco ab animalibus. non autem ab hominibus timeatur. quod contra naturam superbitate est ab equalibus velle timeri. quibus plerumque a subditis etiam sancti viri timeri appetunt. sed quoniam ab eisdem subditis deprehendunt minime timeant. ut humana saltem formidine peccare metuant qui diuina iudicia non formidant. **N**equaquam ergo prepositi ex hoc quanto timore superbiunt in quo non suam gloriam sed subditorum iustitiam querunt. in eo quod metus sibi a pueris viventibus erigunt. quasi non hominibus sed brutis animalibus dominantur. quod videlicet ex qua prelestiales sunt. ex ea etiam debent formidini iacere prostrati. **C**um vero deest virum quod corrigatur. non de excellentia potestatis. sed de equalitate conditionis

gaudent et non solum ab eis metui sed etiam plus quam necesse est honorari refulgiunt. **I**tem per eundem et de eodem xx. moza. sic dicitur. **V**iro enim ordine vobis eodemque tempore venire in actibus bonorum solet et foris honor culminis. et intus afflicte merore humilitatis. qui et si hos prelatos hominibus gloria potestatis ostendat. interius tamen merore suo secretum sacrificium domino patri cordis offerunt. **S**ciunt electi quicunque consideratione intima contra exterioris excellentie temperamenta pugnare. qui si ad exteriorem felicitatem suam conuerterentur. iusti profecto non essent. **S**ed quod cor humanum non potest de ipsis prosperitatibus rebus quantulacumque gloria in nullo temperari contra ipsam prosperitatem suam. sancti viri intrinsicus dimittunt. non dico ne in elatione sed saltem in eius amore succubant. cuius valde succubuisse est captiuam mentem eius de se detrahere subdidisse. **I**uxta gregorem. **S**ciendum etiam quod multum valet ad humilitatem se. peccatorum preteritorum recollectione. et qui etiam fragilitatem suam sollicite respicit. de donis a deo perceptis se non extollit. **S**ed sunt nonnulli qui quidem nihil virtutis agere student attamen cum alios peccare conspiciunt iustos se in eorum comparatione suspicant. **E**t sunt nonnulli qui quibusdam virtutibus superbia videlicet vel auaricia deprimunt. sed cum alios in luxuria vel ira conspiciunt incidisse. se meliores illis deputant. atque apud semetipsos quasi se de iniusticia extollunt quia negligunt pensare suauitiam quibus grauiter tenentur. **A**t contra illi qui ad altam virtutem ascendere veraciter appetunt. mox cum alienas culpas audiunt. mox cor ad proprias virtutes reducunt. et postposito iudicio de alienis culpis suas veraciter plangunt. **I**sta commemorat beatus gregorius.

gorius. iij. moral. exponens illud vbu
 Sedens in sterquilinio sic dicit. In ster
 quilinio quippe sedere est vilia de se que
 piaz et abiecta sentire. In sterquilinio
 nobis sedere est ad ea que illicite gessi
 mus mentis oculos penitendo reduce
 re at cum ante nos peccatorum stercoza cer
 nimus. omne quod in anima de elatione sur
 git inclinemus. In sterquilinio sedet.
 qui infirmitatem suam sollicitus respi
 cit. et sese de bonis. que precepit non ex
 tollit. An non apud se in sterquilinio a
 braba sederat. qui dicebat. loquar ad
 dominum meum cum sim pulvis et cinis. aper
 te enim cernimus. in quo se apud se loco
 posuerat. qui pulverem et cinerem se etiam
 quam cum deo loqueretur estimabat. Si igitur
 se ira despiciat. qui usque ad honores
 diuine locutionis ascendit. sollicita in
 tentione pensandum est. qua pena illi fe
 riendi sunt. qui et ad summa nondum per
 ficiunt et tamen de minimis extollunt. nam
 sunt nonnulli. qui cum prava agunt de se
 magna sentiunt. in altum mentem sub
 leuant. et preire se ceteris diciturum me
 rito putant. hi nimis apud se intro
 sus humilitatis sterquilinum deserunt.
 et elationis fastigia ascendunt. illum imi
 tantes. qui primus se apud se extulit.
 sed eleuando prostravit qui dixit in celum
 ascendam. super astra celi exaltabo etc.
 Etiam sciendum quod sunt nonnulli. qui
 nihil quidem virtutis agere student.
 sed tamen cum alios peccare conspiciunt iustos
 se in eorum comparatione suspicant. Neque enim
 corda omnium vnaxel similis culpa trans
 figit. Hunc namque superbia illaqueat.
 illum forsitan ira supplantat. Hunc aua
 ricia excruciat. illum luxuria inflamat.
 Et plerumque contingit ut is quem superbia
 deprimat. alium respiciat. qualiter ira
 succendat. Et quod se ira non citius insti
 gat. meliorem se iracundo iam depu
 tar. atque semetipsum quasi de iusticia ex

tollit. qui pensare negligit virtutem. quo
 grauius tenetur. plerumque contingit. ut is
 quem auaricia fauciat. alium luxurie vo
 raginemersum cernat. et quod se a pollu
 tione carnali alienum respicit. quibus
 ipse sordibus spiritualis veneni intrinse
 cus polluat non attendit. dumque in alio
 pensat malum quod ipse non habet. in se negli
 git considerare quod habet. sicque fit ut dum ad
 aliena iudicanda mens ducitur. proprium
 iudicium lumine priuetur. et eo durius con
 tra aliena supbiat. quo sua negligentius
 ignorat. At contra. hi qui ad alta virtu
 tum surgere veraciter appetunt cum alie
 nas culpas audiunt. mox cor ad proprias
 reducunt et tanto recrius illas iudicant
 quanto verius istas deplorant. Quia igitur
 electus quisque infirmitatis sue con
 sideratione se deprimat dicat recte quod
 vir sanctus in sterquilinio volens se
 det. qui enim vere se humiliat continue pro
 derationis oculo quibus circumseptus
 sit delictorum sordibus proficiens pensat.
 hec grego. **H** Est etiam aliud quod va
 let pro vitium elationis videlicet. ut bo
 na que agimus sciendo nesciamus.
 quatenus ad custodiam humilitatis hec
 et recte estimemus. et in ipsis nihil etiam
 nobis virtutis tribuamus. Sed bona
 que facimus de misericordia nostri con
 ditore esse agnoscamus. De hoc beatus
 greg. in libro moral. sic dicit. Plerum
 que enim si scimus bona. que agimus. ad
 elationem ducimur. Nam si nescimus
 minime suamus. que enim audita virtutis
 conscia non quantumcumque supbiat. aut
 que cursum bonum in se custodiat quod igitur
 nozat. Sed contra utraque quid superest. nisi
 ut recta que agimus sciendo nesciamus
 ut hec et recte estimemus et minima. que
 nus ad custodiam sui si sentiat animus
 sciam rectitudinis. ut in tumore non
 eleuet humilitas estimatois. Et quibus de
 se humilia sentiat animus iustorum. ea que tamen

agunt quod quod sint recta respiciunt. sed de eorum rectitudine non presumunt. **N**le etiam vera deo exhibet orationem. qui semetipsum quod pulvis sit humiliter videtur. qui nil sibi virtutis attribuit. qui bona que agit de misericordia peccatoris cognoscit. Est namque magnus turbati solacium ut pulsatis virtutibus cum se quasi nudari virtutibus respicit. ad solam misericordie spem recurret. et eo nudari non sinat. quo se a virtutibus humiliter nudum putat. Qui et si fortasse aliqua virtute in temptacione detegit infirmitatem tamen propriam agnoscens ipse melius humilitate vestitus et valde robustius qui steterat cum sibi sine adiutorio diuino cessat tribuere quod habet. **hxc grego.** **N**otandum etiam quod ad humilitatem veram consequendam maxime valet exemplum nostri reprobatoris qui se humiliavit pro nobis carnem assumendo et in eadem multa operibus et passiones sustinendo. ut nos doceret suo exemplo qui pulvis sumus non alta sapere sed timere et humiles esse. **De hoc dicit beatus bernardus.** Homo inuere humilitatis et mansuetudinis speculum dominum nostrum ihesum christum vniuerse creature factorem. tremebundum in diebus viuorum et mortuorum. ante pedes etiam hominis traditoris sui genua incuruatum. discere quod mitis est et humilis corde et confundere in superbia tua. erubescere in impatientia tua. **Quid enim magis mirandum. quid amplius detestandum. quid grauius puniendum.** quod quod videns filium dei summum in regno celorum nouissimum factum in regno hominum. apponat tamen ad huc magnificare se homo super terram. **Dicit etiam beatus augustinus.** Ecce habemus humilitatis exemplum. superbie medicamentum. quid igitur intumescis o homo. pellicis morticina quid extenderis. **o** fames ferida quid inflaris. princeps tuus est humilis et tu superbis. caput bu-

mile et membrum superbum. **hxc augustinus.** **U**idemus igitur quod magna sit virtus humilitatis. propter quam edocenda tanta sustinuit dei filius. **De qua sic dicit beatus bernardus.** Quanta virtus humilitatis propter quam edocenda is qui sine estimatione magnus est usque ad passionem factus est paruus. **hxc bernardus.** **S**i vero non possumus sequi exemplum nostri redemptoris eo quod ipse sit deus et homo et dominus virtutum. sed quamur saltim vestigia seruatorum suorum hoc est precedentium partem qui fuerunt homines sicut et nos. et tamen existerunt in sanctissima vite perfecti. et in virtute humilitatis preclari. quod qui aliorum bona veraciter pensat. sua opera magno humilitatis radio illustrat. **De hoc beatus gregorius.** sic dicit **Ille namque cordis sui oculum per elationis sue tenebras extinguit. quicumque cum recta agit considerare meliorem vitam negligit.** **Et contra magno humilitatis radio sua opera illustrat qui aliorum bona subtiliter pensat. quod dum ea que ipse fecerit facta foris et ab alijs respicit. eum qui de singularitate intus erumpe nititur tumorem superbie premit. magna quippe que agimus quasi minima ducimus cum hoc pro fortia exempla pensamus. sed tunc apud deum crescunt pro merito cum apud nosmet ipsos pro humilitate decrescunt.** **hxc gregorius.** **U**nde necesse est quod qui in virtute humilitatis proficere desiderat. ut exempla sanctorum viorum respiciat. atque in eorum operatione se pensans. se peccatorem esse deprehendat. **S**i enim plene intelligere appetit qualis est. talis nimirum deus considerare qualis non est ut ex bona et sancta conuersatione aliorum colligat quantum ipse a vita virtuosa atque perfecta distat. **I**ustorum ergo debemus respicere vitam ut subtile deprehendamus nostram. quod quidem facere electi non cessent. meliorem namque vitam considerant et idcirco se humiliant. et si quod prauiuitatis deprehendunt in perfecta consideratione

nem mutant. **I**sta tangit beatus greg. xxiij. moral. exponens illud. **R**espiciet hoies et dicet peccavi sic dicit. **N**ullus se peccatoze cognosceret. si iusticiam non haberet. **N**emo quippe fortitudinem suam nisi cum rectus esse ceperit deprendit. nam qui omnino perversus est nec hoc potest videre quod est. qui vero peccatozes se intelligit. iam ex parte aliqua iustus esse incipit. atque id quod non iustus fecerat. ex eo quod est iustus accusat. quod accusatione sua deo inherere incipit. dum rectum contra se iudicium proferens hoc in se quod illi sentit displicere proemnat. **R**ecepta ergo iusticia sua. dicat homo iste peccavi. **E**t notandum quod dicitur vel promittere respiciet hoies. **E**t tunc inde subiungit et dicit peccavi. ideo enim non nulli peccasse se nesciunt. quod hoies non attendunt. nam si considerarent hoies citius cognoscerent. quantum peccando infra hoies cecidissent. **S**ed notandum quod hi solummodo vocantur hoies qui iusticie ratione suffulti sunt. et irrati onabilia iumenta noiantur hi. qui carnali delectationi deseruiunt. **R**ecte de quo liber perit dicitur. **R**espiciet hoies et dicet peccavi. ac si dicat sanctoꝝ viroꝝ exemplum respicit. atque eorum operatione se pensans iniquum se esse deprendit. qui enim plenissime intelligere qualis est appetit. tales nimirum debet respicere. qualis non est ut ex bonorum forma metiat. quantum ipse. deserto bono. deformis est. **E**x his quippe quibus plenissime bona assunt propendit. que sibi minus sunt. atque in illorum pulcritudine conspicit fedtatem suam quam in ipso et per se perpeti et sentire non potest. **L**ucem namque debet respicere. qui vult de tenebris iudicare. ut in illa videat. quid de tenebris estimet. pro quas videre propendit. **P**eccatoꝝ namque si incognita vita iustorum semetipsum respicit. peccatoze se nullatenus deprendit. **V**ide

re enim se non potest. quod fulgoꝝ lucis nesciens cum seipsum respicit quid aliud quam tenebras attendit. **I**ustorum igitur respicere debemus vitam ut subtiliter deprendamus nostram. illorum vero spes quasi que dam nobis forma imitanda promittere. **A**liqua lectio est sanctoꝝ viroꝝ in istorum et bonorum. **U**n non immerito biides iusti in facto eloquio libri noiantur. sicut scriptum est. **L**ibri aperti sunt et alius liber apertus est. qui est vite et iudicari sunt mortui. ex his que scripta erant in libris. **L**iber namque vite est ipsa visio aduentis iudicis. in quo quasi scriptum est omne mandatum quod quisquis eum viderit mox teste conscia. quicquid non fecerit intelligit. **L**ibri etiam aperti referunt. quod iustorum vita tunc respicit. in quibus mandata celestia opere impressa cernuntur. et iudicari sunt mortui ex his que scripta erant in libris. quia in ostensa vita iustorum quasi ex passione librorum legunt bonum. quod agere ipsi noluerunt. atque ex eorum que fecerunt bonum operatione damnantur. **N**e ergo unusquisque tunc videat eos. quod non fecit debeat quod quidem electi facere non cessent meliorum namque vitam confiderant et deteriores usus propter conversationes mutant. **E**lecti igitur vite asssequi summa valent inspecta odorifera et candida vita iustorum faciant. **J**am quidem videre deum fitiunt. iam de eius contemplatione faciarum caritatis estibus inardescunt. et quod in hac vita positi nec dum valent precedentium sanctorum viam incedere. interim propter patrum exemplis paciscunt. tam diu quippe refici iustorum exempla indigemus. donec propter vite mortalitatis umbras eterno die aspirante transeamus. cum enim huius temporalitatis umbra transacta ac mortalitatis fuerit inclinata. quia ipsius diei internum lumem cernimus nequaquam iam ap

petimus ut ad amorem eius per aliorum
 exempla flagremus. nunc autem quod nec
 dum eum intueri possumus summo pe-
 necesse est ut eorum qui eum perfecte secu-
 ti sunt aspectibus actionibus imitemur.
 Intueamur ergo quod pulchra est agilitas
 sequentium. et videamus quod turpis sit
 eberrando pigrorum. Gratim namque cum
 bene agentium gesta respicimus nosmet
 ipsos confusione inrima ulciscite indi-
 camus. mox verecundia mentem percus-
 tit. mox iuste seuiens reatus addicit et
 vellemeter hoc etiam displicet quod adhuc
 forsasse turpiter libet. **U**n bene ad eze-
 chielum dicitur: **F**ili hominis ostende domui is-
 rael templum ut confundantur ab iniquita-
 tibus suis et metiantur fabricam et erubescant
 er omnibus que fecerunt. **T**emplum quip-
 pe dei filius israel ad confusionem ostendi-
 tur quoniam uniuscuiusque iusti anima quam in-
 spirando deus inhabitat quanta sancti-
 tate fulgeat ad confusionem suam peccan-
 tibus demonstrat. ut in illa bonum quod
 negligunt videant. et in seipsis malum
 quod operantur erubescant. **M**etiri vero fa-
 bricam est pensare subtiliter vitam ius-
 torum. sed dum metimur fabricam necesse est
 ut ex cunctis que fecimus erubescamus
 quod bonorum vitam quanto subtilius pen-
 sando discutimus. tanto seuerius in no-
 bis omnia iniqua gesta reprobamus. **B**e-
 ne autem prophete dicitur ut ostendat templum
 quod enim iustorum rectitudinem peccatorum
 considerate dissimulat. saltem ad vocem
 predicantis agnoscat. **T**emplum quip-
 pe peccatori ostendere est sponte sua desi-
 terare. nolentibus opera rectorum narra-
 re. **Q**ui itaque sicut diximus perducit ad
 summa desiderant superest melioribus
 prescribunt intendunt. quatenus tanto di-
 strictius in se culpas diiudicent quan-
 to in illis alius quod ammirantem videt.
Sed quid ista de peccantibus dicimus
 cum ipsos quoque operatores iusticie tam

ta puebi dispensatione videamus. **A**li-
 us namque habet donum scientie. et tamen ad
 turam mire abstinentie non pringit. **A**li-
 us magne abstinentie virtutem attingit
 et tamen summa scientie premeditatione non
 dilatat. **A**lius spiritu prophete valde oia
 futura prenoscere. sed tamen per curatio-
 nis gratiam non valet presentis molestie ma-
 la subleuare. **A**lius per curationis gra-
 tiam mala presentis molestie subleuat.
 sed tamen quia spiritum prophete non ha-
 bet quid sequatur ignorat. **A**lius indige-
 ribus multa iam propria largiri potest. sed
 iniuste agentibus obuiare libere non potest
Alius iniuste agentibus audacter pro deo
 obuiat. sed tamen indigentibus que habet tri-
 buere recusat. **A**lius iam se ab ocioso
 sermone restringens. lingue lasciuam
 supat. sed tamen adhuc insurgentes ire sti-
 mulos perfecte non calcit. **A**lius in sur-
 gentem iram edomat. sed tamen adhuc lin-
 guam ad leticiam relaxat. **Q**uid est hoc
 quod iste eo bono indiget quo alius pol-
 let. et ille cum multis polleat habunde.
 alijs bonum adesse considerat quod sibi deesse
 suspirat. nisi quod mira nobiscum dispensa-
 tione agit. ut per hoc quod alter habet et iste
 non habet. vnus alteri melius ostendat
 quatenus tanto ardentius ad humili-
 tatem quisque proficiat. quanto ex bonis que
 non habet inferior se habentibus
 penset. sicque fit ut dum ille in isto. atque
 hic in illo respicit quod ammirat distincta
 bona eos et ab alitudine elationis
 reprimant et ad studium profectus accen-
 dant. magna namque sollicitudine ad
 curam nostre meliorationis attingimus
 quoniam id virtutis in alijs cernimus quod non
 habemus. **U**nde et ezechiel propheta cuius
 volentia animalia descripsisset. adiun-
 xit. et vocem alarum animalium percuti-
 entium alteram ad alteram. **Q**uid nam-
 que alas animalium nisi virtutes debemus
 sentire sanctorum. qui dum terrena despi-
 v. iij.

ciunt ad celestia volando subleuantur
 volantia itaq; aialia alis suis se vicis-
 sim feriunt. q; sanctor; mentes in eo q
 supna appetunt p;sideratis inuicem al-
 terius virtutib; excipiunt. excitantur.
 Alla em; sua me pcutit. qui ex eplo san-
 critatis pprie me ad melius accedit. r
 ala mea vicinũ aial ferio. si aliqñ alte-
 ri opus bonũ qd imites ostendo Sed
 q; sanctor; vitam sanctificare ista aia
 lib; diximus. libet in ipso volatu aiali
 um oculos mentis attollere r quanta
 vicissim alarum p;usione se excitent
 subtili p;ideratione pensare. Paulus
 namq; cũ ceteror; sanctor; sollicitudi-
 nem in predicatione robustius labo-
 rando transcenderet. vt ab elatione se
 premeret. r vires suas in humilitatis
 gremio nutrebat. crudelitatis sue anti-
 que nõ immemor ap;stolor; oim; inno-
 centiã p;emplatus ait. Ego em; su; mi-
 nimus ap;stolor; qui non sum dignus
 vocari ap;stolus. q; persecutus sum ec-
 clesiam dei. r tñ eorundem oim; ap;sto-
 lozum p;imus quasi accepti p;incipa-
 tus oblitus ac si minus idẽ aliquid fa-
 pere in paulo mirabaf; sapientiam vi-
 dens Sicut r carissimus frater noster
 paulus fm; datam sibi sapientiam scri-
 psit vobis. in quib; sunt quedã diffici-
 lia intellectu. Ecce paulus in ap;stolis
 miraf; innocentiam. ecce ap;stolor; p;inceps
 miraf; in paulo sapientiam;
 Quid est hoc nisi q; sancti viri dũ vir-
 tutum p;ideratione vicissim sibi alios
 p;cedunt volantia aialia alarum p;u-
 sione se tangunt. vt eo ad volarum
 se altius excitent. quo humiliter alter
 in altero qd ammiraf; videt. hinc itaq;
 colligendum est quanta debeamus
 sollicitudine meliorum vitam consp;e-
 cere qui in infimis iacemus si r hi qui
 iam tanta sanctitate sublimes sunt. vt
 humilitatis gressũ ad maiora p;ficiãt

adhuc querunt in alijs qd imitantes
 admittuntur. sed hoc reprobi nesciunt
 q; mentis oculum semper in infimis
 premunt. q; r si qñ in via commi veni-
 unt nõ ad melior; vestigia intuentia s;
 ad p;auorum exempla vertunt. Neq;
 eorum p;iderãt vitam. quib; se humi-
 liando p;cedunt sed quib; se superbi-
 endo p;ferant. Deteriores namq; re-
 spiciunt. quib; meliores se eẽ glori-
 entur Et idcirco p;ficere ad meliora nõ
 possunt quia hoc sibi sufficere estimãt
 q; p;simos antecedunt Omnes viã
 corruptam p;unt r integrũ respiciunt
 per speciem quidem quasi ante se pedem
 p;ferunt. sed p; p;iderationem p;auor;
 hoim; post se oculos tendunt. recte vit-
 tute appetunt sed ad immundos totas
 regulam sumunt. Si em; semetipsos
 quales sunt cognoscere cupiunt non
 deteriorum p;picere sed melior; exem-
 pla debuerãt. idcirco ergo peccatores
 se esse non intelligũt. q; hoies non at-
 tendũt. nam si hoies attenderent om-
 tum peccando distarent a bonis hoib;
 inuenirent. h;c grego. Studeamus ce-
 go p;e omnibus humiliari r humilita-
 ti insistere. si volumus ad perfectiones
 ceterarum virtutum p;uenire. qui em;
 virtutes sine humilitate p;regat. qua-
 si in ventum puluerẽ portat. Unde be-
 tus grego. Perijt omne qd agit si non
 sollicite in humilitate custodiat. qui
 em; virtutes sine humilitate cõgregat
 quasi puluerẽ in ventum portat ois nãr
 q; labor sine hũilitate vanitas est. Di-
 cit etiã de eodẽ effrem abbas Fili p;e
 omnib; humiliari stude quod est oim;
 virtutum sublimis. vt ad perfectio-
 nis fastigium possis p;scendere. Cum
 te enim constitutiones non aliter nisi
 per humilitatem implentur r multos
 temporum labores per superbiam in-
 nihilũ reputabũt Vir hũilis est r ois

milis. et in templo pectoris sui gestat eum. Superbo autem cum sit deo odibilis est dyabolo similis. Humilis licet in bitu videatur vilissimus. gloriosus est tamen in virtutibus. superbo homo licet de cetero videatur in aspectu et clarus. sed inuicem eum manifestant opera ipsius et incessum et motus dinoscitur superbia et leuitas ipsius. cupit se splendari ab omnibus et virtutes quibus alienus est de se predicare. non se pariter cuique subiecit. semper cupit primatum. et ad maiorem gradum conatur se immergere quod ex meritis obtinere non potest. Humilis e contra ratio respuit omnem honorem terrenum. et volens se esse iudicat cunctis hominibus. nam et si mediocriter in vultu appareat. eminens apud deum inuenitur. cum presumauerit omne mandatum nihil se fecisse testatur. et omnes virtutes anime sue celare festinat. sed diuulgat deus omnia opera eius et profert in medium mirificata illius et exaltabit eum et clarum efficiet illum. et in tempore precum suarum quod postulat impetrabit. hoc effrem abbas

Sed et hoc sciendum quod sunt nonnulli qui humilitatis causa mentuntur. asserentes se esse peccatores ultra quam sunt. vel se hoc fecisse quod non commiserunt vel necessitate cogente virtutes habitas abscondendo. vel negando celare. quod peccatum est et satis reprehensibile est. teste beato augustinus qui dicit. Cum humilitatis causa mentiris si non eras peccator ante quam mentireris. mentiendo efficieris. unde non ita caueatur arrogantia ut veritas relinquatur. Et beatus gregorius. xxvj. moralium. idem sentit dicens. Incaute sunt huiles. qui se mendacio illaqueant dum arrogantiam vitant. imo mentiendo superbiunt qui contra veritatem se erigunt quam relinquunt. Qui enim necitate videntur vera bona de se loqui. tanto magis humilitati iun-

gitur. quanto et veritati sociatur. An paulus humilis non fuerit quam emulatione veritatis contra falsos apostolos tot de se discipulis fortia gestauit. qui mirum veritatis inimicus existeret si abscondendo proprias virtutes predicacione preualere permisisset. hoc gregorius. Notandum etiam quod malignus spiritus cum sibi humilitatem dominari prospexerit hominem talem de alijs facinoribus non cito temptare presumit. Unde hilarius. Cum hostis noster antiquus humilitatem sibi dominari conspiciat. de alijs virtutibus temptare hominem non presumit. hoc hilarius. Sunt etiam tres gradus humilitatis. Primus est quod homo hoc quod est. id est vilem. infirmum. inopem omnibus boni. vitiosus ac peccatorem fuisse vel adhuc esse et si quos alios defectus habet agnoscat et sciat. et non mentiat se sibi esse maiorem in quacumque dignitate aut statu sit. et non eleuet se supra se vel alios insolenter. nec vanas hominum laudes vel honores et si aliquando delectet aliquod istorum semetipsum redarguat. castiget. qui deceptus et in quo veritas non sit. Secundus gradus potest dici ut non solum seipsum agnoscens homo se spernat pro vilitate sua. sed etiam ab alijs si propter hominum suos defectus spernat patienter hoc sustineat. imo quod veritatem amat etiam ab alijs desideret talis reputari. quales se reputat. videlicet vilem. vitiosum et ignobilem. et quale se nouit esse. Hores etiam sibi exhibitos non solum fastidiat sed etiam ipsos vilipendat. Iste autem gradus est altus satis. et rari sunt qui eum ascendunt etiam inter religiosos. Unde non est mirum si inopes sumus virtutum et gratiarum cum matrem et custodem virtutum humilitatem tam alienam a nobis sentiamus. Qui ergo cito desiderat culmen virtutis attingere studeat in humilitatis profundo solidari. quod sicut deus super

v. iij.

bis resistit eos deprimendo. ita humili-
 libo dat grām magnis virtutibus attollē
 do. Tercius humilitatis gradus est quā
 etiā in magnis virtutibus et bonis ac ho-
 noribus homo nihil extollit. nihil sibi
 ex hoc blandit sed totū illi attribuens
 et integrū restituens. a quo fuit oē bo-
 num. talis fuit beate virginis humilitas.
 quā cū se electam sciret ut mater dei fie-
 ret. ancillā eius se hūilem recognouit
 dicens. Respexit hūilitatē ancille sue
 Talis est hūilitas angelorum et sanctorum in
 gloria. qui cū sint pleni summo bono
 et summo honore sublimati nullū mor-
 tum de hoc habent supbie sed sunt in se
 humiliores quo altiores in deo. ppter
 rea hęc est humilitas perfectorum. quā quā-
 to maiores sunt tanto magis se humili-
 lient in omnibus in sensu in affectu in verbo
 in actione in habitu. si enim humiliat et
 despicit se quasi nō habet vñ glorię.
 sed multa habet unde fundat licet bo-
 na sit humilitas ista. sed tñ non est hu-
 militas hęc miranda. Itē si pauperem
 se reputet pauper. et ab alijs vult pau-
 per agnosci veritati consentit in istis sed
 non in admiratione talis hūilitas. Si
 vero diues pauperibus se conformet et altus
 nihil altū sapit et gloriosus nihil sibi
 de gloria attribuit Sed totū refundit
 in eū a quo hęc unde gloriosus videtur
 hic est humilis non cogēte necessitate
 sed veritatis caritate. Quā beatus bern.
 Non est magnū eē humilē in abiectio-
 ne. magna p̄sus et rara virtus est hu-
 militas honorata. hęc bern. **P**ro-
 bandum etiā quod vera humilitas s̄m di-
 ctū beati greg. est qua quis de se pra-
 ua estimat et bona alterius sine invidia
 et liuore commendat. hęc greg. Hanc igitur
 nobilissimā virtutē et multū necessa-
 riam ac fructuosam oī volenti perficere
 debet quilibet religiosus valde dilige-
 re et se in illa cū summo studio exercet

re. quā ipsa humilitas est regina virtutis
 sancti spūs receptaculū et sancte trini-
 tatis hospitium. De cuius commendatione
 beatus bern. sic dicit. Humilitas est regina
 virtutis. mors vitiorum nutrit disciplina-
 ne. radix sciē. religionis vigor. virgini-
 tatis decor. spūs sancti receptaculus
 trinitatis hospitium. hęc bern. Sed et
 hoc notandū quod sancti viri quanto ma-
 gis proficiunt in virtutibus tanto minus
 se putant proficisse. quod gratia vicina so-
 let in eis ad p̄servandā humilitatem
 operari. unde beatus greg. Sancti viri
 quo altius virtutum dignitate proficiunt
 eo subtilius indignos eē deprehendunt
 Dicit etiā beatus bern. Nimirum solet
 pietas p̄servande humilitatis gratia
 ordinare. ut quanto plus quis profici-
 at. tanto minus se reputat proficisse. hęc
 bern. Quācumque etiam quis in virtu-
 tibus proficiat semper se debet humiliare
 et se peccatorem recognoscere. ne
 gratiā et virtutes a deo acceptas perdat.
 Unde beatus aug. Quicumque hic vivit
 quantumlibet iuste vivat et illi si cū illo
 intraverit in iudiciū deus. noli ergo
 iudicio pretendere. da operā esse iustus
 et quantumcumque fueris iustus confitere
 te peccatorem semper. spera misericordiam. hęc au-
 gusti. Sic igitur patet de virtute humi-
 litatis.

Filius

Habita in formatione de humilitate
 te. nunc que virtus sequat virtutem
 humilitatis de hoc cupio edoceri.

Ca. VI. Pater.

Debes scire quod
 de humilitate nascitur virtus
 patientie. hęc enim ordinat nos ad fru-
 itionem summe pacis. nihil namque
 pati molestie est pacem habere. quod
 fit duobus modis. scilicet aut nullam

molestiam sentiendo. qd erit tñ in pa-
tria. aut molestias non moleste feren-
do. qd est magnanimoz etiaz in via. ⁊
hec est patientia. Magnanimus est em̄
qui ad vniuersa sustinenda patiens est.
qz nihil passionibz perturbat. Patien-
tia aut respectu eterne glorie volũtaria
⁊ insuperabilis perpassio laborz. De q̄
dicit tullius Patia est virtus p̄tume-
liar ⁊ omnis aduersitatis imperus eq̄
nimit̄ portans. Patientia etiaz fm̄
greg. est aliena mala equanimiter ppe-
ti. contra eum quoqz qui mala irrogat
nullo dolore morderi. **R** Et notã
dum qz patientia alia est necessitatis. a/
lia simulationis. alia virtutis. Simu-
lationis est qñ aut p humana laude a/
liquis in aduersis se patientē ostēdit.
aut cū interim dissimulat iniuriã quã
patit̄ vt in aliud tpus oportunũ diffe-
rat vltionem. Unde greg. Qui mala
primi ita tolerat vt tñ intrinsecus do-
leat ⁊ tps tribulationis exquirat. pati-
entiã non exhibet sed ondit. Patien-
tia necessitatis est cū aliquis ido in ad-
uersis vlcisci se non p̄sumit. qz non
potest vel non audet. timens ex hoc ma-
ius sibi imminere periculũ vel p̄modũ
deperire. vt serui a dominis verberati.
vel paupes a diuitibz obiurgati. p̄tia
vitiōsa est ⁊ meref supplicium. secũda
causa vt euadat t̄pale dispendium. ter-
tia virtuosa ⁊ meref grãm in presenti
⁊ gloriam in futuro. **N**otandũ vero
est qz sunt nonnulli qui quidẽ diuersis
virtutibz sunt adoznati. ad virtutes tñ
patientie minus ydonei. nã plures vi-
demus castos. abstinentes. pauperes
seip̄sos humiliantes. elemosinas faci-
entes. orationibz instantes. fide p̄stã-
tes. sed paucos admodũ in p̄tume-
liar patientes. Cũ qualis quisqz ē in
moribz per tribulatōes ⁊ iniurias ma-

nifestatur. De quo per beatum august.
d̄. Per facile est viciem p̄emptaz ha-
bere. inclinato capite incedere. velum
super oculos mittere. sed v̄p̄ humiles
patia ostendunt iniurie. Dicit etiã be-
atus grego. Sicut vnguenta redolere
larius nesciũt nisi p̄mota. ita sancti vi-
ri omne qd de virtutibz redolent in tri-
bulationibz innotescunt. Et sicut gra-
num sinapis nisi p̄terat nequa q̄ vis d̄
rutis eius agnoscat. sic vnusquisqz vir
sanctus cum non pulsaf tribulatione
lemis aspiciat. si qua vero illum tritura
p̄secutionis opprimat. mox qualis sit
ostentat. Nam donũ qd in tranquillĩ-
tate a dño percipit̄ in tribulationibz
manifestat. Cum igit̄ virtutũ manda-
ta perficeret. vnũ ei decrat. vt etiaz fla-
gellatus gratias referre sciret. **N**otũ
erat quia seruire deo inter dona noue-
rat. sed dignum fuit vt discretõe seue-
ritatis inquireret. v̄p̄ deuotus deo in-
ter flagella p̄maneret. pena quippe in-
terrogat si quietus quis d̄aciter amet
Hec gregorius. **S** Sed multuz
dolendum est qz modernis temporibz
non solum seculares. verum etiam re-
ligiosi pro modica causa rapiũtur ad
impatientiam. ⁊ interdum pro modi-
co cõuitio. vel etiam p̄pter signum vel
verbum ita derelinquunt caritatem vt
per plures dies nec loqui nec amicici-
am erga p̄imos velint habere. Unde
beatus augustinus. **N**imis dolendum
est qz cum apostoli nec horribilibz tor-
mentis poterant a caritate dei separa-
ri. nos interdũ ociosis fabulis. ⁊ sepe
ob parvissimũ p̄uitium. imo quãdoqz
per signũ ita derelinquimus caritatē.
vt non solum multis diebz. sed etiam
mensibz nec loqui nec amiciciam ha-
beamus. **H**ec augusti. **V**alde autem re-
prehensibile est in nonnullis religios
qui post seculi abrenunciãtionem ma-

gis impatientes existant in clauſtro. q̄ prius fuerunt in ſeculo. De quibus beatus bern. dolenter ſic ait. Video q̄ multū doleo poſſe ſperā ſeculi pompā nōnullos magis addiſcere ac ſub aliſ mitiſ humiliſq̄ magiſtri grauius inſoleſcere. ⁊ impatientes amplius fieri in clauſtro. q̄ fuiſſent in ſeculo. q̄ magis puer ſuz eſt. pleriq̄ in domo dei non patiunt̄ haberi p̄tempri. qui in ſua domo non niſi p̄tempribiles eſſe poterūt. h̄c bern. Qui igiſ in d̄tutibz ꝑficere deſiderat ⁊ ad ſtatum ꝑfectum puenire. ſtudeat in d̄tute patientie ſe exercere. naꝫ qui primoꝝ mala impatienter tolerat. iꝑe ſibi ꝑ impatientiam teſtis eſt. q̄ a vita d̄tuoſa longe diſtat De quibus beatus grego. .xx. moral. ſic dicit. Nullus quippe ꝑfectus eſt. qui inter primoꝝ mala patientis nō eſt. qui em̄ equanimiter aliena mala nō tolerat. iꝑe ſibi ꝑ impatientiam teſtis eſt. q̄ ab omni plenitudine longe diſtat. Abel quippe eſſe tenuit quem Chayn malicia nō exercet Sic in tritura aree grana paleis ꝑmuntur. ſic flores inter ſpinas ꝑdeunt ⁊ roſa que redolet creſcit cū ſpina que ꝑūgit. q̄ ſic iuſto ꝑccator cum malicia iungit̄. Sic in fornace auro palea cū igne ſociat̄ ut quo ardet palea ꝑurget̄ aurum. Hi ergo veraciter h̄ omi ſunt. qui in bonitate ꝑſiſtere inter malos poſſunt. h̄c grego. Item. v. moral. de eodē d̄. Ille vere ꝑfectus eſt. qui erga ꝑfectionem ꝑrimi impatientis non eſt. nam qui alienam ꝑfectionē ferre non valens deſerit. iꝑe ſibi teſtis ē q̄ ꝑfecte nōdū ꝑfecit. hinc veritas d̄. In patientia veſtra ꝑſidebit̄ iſaiaſ ⁊c. Quid eſt enim aīam ꝑſidere niſi ꝑfecte in oībz viuere cum certis mentis motibz ex d̄tutis artes dominari. Qui igiſ patientiam tenet animam ꝑſidet. q̄ inde ꝑtra oīa aduerſa

ſa fortis efficit̄ vnde ſibi ⁊ ſeiꝑm vltimō cēdo dominat̄ Ex quo ſe laudabiliter frangit. inſtractū ſe fortiter exercit̄ quia cū in ſuis ſe voluptatibz ſupat. ſeſe ad ꝑtraria inuictū parat nam illi veraciter recti ſunt. qui amore ſupne patiente ad cūcta ꝑſentis vite aduerſa ꝑreparantur. nam qui ꝑ eternis bonis mala bicꝑeri metuunt recti veraciter nō ſunt. h̄c grego. ⁊ Vera aut̄ patientia h̄c eſt. ut illū amet quem tolerat ſi d̄o odit illum quē ſuſtinet non eſt virtus patientie. ſed velamen rancoris ⁊ eſt beato grego. qui d̄. Patientia vera eſt que ⁊ iꝑm amat quē ꝑtat. naꝫ tolerare ⁊ odire non eſt virtus manſuetudinis ſed velamen furoris. h̄c greg. Tu de mala que ꝑtimur niſi patienter ſufferant̄ celefti mercede ꝑriuant̄ Unde origenes. Cuncta quidem mala. que homo aliquis ꝑſuſus fuerit in hac vita ſi ab ſq̄ ꝑfecta ferant̄ patientia. ⁊ celefti ꝑremio ſunt ꝑmitus aliena. h̄c origenes. Beati ergo ſunt illi qui mala ꝑntis vite patienter ſuſtinent. q̄ tales celeftem gloriā ꝑſidebūt in futuro Unde d̄ hugo. Beatos illos credimus. qui mala quenis ꝑferūt in impatientiam tñ non ꝑrumpunt. celeftis nā q̄ illos expectabit̄ gloria. in quibus nūc h̄c vera inuenta fuerit patientia ⁊ ꝑfecta. h̄c hugo. ⁊ Et notādum q̄ ſi quis ꝑfectam patientiam in aduerſis habere non valet. agat tamen quantum valet motus impatientie reſrenādo ⁊ mercede ac merito non ꝑriabit̄. De hoc thomas de aquino ſic dicit. Quamuis flagella nō ſint omnino in ꝑteſtate noſtra tamen quantum ad alio quid ſunt ut. ſ. patienter reſiſtat eis ⁊ ſic homo facit de neceſſitate virtutem. Unde ⁊ meritoria ⁊ ſatisfactoria eſſe poſſunt. h̄c thomas X Debet̄ nō igiſ tribulatioē patienter ſuſtinere. q̄

ipse aduersitates et tribulationes cum
patienter sufferunt reddunt homines
membra christi et celestis regni faciunt heredes.
Unde petrus damiani. Cum homo
facit bona et mala tolerat. tunc se procul
dubio numerari intra membra christi con-
fidat. Quisquis enim recte uiuens fla-
gellis arretit. sicut christi nunc in utroque
vestigia sequitur. ita postmodum eius con-
sortio non priuetur. Dicit beatus augu-
stinus. Nequaquam ad regnum celorum pertinere se iu-
dicet qui hic in arca trituro non iudici-
tur tribulatione. nec membra christi se iudi-
cent qui caput suum spinis coronatus
in passionibus non sequuntur. Nullus est
seruus christi sine tribulatione est. si putas
te non habere persecutiones nondum cepi-
sti esse christianus. hxc aug. Quod autem om-
nipotens deus hereditatem celestis pa-
tri tribulationem in presentia sustinens
tribus dare disposuit. de hoc beatus gre-
gorius. Nisi correctis deus hereditatem da-
re disponeret. erudire eos per molestiam
non curaret. electorum namque est hic
perire ad premia debeant eterne heredi-
tatis erudiri. nostrum est hic flagella pro-
cipere quibus seruatur de eternitate gaude-
re. hxc gregorius. Quis qui desiderat non ex-
cludi ab hereditate et consortio filiorum dei
flagella et tribulationes a se non abiciat
aut repellat sed patienter sustineat. Ad
quod faciendum hortatur beatus augustinus. sic
dicens. Fili si ploras sub patre plora
nam unde plangis medicina est non
pena. castigatio non damnatio. Noli
repellere flagellum. si non vis repelli ab
hereditate. noli attendere quam penam
habeas in flagello sed quem locum in te-
ramento. nunquid sunt felices qui ad-
uersis non tanguntur. imo infelicissimi
sunt quibus permittitur hic omnia per sua
niter uiuere et omnia desideria sua proli-
bitu suo implere. sed aduersitate non
tanguntur. quod tali modo ut arida ligna ad-

ignem nutriunt. Contra sunt felices
simi qui a suis desideriis arcentur et mul-
tis asperitatibus exercentur. quod modo ad
regnum ut filii flagellis erudiuntur. Unde
dicit. Flagellat deus omnem filium quem reci-
pit. Si igitur exceptus es a passione fla-
gello. exceptus es a numero filiorum.
Quid ergo mirum si flagellat paruulos
dominus quos grades querit heredes
unde non timeas flagellari. sed exheredi-
tari. hxc aug. Et notandum quod diuer-
sa sunt genera passionum et tribulationum
Unde dominus dicit. Qui uult uenire
post me abneget semetipsum. Quod di-
uersimode accipi potest. nam promptum ani-
mum habere patiendi mortem pro christo. et
mortificatio uiciorum et patientiam habere
in aduersis sustinendis est tollere cruce-
m suam et sequi ipsum. Quod testatur beatus
basilius sic dicens. Appetitus mor-
tis tolerande pro christo et mortificatio
membro-um que sunt super terram et uirili-
ter disponi ad omne periculum sustinen-
dum pro christo hoc est tollere crucem suam
quam quod cotidie tollere et ea sumpta
dominum sequi iubemur qui crucem propria ba-
iulauit. hxc basilius. **A** Est etiam
secundum gregorium triplex martirium sine
sanguine. scilicet patientia in aduersis.
Unde dicit. Sine ferro martires
esse possumus si patientiam in anima ue-
raciter custodimus. Item compassio
afflictorum. unde dicit. Qui dolores
exhibet in aliena afflictione et necessi-
tate crucem portat in mente. Item di-
lectio inimicorum. Unde dicit. Ferre
contumelias et odientem se diligere mar-
tirium est in occulta cogitatione. Hec
gregorius. Si igitur tormenta que san-
cti martires pertulerunt pati non possu-
mus. saltem persecutionem pro iusticia pa-
riamur. uicijque ac concupiscentijs uirili-
ter resistamus. in premio martirij non
priuabimur. Unde beatus augustinus

Martir quippe testis interpretatur. quicumque vero pro veritate testimonium dederit et omnes causas cum iusticia iudicauerit quicquid pro testimonio veritatis vel iusticie prulerit totum ei dominus pro martirio deputabit. habet enim pax martires suos. nam iracundiam mitigare libidinem fugere. iusticiam custodire auaritiā premere. superbiam humilicare. pars magna martiri est. Dicit etiam de hoc maximus. Si tormenta que sancti martires prulerunt sustinere non possumus. saltem contra malas concupiscentias pugnemus et quod non desunt quotidiana peccata non desint etiam quotidiana remedia. Hec maximus. Possumus ergo ex predictis colligere quod patientiā in aduersis exhibere viriliter. et vitis resistere est magnā partem martiri possidere. nam genera crucis ac martiri sunt diuersa quod abstinere a delectamentis carnalibus videlicet gula luxuria et a ceteris voluptatibus carnis. Item resistere ire supbie auaricie et alijs vitis spiritualibus et cum illis conflictu in repugnando habere gloriosa crux est in conspectu dei Testatur hoc beatus augustinus in quodam sermone sic dicens. Due sunt abstinentie et crucis genera. Unum corporale aliud spirituale vnum est a potu atque epulis repare appetitum gule. et a delectationibus ac mollissimis suauitatibus cohercere ab his que tactu gustu vsuque decipiunt sensum viriliter abstrahere. Alterū abstinentie et crucis genus est preciosius atque sublimius motus animi regere et probationes illius modesta tranquillitate placere. ire et supbie imperus quasi feram bestiam refrenare litigare quoti die per vitia. et iram quodammodo cum homine interiore deferere. preciosa hec est in conspectu dei et gloriosa crux cogitationes malas in parte redigere. et

luntates proprias abnegare. easque interiori examinatione discutere et regentis imperio subiugare a sermone atque opere. quo anima ledit tanquam a cibis non est abstinere. Item beatus gregorius. Sed quamur karissimi districtam et asperam redemptoris viam. despicimus cum cetera presentia. nulla etenim sunt que transire possunt. turpe sit nobis diligere. quod stat citius perire. non nostrer tenet rerum amor super. non supbia inlece. non ira dilaniet. non luxuria polluat. non inuidia consumat. amore enim nostro redemptor noster occubuit et nos amore eius discamus vicere nosmetipsos quod si perfecte agimus non solum imminentes penas euadimus sed etiam gloria cum martiribus remunerabimur nam quod vis occasio persecutionis desit habet tamen et pax nostra martiri suum quod et si carnis colla ferro non subdimus. spiritali tamen gladio carnalia desideria in mentem terrucidamus. Hec gregorius. Unde qui non possumus pro christi nomine mortem carnis subire ac sanguinem fundere. quotidiana tamen afflictione videlicet in ieiunijs vigilijs et in ceteris castigationibus ac vitiorum diuersorum repugnatione ac tribulationum ac aduersitatum perpassione studeamus nos exercere ut crucem possimus etiam in pace ecclesie possidisse sustinere. De hoc per beatum bernardum sic dicit. Est martiri genus et effusio sanguinis in quotidiana corporis afflictione sic quippe infirmis et pusillis corde necesse est. ut quem semel non sufficiunt ponere mitiori sed diuturniori martirio sanguinem fundant. quod quanto minus habent de acura passione tanto plus habent de continuatione et sic longitudine reparat. amaritudo Dicit etiam de hoc petrus damiani. Qui pro defensione fidei mori non possumus. saltem in sancta peruersatione peritum viuere studeat

Liber . II. **Dist. II.** **Ca. VI.**

mus. pudeat nos sub ignauietate
languescere qui martires cernimus p
tormenta ad celū peruenire. Et quidē
nobis minor est labor. cum tñ omne
fir premiū. Quis em̄ nesciat incompa
biliter esse difficilior gladio ceruicē
subdere. q̄ gule illecebram cohibere.
quis nō mallet estuare laboribz vel nu
ditate frigescere q̄ flammaz furentiū
incendia sustinere. quis nō leuius sen
tiat esurire fr̄ire. q̄ radi vngulis vel be
stiaz moribz tradi. an non periculosi
us est semetipm̄ morti vltro neū trade
re. q̄ voluptates pprias et carnis desid
ria refrenare. Cū itaq̄ minus laborā
do ad eandem beatitudinē tendimus
cur decerrantes in stadio imitari negl
ligimus vt p̄sortes in patriavictoribz
existere valeamus. Pugnemus igitur
fr̄ates et infestantiū nos vicioz illece
bras amputare curemus. nō ei iuxta
pauli vocē possumus hic gaudere cum
seculo. et illic regnare cum xp̄o. Et qui
tem beatos martires cū membris dya
boli dimicare cognoscimus. nos autē
ipso iniquoz capite infederabilis pu
gne luctamen habemus. illi vicerūt eū
p̄ membra sua minaciter seuientes. nos
supare precipimur sub insidiarū frau
dibz latitante. Quisquis igitur amat
martiriū exhibeat se martirio dignū.
et martiriū p̄culdubio p̄sequet premiū
Non p̄t quis sanguinē fundere potest
seipm̄ p̄nie telo percutere et in cordis
cōtitione mactare. Studeamus igit
huius seculi blandimenta despicere.
re et tempaliū affluentia deuitare. car
nis incēntia reprimere. crucē post cri
stū etiam in pace ecciastica baiulare.
quaremus qui nunc sanctorū sequimur
viram cū ipsis postmodū desiderabilē
perducamur ad gloriā. h̄c petrus da
miani **B** Morandū etiā q̄ multū
valet ad sustinendas diuersas passio

nes aduenientes et ad patientiam ha
bendam in aduersis recordatio passio
nis domini nostri Iesu christi. Unde
dicit beatus augustinus. Nihil dulci
us in pressura tribulationū q̄ memo
ria dominice passionis. Quantūcūq̄
presens vite premar a flicto parum
parimur. si recordes quantū bibit ad
patibulū qui nos inuitauit ad celum.
Dicit etiam beatus grego. Si passio
domini ad memoriā reuocet nihil adō
duz qd̄ non equo animo tolere. Et be
atus bernar. Habero xp̄m semper non
retro in humeris sed ante p̄e oculis.
et videntes angustias domini. leuius
vestras portabitis. nam sanat omnes
amaritudines mentis dulcis recorda
tio in cruce pendentis. h̄c bernardus
Et diligenter p̄siderandū est q̄ si xp̄s
qui in hunc mundū sine peccato venit
tanta sustinuit. quanta nos miseri pa
ti debemus qui in hunc mundū cū pec
cato venimus. et multis criminibz in
uoluti sumus. De hoc dicit beatus gre
go. Si xp̄s hinc sine flagello non exi
uit qui sine peccato venit. quomodo fla
gellis digni non erunt qui huc cū pec
cato venerunt. h̄c greg. **E** Unde
rep̄tensibile valde et iniustum est. q̄
p̄ amore nostri redēptoris nec detra
ctiones nec quicq̄ aduersitatis volu
mus pati. cū ille qui cum sit deus tan
tas iniurias perpessus sit. p̄ nobis. quo
modo ergo illum amamus si. p̄ illo ni
hil sustinere valeamus. Unde br̄s ihe
ro. corripiendo et hortando sic dicit. Sa
tis est impiū si. p̄ dei nomine nec terra
hi pariaris qui p̄pter te tanta p̄pessus
est. cur ergo graue sit. p̄ domino sustie
re omnia que aduenerint in hac vita si
ue damna siue derogatōes. suspirōes
detractiones vel cetera h̄mōi. quando
ille qui cum deus sit et dei filius. p̄ salu
te tua opprobria omnia et iniurias susti
t. j.

nuit. valde ab eo alienus est. qui nec
detracciones saltem sustinere pretentus
est. nā qūo amare eū dicimus si pro ip
so nihil sustinere parati sumus. q̄ si i
nobis est ip̄ius dilectio. quecumq̄ p
eius noīe q̄uis graua irrogēt exigua
censemus. ⁊ dicimus parua sunt ista.
que patimur. maiora ille p salute no
stra pressus est. nobis nihil dignū pro
eius noīe irrogat q̄ si sententia eius
memores sumus ⁊ intelligimus. ait
enī **N**on est discipulus supra magist̄.
Et patrem familias beelzebub vocaue
runt quāto magis domesticos eius **E**t
nos si domestici si discipuli xp̄i sumus
debemus obprobria ⁊ detracciones li
benter amplecti ⁊ equo aīmo oīa ferre
que pro nobis dominus ⁊ magister nō
ptulit. **Q**ui vō hec sustinere non vult.
nec discipulū se approbat esse. nec ser
uum nec filiū nec domesticū. **N**os et
go detrahentibz cūctis ⁊ vitupantibz
simus patientes humiles ⁊ pudici. ⁊
deum semp in mente habeamus. ⁊ lex
eius in nostro semp sit pectore. **H**ec ihe
romimus **D** **O**portet igit si volu
mus conregnare cū xp̄o vt patiamur p
xp̄o. vñ d̄t apostolus petrus. **C**ristus
passus est p nobis vobis derelinquēs
exemplū vt sequamini vestigia eius.
nam tribulatio pua p xp̄o pressa me
lior est magnope. qd̄ sit sine tribulati
one. **H**ec testat ysaac abbas syrie sic di
cens **T**ribulatio parua p deo facta
melior est magnope. qd̄ sine tribulati
one pficit. qz spontanea tribulatio pba
tionē fidei ⁊ caritatis facit oriri. ⁊ iō
in tribulationibz probati sunt sancti
pro caritate xp̄i. s; non in refrigerijs.
qm̄ opus quod sit sine labore iusticia
est secularium psonarum. que extero
ribz faciunt elemosinam tu aut o passi
onis xp̄i sectator stude in temetip̄o. vt
dignus fias gustare gloriā eius. quod

si opatimur ⁊ pglorificamur. i. nō glo
rificat mens cū xp̄o ihesu nisi patiarur
corpus p xp̄o. **H**ec d̄t ysaac abbas **E**
Nullus ḡ poterit regnū celoz ⁊ ad feli
citatē p̄ximū bonoz puenire nisi pro
lerantia tribulationum ⁊ passionum.
nec valet aliquis hic gaudere cū seculo
lo ⁊ postea regnare cū xp̄o. **H**ec d̄t
beatus bern. **I**n mundo isto quasi in sta
dio certaminis positi sumus. vbi xp̄s
mortuus est. **Q**ui ḡ hic liuorem ⁊ pla
gas non suscepit. in futuro iudicio
miles ingloriosus apparebit. nullus
enī ad regnū celozum ⁊ ad illā abissi
oīm voluptatum peruenire poterit. nisi
p amaritudinem passionū. neq; enī il
le qui de celovehit ihesus xp̄s ad celum
redire voluit. nisi per viam amariss
me passionis. vñ d̄t luce vltimo. **N**ō
ne oportuit pati xp̄m ⁊ ita intrare in
gloriam suam. **E**t beatus iheronimus.
His regnare cum xp̄o patiaris cū xp̄o
Si dominū xp̄m oportuit pati ⁊ ita in
trare in gloriam suam quam fiducia
habemus nos intrare sine labore. **E**
q̄ stulti sumus si volumus hic gaudere
cū seculo ⁊ postea regnare cū xp̄o. **D**o
minus nudus ingredit̄ seruus sup̄stui
tate onustus vestium auri ⁊ gemmarū.
intrabit ille ieiunus. ⁊ iste crapula. ⁊
luxuria plenus. ille in cruce p nobis
moriēs. iste in lecto delicato dormiēs.
Hec iheronimus **S** **E**t notandū
q̄ singularis est retribuerit patientia
passionis xp̄i. talia enī studet homo re
prehendere qualia ab ip̄o accepit. qui
dolores nostros portauit. **E**t hec est sin
gularis leticia sanctorum in tribulati
one patientium ⁊ gaudentiū. q̄ sic oc
casionem habent ⁊ oportunitatem alit
quo modo tribuēdi deo p illa magna
caritate qua p nobis animam posuit
saltem aliquid sustinendum. qz bonor
um nostroz nō indiget vt aliquid ei

bare te nostro possimus Cum ergo in iudicio veniens ostendet indicia passi omis sue omnibus magna erit cōfusio illis qui nihil pati p̄ x̄po voluerunt. et magna gloria illis qui p̄ x̄po multa et magna sustinuerunt. Signū etiam dilectionis specialis videt̄ cui dominus dat aduersa pati. ut quasi impriri ei dignet̄ partem oneris sui portandi. sicut ille symon cyrenensis crucē domini cā portauit. Solent em̄ socij in via cū lassant̄ rogare eos quibz plus p̄sident et quos specialius diligunt ut partem oneris sui p̄ se ad horam ferant ut hoc quasi iudiciū sit illis q̄ maiore de eorum dilectione habeant fiduciam qui bus onera sua imponunt portanda. q̄ de illis quibz quasi formidat̄ imponere. ne forte nollent equo animo portare. Sic et dñs qui nobiscum omnibus diebz in via hac qua ambulamus lassatus vsq̄ ad mortē labore passionis querit quis nostrz velit ei p̄pati et vnus tribulationū suaz qd̄ adhuc in corpore suo mistico qd̄ est ecclesia sustinet secū portare. qz hanc passionē quas caput in se p̄ nobis sustinuit in carne diuisit per omnia membra fidelū suoz. ut sic cū oportebat x̄p̄m pati. et ita intrare in gloriam suā. sic membra eius si capiti fideliter p̄patiant̄ et glorificent̄. Sicut inquit socij passionum estis ait paulus. ita et resurrectionis eritis. qui em̄ passus x̄po plus fuerit. etiam ei p̄ plus p̄regnabit. Et nota d̄ q̄ etiam notandū q̄ omnipotēs deus suos electos in hac vita flagellat. diuersas tribulationes eis immittendo. et hoc facit ut p̄rales aduersitates eoz peccata deleat̄ ac sic vitam suā corrigant. et in virtutibz p̄ficiant. De hoc dicit beatus ber. Quicquid in hac vita humana fragilitas tolerat. hoc pius p̄ditor quantum in bonitate sua est vel ad correctionē nostrā

et nostre prauitatis. vel ad p̄fectuz nostre virtutis dispensat. Nunquid deus qui summe bonus est et summe nos diligit gaudet in p̄turbationibz nostris delectat̄ in tribulationibz. Absit hoc a clementia diuina. sed ideo vult ut flagellemur ut a peccatis purgemur. Dicit etiam beatus iherosol. Quilibet iustus debet flagella domini patienter tolerare. quia aut ad purgationē aut ad p̄bationem tolerat. Et sciendum q̄ quanto quis altius in virtutibz p̄fecerit. tāto maiores huius seculi aduersitates sustinebit. si autē patienter flagella et tribulationes presentis mūdi tolerauerit. post hanc vitam in celesti patria sublimatus regnabit. Unde beatus greg. Quanto em̄ quisquis altius p̄fecerit. tanto in hoc mundo inuenit qd̄ durius portet. qz cum a presenti seculo mentis nostre delectatio deficit. eiusdē seculi aduersitas crescit. Hinc est enim q̄ plerūqz cernimus et bona agere. et tñ sub graui tribulationū fascē desudare. terrena nāqz desideria fugiunt. et tñ flagellis durioribz fatigantur. sed cū patienter et humiliter flagella suscipiunt post flagella ad requiē sublimiter suscipiunt. Si quis ergo appetit plene vitia vincere studeat humiliter purgationis sue flagella tolerare ut tāto post ad iudicē mundior veniat. quāto nunc eius rubiginē ignis tribulationis purgat. hoc greg. Unde gaudere debent fideles in diuersis tribulationibz p̄stituti. nam si quis iustus est p̄ aduersa p̄batur. si vero peccator est non solū a peccatis mundat̄. sed etiam post hoc seculum remunerabit̄. Beatus augu. Gaudeat xp̄ianus in aduersis. qz aut probatur si iustus est. aut si peccator est emundatur. Contristat̄ sane quem corrigere flagella non possunt diuina. timeat iudicium futurum. qui presens

iudicis prempserit remedium. gaudere
at peccator cum in isto seculo contristatur. ut
post hoc seculum cum christo remuneretur. hec
aug. **¶** Unde periculosum valde est
quod peccator in sordibus vitiorum existens
per adversa non flagellatur. nam anima cum
peccat a deo se dividit. et perseverando
in peccatis ab eo longe recedit. **¶** Sicut
post peccatum prosperitas sequitur et nulla
disciplina aut tribulatio tunc talis anima
a deo repudiatur. ideo deus hic parcit re-
probis ut in eternum puniat. electos vero
suos hic ferit ut in eternum parcat et eter-
nam patriam eis tribuat. **¶** Unde beatus
grego. Anima que peccat a deo se divi-
dit quod si peccata contrinuerit a deo longe
recedit sicut post peccatum prosperitas
sequitur et nulla disciplina increpatione
revocatur in divitione quas inter se et
deum fecit etiam libellum repudij acci-
pit. ut iam velut aliena delicta faciat
mala que vult. **¶** Non necesse est ut pecca-
tores quosque consideremus tanto ampli-
us miseros quanto eos aspiciamus in
sua culpa sine flagello delictos. ideo
enim deus sic parcit hic ut eos in perpetuum
feriat. ideo autem quosdam hic ferit non
parcendo ut in eternum parcat. **¶**
Et notandum secundum dictum crisostomi quod
malus non potest in omnibus esse malus sed
habet aliqua bona neque bonus in omnibus
esse bonus sed habet aliqua peccata.
Quando ergo prosperitatem habet malus
pro illis paucis bonis retributiones
hic accipit. illic etiam plenius punietur.
Et iterum beatus est ille maxime qui post
nisi ut omnia experians delicta probatus
et purgatus hinc exeat. et in nullo ob-
noxius. hec crisostomus. **¶** Unde electi ut eva-
dere possint eterna supplicia et pervenire
ad plenam gloriam necesse est ut hic
flagellentur. quatenus purgati in futuro
iudicio inveniatur. **¶** De hoc dicit beatus
grego. vii. moral. Electus quisque ut est

terna supplicia evadat et ut ad plenam
gloriam ascendat debet hic assidue fla-
gellis atteri quatenus in iudicio vale-
at purgatus inveniri. ipso namque infir-
mitatis nostre pondere deorsum ducti
mur. nisi mira in manu artificis presub-
nientie flagella revelemur. **¶** Unde hic
dicit beatus homo. qui corripitur a domino. Pri-
ma virtus est ne peccari debeant peccata sed
vitari. **¶** Secunda autem peccata corrigere
sed plerumque culpas non solum immi-
nentes minime vitamus. verum etiam nec
commisissimas recognoscimus. et peccatis
mensurando altius tenebre scit. quanto
nec damnatum sue cecitatis intelligit. **¶** Un-
de fit plerumque divini muneris largita-
te ut culpam pena subsequatur. et fla-
gella oculos delinquentis aperiant. quos
inter vitia meritis securitas cecabat. cor-
pens quippe animus percussione tangit.
ut excites quatenus qui statum sine recti-
tudinis securus perdidit. afflictus consue-
ret quo iacet. **¶** Hinc itaque ipsa asperitas
correctionis origo est luminis. **¶** Un-
de per paulum dicit. Omne quod arguitur a lumine
manifestatur. argumentum enim salutis
est vis doloris. **¶** Et dominus in apocalypsi.
Ego quos amo castigo et arguo. quod per
hoc quod peccator dolore correptionis per-
mittitur quatenus ad beatitudinem. que sine
fine est. interventu doloris erudit. hec
grego. **¶** Et quanto duriora et graviora
quis in presenti pro christo tolerat. tanto
fervidiorem spem et certiore de percipi-
endo futuro premio ac gaudio habet.
Unde idem beatus gregorius. xi. moral.
de hoc sic dicit. Sancti viri quia
medullitus diligunt. in infimis dura
patiuntur sed in fine gaudio lumen inveni-
unt. quod habere hoc spacio perire
vite contemnunt. **¶** Unde bene dicit. **¶** Et
quasi meridians fulgor confusetur tibi
bi ad vesperum. peccatoris autem lumen
in die est obscuritas in vespere. quod in

presenti vita felicitate atollatur. sed aduersitatis tenebris in fine deuorat. Iusto aut meridianus fulgor ad vesperum surgit. q2 quanta sibi claritas maneat cum iam occumbere ceperit agnoscat. Hinc namq3 scriptum est. Time tu bene erit in extremis. Et sciens q3 bonorum mens quo duriora p veritate tolerat. eo eternitatis premia certius sperat. Tanto namq3 spes solidior in deum surgit. quanto quisq3 p illo grauiora pertulerit. q2 nequaq3 retributio nis gaudium de eternitate colligit. qd non hic pia tribulatio seminat. Hinc per ps. d2. Qui seminant in lacrimis in exultatione merent. Hinc paulus ait. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum celorum. Qui igitur nunc per tribulationem serit vt post gauis fructus metat tanto maiori fiducia mentem roborat. quanto hanc fortior preteritate afflicto angustat. Un pau lus dicit. Bonum certamen certavi. qui enim pro mala transiit sine defectu certauerat. de mansuris nimirum gaudis sine dubitate psimebat. hxc grego. Unde perfecti viri sicut fuerunt martires et similes omnia aduersa et amara que eis occurrebant dulcia estimabant. quia per hxc ad eterna gaudia peruenire non deputabant. De talibus per beatum gregorium. vij. moral. sic dicitur. Mensi in deo forti intentione dirigit quicquid sibi in hac vita amarum sit dulce estimat. omne quod affligit re quem putat. Cumq3 eterne patrie quantum sit dulcedo memozat. p eo pntis vite amaritudines ardentem amat. Tra stre etiam per mortem appetit vt obrine re vitam plenius possit. funditus in inimis extingui desiderat quoverius ad summa pscendat. hxc gregorius. Debe mus ergo exemplo sanctorum patrum tribulationes nobis aduenientes et flagel

la dei patienter sufferre. et non iudicia dei occulta super nos reprehendere vt possimus ab ipso misericordiam psequi et a nostra iniusticia liberari. Nam vt beatus hieronimus dicit. Qui tribulationem sibi p suis peccatis aduenisse estimat dei misericordiam ad amplius bene faciendum sibi puocat. Dicit etiam de hoc beatus gregorius. Quisquis pro flagella dei semetipsum defendere nititur. flagellantis iudicium euacuare conatur. nam qui p sua culpa ferui se denegat. quid aliud q3 iusticia accusat. Unde magna satisfactio percussio nis est voluntas iusta conditoris. que cum iniustum nihil facere solet iusta agnoscat. et si later. Nam cum p iniusticie peccato percutimur si in percussione nostra diuine voluntati coniungimur. mora nostra iniusticia ipsa p punctone liberamur. Et notandum q3 valde in felices sunt qui in presenti vita per aduersa non flagellantur. q2 cu deus peccantes p suis excessibus non flagellat. in futuro damnat. Unde beatus bernardus. Crudelior est omni indignatione ista misericordia. qua peccanti parcat deus. nec corripit per flagella. Illi namq3 irascitur deus quem peccantem non flagellat. Nam quem flagellando hic non emendat. in futuro damnat. Hec bernardus. Un diuina pietas electis suis irascit et non parcat in hoc seculo vt postmodum parcat et non irascatur in futuro. teste beato augustino qui dr. Diuina bonitas ideo maxime irascit in hoc seculo ne in futuro irascat et misericorditer adhibet temporalem seueritatem. ne inferat iuste eternam ultionem. Et beatus ambrosius. Quas mirum alijs deus misericorditer parcat. cum aduersa hic tribuit et q3 seuerere irascit cum prospera elargit. Nam dr Fulgentius. Qui p solatorem nunc in pnti

recipit consolatio sine eterna expro-
 erit tribulatus aut in hoc seculo. solus
 consolatio recipit in futuro. hoc fulgē-
 tius. Necessesse igitur est oibus fidelibus ad
 vitam eternam volentibus pervenire ac desi-
 derantibus ut flagella dei ac tribulatio-
 nes patienter sustineant et sint grati deo
 patri consolanti et flagellanti. cum enim adesse
 presentis seculi felicitas videntur illa in do-
 mino et gratias agant deo. cum vero deesse
 viderint iusticie dei iterum gratias agant.
 et deum semper diligant siue blandiam siue
 minas. De hoc beatus augustinus supra psal-
 mistam sic dicit. Multa mala sunt in isto se-
 culo intus foris proorsus non cessant.
 habundant scandala. nemo illa sentit
 nisi qui graditur viam dei. et talibus dicitur
 in omnibus divinis paginis ut tolerent
 presentia sperent futura. amant que non vi-
 dent. ut amplectentur cum viderint. Et
 si amamus nunc quem non videmus
 quomodo amari sumus cum viderimus desi-
 derium nostrum crescat christiani non sumus
 nisi propter futurum seculum. nemo presentia spe-
 ret bona nemo sibi permittat felicitatem
 mundi qui christianus est. sed vram felici-
 tatem presentem in domino cum adesse et consolatio-
 ni dei gratias agat cum deesse iusticie dei gra-
 tias agat ubique sit gratus nunquam sit in-
 gratus et patri consolanti et blandienti
 gratus sit. et patri emendanti flagellanti
 et disciplinam danti gratus sit. amet
 eum ille semper siue blandientem siue mi-
 nantem. unde in doloribus exigit a nobis
 patientiam sed post dolores permittit
 salutem siue etiam tribulamur et angu-
 stemur siue letemur et exultemus. ille
 blandus est. qui et in tribulationibus
 erudit et in leticia consolatur. Laus enim dei
 a corde et ore christiani recedere non debet
 non ut laudet in prosperis et maledicat
 in adversis. sed quemadmodum psalmi-
 sta ait. Benedicam domino in omni tempore
 semper laus eius in ore meo. Gaudes

agnosce. patrem blandientem tribula-
 ris agnosce patrem emendantem siue
 blandiam siue emendet. cum erudit cum
 parat hereditatem. hoc augustinus. Si
 endum etiam quod omnipotens deus electis
 suis in hac vita iter asperum facit
 et eos per diversa flagella et tribulatio-
 nes durius affligit ne delectari tempo-
 ralibus oblectamentis obliviscantur
 eorum que sunt in celis. Unde beatus
 gregorius. Electis suis deus iter aspe-
 rum facit. ne dum delectentur in via ob-
 liviscant eorum que sunt in patria. vnde
 de tribulationibus. que nos hic premunt
 ad deum ire compellunt. Dicit etiam de
 hoc ysidorus. Durius circa suos electos
 deus in hac vita agit. ut dum for-
 tioribus flagellis stimulisque feriuntur.
 nulla oblectamenta presentis vite de-
 lectent. sed celestem patriam ubi certis
 requies est. indefinenter desiderent
 Beatus etiam augustinus de eodem sic
 ait. Cum molestie in huius vite fragi-
 litate crebrescunt. eternam requiem non
 desiderare compellunt. mundus periculoso-
 rum est blandus. quam molestus et magis
 cavendus est. cum se allicitur diligit. quibus
 ammonet cogitque stemni. hoc augustinus.
 Si igitur homo semper esset in prosperis
 et nunquam tribulationes et adversita-
 tes pateretur. posset oblivisci sui crea-
 toris et transitorias delectationes pre-
 ferre summis bonis et eternis. et ideo
 deus immittit servis suis amaritudi-
 nes tribulationum in ista vita. ut ea que
 salubriter bona et dulcia sunt. studiose
 requirant. Unde beatus augustinus.
 Ipse mundus dum tot amaritudinibus
 cruciatur. dum tot calamitatibus ingemi-
 nat. quid aliud nisi ut non amet clamet
 nisi tribulationes essent deum homines
 obliviscerent bonis temporalibus presentibus.
 Si enim deus semper in istis prosperi-
 tate fauere nobis. ut omnia non

Liber .ii. Dist. .ii. Ca. .vi.

bis habundarent. nullamque in tempo-
re isto mortalitatis nostre pressuram an-
gustiasque pateremur. non dicemus mi-
hi ista esse summa bona que prestat deus
seruis suis. et maiora non desiderare-
mus. Ideo autem huic vite male dulci
miscet amaritudines tribulationum. ut
alia que salubriter dulcis est requiratur.
hec aug. **U**n sancti viri plus
aduersis gaudent quam prosperis. quod illos
alienos reputant a deo quibus ipse mun-
dus ad omnem modum prospere prospicitur.
Testatur hoc ysidorus dicens. Ea que se-
culi amatoribus cara sunt. sancti velut
aduersa fugiunt. plusque aduersitatibus
mundi gaudent. quam prosperitatibus de-
lectentur. alienos reputant esse a deo quibus
hoc seculum ad omnem modum prospicitur.
Seruis autem dei huius prospera con-
tingunt. ut dum ista aduersa sentiunt
ad celeste desiderium ardentius excitentur.
Magna apud deum refulget gratia.
qui huic mundo preceptibilis fuerit.
nam reuera necesse est ut quem mundus odit
diligat a deo. Tunc etiam iustis gau-
dia eterna disponunt cum presenti tribu-
latione perbancur. hec ysidorus. Debet etiam
quilibet qui se conspiciat in diuersis
tribulationibus constitutum. siue sit tribu-
lato corporis siue anime ad deum profu-
gere. nec debet christiano aliud refugium
esse quam saluator eius et deus eius. **I**
nter omnes tamen tribulationes ani-
me nulla maior est quam vulneratam con-
sciam per peccatum habere. nam talis anima
nisi requiem inuenit. Unde in ista tri-
bulatione et in alijs quibuscunque aduersi-
tatis ad deum est per solationem profugien-
dum. Unde beatus aug. super psalmum. Nul-
te enim sunt tribulationes et in omni tri-
bulatione ad deum profugendum est siue sit
tribulatio in familiari re. siue sit in sa-
lute corporis. siue sit in periculo carissimorum.
siue in aliqua re tamen ad huius vi-

te sustentaculum necessaria. omnino ali-
ud refugium non debet esse christiano quam sal-
uator eius quam deus eius. Verum tamen inter
omnes tribulationes anime humane nulla est
maior quam conscientia delictorum. nam si ibi vult
non sit. sanumque sit intus hominis quod
conscientia vocat. si autem alibi ubicunque
passus fuerit tribulationes. illuc fugiet.
et inueniet deum. si autem ibi requies non est
propter abundantiam iniquitatis. quomodo
am et deus ibi non est. quid faciet homo.
quo fugiet cum ceperit pati tribulationes
nam quocunque fugerit sequitur tribula-
tio. hec aug. **H**abenda est etiam
patientia in tribulatione. quod cum tribu-
latis et patientibus frequenter est deus. Te-
ste psalmi. qui ait. Iuxta est dominus his qui tri-
bulato sunt corde. et humiles spiritu sal-
uabit. Et beatus bernardus. Quantumcunque
seuiat tribulatio non putes te derelictum.
sed memineris scriptum. Cum ipse
sum in tribulatione. Unde idem beatus
bernardus. ut semper posset dominum secum
habere frequenter desiderabat tribulari. ita
dicens. Da mihi tribulationes domine
ut semper possis esse mecum. Domine si
mecum eris in tribulatione semper volo tri-
bulari ut te semper mecum habeam. hec
bernardus. Quante etiam virtutis sit
tribulatio cum patienter sufferit et quam
necessaria est. videlicet incipientibus. profi-
cientibus et perfectis. de hoc per quendam
dicit sic. Tribulatio est nutritrix humilitatis.
doctrinx patris. custos virginitatis.
preparatrix eterne felicitatis. Tribula-
tio hec ita est a deo salutifera. ut vix sit
qui ab eius se abscondat bonitatis as-
pergimine. siue sit de incipientium nume-
ro vel proficientium vel perfectorum. Ru-
biginem etiam aufert peccatorum. incre-
menta prestat virtutum. et libertatem
profert gratiarum. Quid hoc thesauro pre-
ciosissimo utilius. ipsa namque peccata
tollit. purgatorium minuit. repellit
x. iij.

temptationes. eringuit carnalitates
spiritum renocat. spem roborat. vultu
exultat p̄scie. Fert et interiorum gau-
diorum primum p̄stat vberitatem. ipsa est por-
tio sanitatis. herba salutifera super omnes
paradisum terrestrem. corpus corruptibile
castigat quidem sed animam vegetat immor-
talem. anima deuota saginat tribulatio-
ne sicut rose ac lilia secundant celesti-
tate. ipsa tribuit sapientiam. adducit cir-
cumspectionem et hominem in expertum exer-
citacionem facit. Qui non aduersa passus
est quid scit. Qui non est temptatus
qualia scit. ipsa est donum dei electum vicia
ga amorosa plaga paterna. ipsa voluntarios
inuitat vel imutat et rebelles ad
se trahere p̄suevit voluntates hominum pa-
tienter eque subseruunt tamen aduersa que
p̄spira. amici et inimici equaliter famu-
lantur. hec ille. **N**otandum etiam
quod qui patientiam in aduersis habere de-
siderat. necesse est ut laudes hominum p̄ter-
nat. quia quanto quis in presentis vite glo-
ria seu vanitate delectatur. tanto magis
propter eius iniurias perturbatur et impatienter
efficitur. Unde crisostomus. quanto aliquis
letatur de laude hominum et de viruparatione
tristatur. Qui vero gloriam concupiscit in
celo. obprobria non timet in terris. ut
etiam de eodem ysaac. Pro certo nisi ho-
mo odio habuerit vitam suam in hoc mun-
do. propter affectum future vite tribulatio-
nes sustinere non potest. Et beatus gregorius.
x. moral. sic dicit. Quisquis presentem glo-
riam querit. profecto despondenter metuit quia
qui semper ad lucra inhiat. semper damna
formidat et quo magis periculis inhaeret
eo longe in inferis ab arte securitatis
iacet. Contra quisquis in solo eternita-
tis desiderio inhiat. nec periculis ar-
tollet nec aduersitate quatit. quia nihil
habet quod in mundo appetat. nihil est quod
de mundo p̄timeat. Hinc salomon
ait. Non tristabit iustum quicquid acci-

derit ei. nam quanto quisque a se ple-
nius pauore qui ex mundo est abiicit.
tanto in seuerius mundi concupiscentiam
vincit. hec gregorius. **U**n sancti viri ut
sunt exultare in aduersis et in obpro-
brijs patientiam habere studuerunt gloria
et vanitatem mundi p̄temnere. De hoc p̄-
rabanus sic dicit. Nescio quis nostrum pos-
sit implere ut lacere obprobrijs fama
nostra et nos exultemus in domino. qui se-
ctas vanam gloriam implere non potest
hec rabanus. Perfecti tamen viri qui su-
am contumeliam gloriam reputantes. et dis-
positionem exaltationem in tribulationibus
gloriantur sed paucorum est ista virtus. Te-
ste beato bernardo. qui ait. In tribulationibus
gloriantur qui contumeliam gloriam repu-
tant obprobrium despectionum exal-
tationem pauci sunt qui hoc spiritu re-
plentur. hec bernardus. Necessesse est etiam
quod illata vitia a proximis patimur ut
mala perpetrata ad memoriam reuocemus.
ut eo facilius iniurias sustinere
possimus. quanto conspicimus peius
esse hoc quod meruimus. Unde beatus
gregorius. Tunc enim illata conu-
tia bene toleramus cum in secreto me-
tis ad mala perpetrata recurrimus. le-
ue quippe videbitur quod iniuria percutimur
dum in actione nostra aspiciamus. quia
peius est quod meremur. hec gregorius.
Sed et hoc considerandum
quod magna est consolatio in tribulatio-
ne constitutis si dona sui conditoris
ad memoriam reuocentur cum turbantur
ex flagello. ex donis a deo p̄ceptis
p̄solentur. De hoc dicit beatus gregorius. iii.
moral. exponens illud. Si bona suscepimus
de manu domini. Magna con-
solatio tribulationis est. si cum aduer-
sa patimur auctoris nostri ad memo-
riam dona reuocemus. nec frangit quod
ex dolore obuiat. si meriti citius hoc quod
ex munere subleuat occurrat. Hinc

Liber .II. **Dist.** .II. **Ca.** .VI.

namque scriptum est. In die bonorum
ne immemor sis malorum. et in die malorum
ne immemor sis bonorum. Quisquis enim
tona precipit. sed bonorum tempe nequa
quod etiam flagella pertimescit in elatio
nem per leticiam corruit. Quisquis autem
flagellis atterit sed flagellorum tempore nequaquam
se ex bonis que enim contingit accepisse com
solari a statu mentis omnimoda despa
tione destruit. Sic enim utraque iungere
da sunt ut unum spiritus fulciam ex altero.
quatenus et flagelli penam memoria te
peret boni. et boni leticiam mordeat su
spicio ac formido flagelli. hinc grego.
R Notandum etiam quod virtuti pari
entia iungenda est caritas. ut videlicet
malos quos quisque tolerat ac etiam su
stinendo amet. Quod tangit beatus gre.
viii. morali. sic dicens. Mens quippe
sanctorum in hoc temptationum prelio et
munera patie clipeo. et gladio amoris
accincta ad perferenda mala sumit for
titudinem. ad prebenda bona exercit bo
nitatem. quatenus et odio tela poten
ter excutiat. et amoris iacula valenter
reddat. nequaquam quippe ad bella arma
tus pergit qui aut clipeum sumens gla
dio virtutis non murato clipeo. Unde et mi
les dei aduersitatis gladio deprehensus
et securum patie dicit anteferre ne pereat
et amoris iacula inferre ut vincat. Cu
ius armaturam summam breuiter insinu
at paulus dicens. Caritas patiens est
benigna est et cum vero unum ex utroque
desuerit caritas non est. si videlicet ma
los absque benignitate toleras non amat
aut rursum si se sine patia exhibens ne
gligit tolerare quos amat. Ut ergo a
nobis caritas teneat necesse est quare
mus et benignitati patia. et rursum beni
gnitas patie suffragetur ut magnum quod
dam in corde nostro edificium construens
et benignitatis arcem patia solidet. et
patientie fundamenta edificata benigni

tas exornet. hinc gregorius. **S**
Et sciendum quod valde stultum est illis
placere qui deo non placent. quod dei am
icum se esse denegat qui eius placet imi
mico. Unde sancti viri eos ad sua odia
excitare non metuunt quos deum non di
ligere cognoscunt. De hoc beatus gre.
sup ezech. sic ait. Stultum valde est si il
lis placere querimus quos non place
re domino scimus. nam peruersorum teroga
tio vite nostre est approbatio. quod iam om
dimur aliquid iusticie habere. si illis
displicere incipimus qui non placent
deo. Nemo enim potest in vna eademque re
omnipotenti domino atque eius hosti bono gra
tus existere. nam se deo amicum dene
gat qui eius placet inimico. Unde sancti
viri in voce libere increpationis accen
si eos ad sua odia excitare non metuunt.
quos deum diligere non agnoscunt. Et
sicut dictum beati bernardi. Melius est odium
propter deum quam amicitia que est propter pri
mum. cum amamur propter deum de bitores
eius sumus. cum odio habemur propter ip
sum cum nobis reddimus debito rem. hinc
bernardi. **S** Sciendum etiam quod sicut be
atum greg. tribus modis virtus patien
tie exerceri solet. Alia namque sunt que
a domino. alia que ab antiquo aduer
sario. alia que a primo sustinemus. A
primo namque persecutiones. damna
et contumelias. ab antiquo autem aduer
sario temperamenta. a deo autem flagella
toleramus. Sed in omnibus his
tribus vigilantem oculo semetipsum meum
debet conspiciere. ne contra mala pro
ximi pertrahatur ad terribitorem mali
ne per temperamenta aduersarii seduca
tur ad delectationem vel consensum pec
cati ne contra flagella opificis ad ex
cessum prouat murmuracionis. perfe
cte enim aduersarius vincitur. quando
mens nostra et inter temperamenta eius
et delectatione atque consensu et inter con

tumelias primi custodiat ab odio et inter flagella dei percipit a murmurati-
one. nec agentes hoc terribi nobis presentia bona requiramus. pro labore patientie bona speranda sunt presentis vite. ut tunc premium nostri laboris incipiat. at quando labor omnis iam funditus cessat. hoc grego. **S**unt etiam tres gradus siue perfectus patientie. Primus est ut discat homo motus ire et patientie cohibere et reprimere ne erumpant foras in verba et facta illicita sicut ignis suffocatus sub fumo extinguitur si non cohibetur crescit et omnia attingere potest et mabilia incendit. Secundus gradus patientie est cum ex longo usu peccandi impatientiam refrenandi homo didicerit iam non terri vel perturbari in aduersis sed in loco munito inconcussus circumcursantes aduersarios intuetur. quos nihil sibi nocere possidit. tam diu autem homo aduersis terretur. quam diu diligit aliquid terribile in se vel iuxta seipsum quod timet perdere vel tolerat corpus res honores amicos vel propriam voluntatem. Qui autem ista inordinate non diligit non valde delectatur in eis non ita graviter peristat pro eis unde corporis lesiones res et amicorum amissiones offensas et confusiones patienter sunt tolerande. quod maxime dicitur usu. sepe talia sustinendo. vix enim in hac vita tam asperum est quod usu et studio patientie non fiat animo leuius ad portandum. iuxta illud. Quod male feris assuesce et feris. in isto gradu nec perturbatur homo in aduersis nec gaudet prosperis sed sustinet et tacet. Tercius gradus patientie est gaudere in tribulationibus et gloriari cum assunt. et desiderare cum desunt. quod est perfectorum. sicut facit nobilis tiro. gloriatur cum debet tirocinium contra alium nobilem exercere talis erat paulus cum ait. Complacem mihi in infirmitatibus. in promelijs. in

necessitatibus. in angustijs. in persecuti-
onibus pro christo. Nam secundum beatum grego. Maior est meriti aduersa patienter tolerare. quam bonis operibus insudare. Qui igitur ex desiderio patiendi sibi aliqua infert aduersa castigando corpus et mentem merore et tristitione afficiendo cur etiam non suffert cum ab alio infert ei occasio patiendi unde vel corpus affligitur vel animus humiliatur. cum maioris sit meriti hoc pati equanimiter ab alio. quam a seipso unde qui seipsum vilem et reprehensibilem indicat patienter debet accipere. quoniam alius idem de ipso sentit. Vera enim humilitas sic gaudet ab alio humiliari quomodo a se. et vera patientia ita sustinendo libenter aduersa ab alijs illata sicut a se procurata. **E**t norandum quod quis aliqua differentia videatur esse inter fortitudinem et patientiam et constantiam et magnanimitatem. mititatem et mansuetudinem sicut ex eorum diffinitionibus colligitur tamen sepe vnum pro alio positum inuenitur. Patientia enim est honestatis causa et difficultium voluntaria permissio. Fortitudo est immobilis inter aduersa animi laborum et periculorum equa susceptio. Constantia est inter fluctuantes causas nulla mentis trepidatione concuti. Magnanimitas est difficultium spontanea et rationabilis aggressio. Longanimitas est spes cum longa expectatione bonorum. Viritas est quem asperitas et amaritudo non afficit. Mansuetudo est animi tranquillitas alterius non cedens improbitati. Possunt etiam singula istorum singulis sanctis adequari. Patienter enim est qui dolores conuulsum nullo tolerat. ut iob et tobias Fortis est quem temptationum certamina non enervant ut ioseph. Constans est quem labores et terrores non pusillanimum faciunt ut machabei. Magnanimus est qui

ardua et difficilia aggredi non expauescit. ut iohannes bapti. et david. Longanimis est que longa expectatio a spei desiderio non frangit. ut abraham. **U**is est qui odientium iaculis non irritat. ut pro malo malo reddat. ut Moyses et paulus. Mansuetus est qui corde tractabilis est et moribus foris tractabilis est ut iohannes euangelista. **I**storum et aliorum sanctorum exempla debemus respicere et tribulationes nobis aduenientes patienter tolerare. quia quanto plura propter amorem nostri conditoris passi fuerimus. tanto maior merces nobis a domino recompensabitur. **U**nde beatus augustinus. **U**ltra sustinentibus in terris. multa merces seruatur in celo. **E**t per beatus gregorius dicit. **S**i illic dulcia appetimus. necesse est ut hic amara toleremus. **U**nde per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. sed tamen passiones et tribulationes que parantur in presentis uita non sunt indignae non solum propter peccata preterita que remittuntur nobis. sed etiam propter futuram gloriam que promittitur et donabitur nobis. **U**nde beatus bernardus. **N**on sunt condigne passiones huius temporis ad preteritam culpam que remittitur nobis non ad presentis solationis gratiam que infunditur nobis non ad futuram gloriam que promittitur nobis. **H**ec beatus bernardus. **P**atientiam ergo in aduersis et tribulationibus habeamus. ut eterna gaudia post hanc uitam percipere mereamur ac valeamus. **S**ic igitur habemus de uirtute patientie.

Filius.

Dostatus sum de uirtute patientie nunc que uirtus ea sequatur te hoc cupio a te informari.

Capitulum VII. **P**ater **A**

Silire debes quod uirtutem patientie sequitur filium siue taciturnitas que uirtus patientie

post illatas sibi iniurias silentium tenet. nec per impatientiam malis sibi irrogatis contradicit. sed tacendo patienter tolerat ac sustinet. **E**t notandum quod multum ualeat homini religioso uirtus silentii. quia sicut in multiloquio non deest peccatum. sic breuiter et raro loqui ad hoc ualeat ut homo caueat sibi a peccato. **E**t sicut ex nimia loquela frequenter sequitur inuidia tam dei quam proximi. sic ex silentio nutritur iusticia. ex qua uelut ex quadam arbore colligitur fructus pacis. **U**nde cum claustralibus pax sit summe necessaria. ualde necessarium est eis silentius per quod pax tam cordis quam corporis seruatur. **P**ropterea ysaias uirtutem silentii considerans ait. **E**rit opus iusticie pax et cultus iusticie silentium quasi diceret. **T**antum uirtutis est silentium quod in homine preseruat dei iusticiam et inter proximos pacem nutrit et custodit. **N**isi enim homo ualde diligenter orationi suo adhibeat custodiam bona gratuita cito dissipabit. et in multa mala corruet. nam ex lingua si negligenter custodiantur predeunt blasphemia. murmuratio. defensio peccati. periurium. mendacium. detractio. adulationem. maledictio contumelium. contentio. prauum consilium. rumor. iactantia. multiloquium. scurrilitas. **D**e hoc per iohannem abbatem montis sinay sic dicitur. **M**ultiloquium est uane glorie cathedra per quam seipsam manifestare. ac pompatice palare naturam habet. **M**ultiloquium est insipientie argumentum detractio nis porta. manu ductio scurrilitatis. mendacii minister. compunctionis resolutio. acuitatis intelligentie dispersio. accidie conditor. dissipatio metoris. caloris et feruoris frige factio. orationis obscuratio. **D**ec iohannes abbas. **U**nde religiosus ille frustra gloriatur de possessione uirtutis in corde

qui dissipat disciplinam silentij p in
 quietudinem multiloquij. Si quis em̄
 teste scriptura purat se religiosum esse
 nō refrenans linguā suā sed seducens
 cor suū huius vana est religio. qz cū o
 ciosa vba cauere negligim⁹ ad noxia
 queq; dilabimur. nā primo de alienis
 factis liber aliquid loqui postmodū vt
 incauta locutione ad vba detractoria
 puenit. Deinde oriunt̄ rixē. accendū
 tur odia. pax tota cordium pfundit̄. ⁊
 ab omni statu rectitudinis euertit̄. De
 hoc beatus greg. viij. moral. sic dicit. **N**
otandum etiā qd sepe dū ab ociosis
vbis nequaq; lingua p̄scit̄ ad teme
ritatē quoq; stulte increpationis effe
nat̄. Quibusdā em̄ ruine sue gradibz
desidiosa mens in foueā lapsus impel
lit̄. nam cū vba ociosa cauere negligi
mus. ad noxia puenimus. vt prius lo
qui aliena libeat ⁊ postmodū detraction
nibz eoz vitam de quibz loquit̄ lingua
mordeat. qñq; aut vsq; ad apras cru
melias p̄umpat. hinc semināf̄ stimu
li pax tota extinguit̄ cordiuz. Unde ⁊
bene per salomonē dicit̄ Qui dimittit a
quam caput est iurgiorum. Aquā quip
pe dimittit̄ ē linguā in fluxa eloquia
relaxare. quiq; dimittit̄ aquā caput est
iurgioz. qz qui linguā nō refrenat con
cordiam dissipat. Vñ p̄ semetipsam ve
ritas nos ammonet dicens. De omni
vbo ocioso qd locuti fuerit hoīes red
dent rōnem in die iudicij. Ociosum
quippe vbi est qd aut rōne iuste neces
sitatis. aut pie vtilitatis caret intenti
one. Si ergo rō de ocioso sermone eri
git̄. pensandū est valde que pena mul
tiloquium sequat̄. in quo etiā p̄ surer
bie vba peccat̄. Sciendū quoq; est qd
ab omni rectitudinis statu depereūt.
qui p̄ noxia vba dilabunt̄. Unde scri
ptum est. Sicut vrbz patens ⁊ absq;
muroz ambitu ita vir qui nō potest in

loquendo spiritum suū cohibere. Qui
 em̄ murū silentij nō habet. patet imini
 ci iaculis ciuitas mentis ⁊ cū p̄ se vba
 extra semetipsam eicit apras se aduer
 sario ostendit. quam tanto ille sine
 labore superat. quanto ⁊ hęc eadē que
 vincit̄ p̄tra semetipsam p̄ multiloqui
 um pugnat. hęc greg. **U**nde fr̄
 silentij discretum multū est diligentū
 quia conseruat vnumquemq; religio
 sum in disciplina. ⁊ in statu virtutum
 ⁊ bonoz operum. nisi em̄ hęc virt
 tus silentij in ordine inuenta ⁊ statuta
 fuisset. religio in suo vigore permane
 re non posset. De cuius commendati
 one ⁊ virtute. Iohānes abbas monach
 synai ait. **S**ilentium est mater oratio
 nis. ignis custodia. episcopus cogita
 tionum. intentio pugnantium. luctus
 colligatio. amicitia lacrimarum. mel
 morie mortis operator. pene eterne pi
 etoz. iudicij eterni diligens inquisitor.
 mesticie minister. confidentie proprie
 inimicitia. tranquillitatis cōingalis.
 convictus. non apparens profectus.
Silentij amicus appropinquat deo ⁊
 latenter colloquens a deo illuminatur
 cognoscens delicta tenuit linguam.
 qui vero multiloquus est nondum cō
 gnouit seipsum sicut oportet. **S**ollicit
 tus de exitu circumcidit sermones. ⁊
 qui luctum anime possidet quasi ignes
 auertit multiloquium. ⁊ quietem soli
 tudinis diligit os suum recludit qui
 nouit odorem ignis altissimi fugit ho
 mines quasi apis fumum. hęc iohā
 nes abbas. **S**ciendū tamen qd discre
 tio est habenda in silentij obseruantia.
 nam sunt nonnulli qui vitia lingue in
 caute figentes deterioribus cogitatio
 nibz in cordis secreto implicatur.
 ⁊ dum a colloquijs immoderate se ab
 stinent. graue multiloquium in men
 te tolerant. **E**t sunt nonnulli qui si

Liber .II. Dist. II. Ca. VII.

lentium observantes alios loquentes
aspiciunt et infirmos iudicantes semet
ipsum propterea in supbiam erigunt. Et
sunt nonnulli nimis taciti. qui cum iniu
ste aliqua patiuntur eo acriorē dolorem su
sinent quanto ea que tolerant non lo
quuntur. nam si illatas molestias loque
do tranquille dicerent. sue p̄scie dolo
rem alleviarent. Et sunt nonnulli qui
dum quorundam suorum mala aspiciunt
silento peccatorum vulneribus medicamē
tā subreabunt. et ideo mortis autores
tacendo sunt. Unde cum magna discre
tione lingua frenanda est. ne nimis lo
quendo in vitium defluat aut nimis tace
do ab utilitate torpescat. De hoc beatus
gregorius. vi. mora. sic dicit. Sciendum est
quod cum pauore nimis a locutione restringi
mur interdum plusquam necesse est intra clau
stra silentii coartamur. et dum lingue
vicia in eamte fugimus. occulte veteri
oribus implicamur. nam sepe dum ab
eloquio immoderate torpescimus. gra
ve multiloquium in corde toleramus.
ut eo plus cogitationes in mente fer
ueant quo illas violenta custodia in
discreti silentii angustat. et plerumque tan
to latius defluunt quanto se esse securi
ores estimant. quod foris a reprehensio
nibus non videntur. Unde mens nonnun
quam in superbia tollit dum eos quos lo
quentes audit quasi infirmos aspiciit
cumque os corporis claudit quantum se vi
tios superbiendo aperiat non agnoscit.
linguam etenim premit. cogitationem
erigit. et cum se per negligentiam mi
nime considerat. tanto apud se cunctos
liberius quanto et securius accusat. Ple
rumque autem nimis taciti nonnulli iniu
ste patiuntur. et eo in acriorē dolorem p
teant quo ea que sustinent non loquū
tur. nam et si illatas molestias lingua di
cerent tranquille a conscientia dolor ema
naret. vulnera enim clausa plus cruciat

que cum putredo que intrinsecus feruet
efficax ad salutem dolor aperit. Plerum
que nimis taciti dum quorundam mala
aspiciunt et silentio linguam premunt.
quasi p̄fectis vulneribus usum medica
minis subtrahunt et eo mortis autores
sunt quo virus quod poterant efficere lo
quendo noluerunt. Quia et immoderatum
silentium si culpa non esset propterea non di
risset. Ne mihi. quod quid ergo inter hec
nisi studiose lingua sub magni modera
minis libratione frenanda est. non in sa
lubriter obliganda ne aut laxata in vi
tium defluat. aut restricta etiam ab utili
tate torpescat. Hinc per quandam sapi
entem dicitur. Sapiens tacebit usque ad tempus
ut nimis cum ut oportunitate considerat post
posita censura silentii loquendo que con
gruunt in usum sue utilitatis impedit.
Hinc salo. ait. Tempus tacendi et tempus lo
quendi. Districte quippe vicissitudinis
non pensanda sunt tempora. ne autem cum re
stringi lingua debet propterea se inutiliter
soluat cum loqui utiliter possit. semetip
sum pigre restringat. Quod bene p̄s̄ con
siderans breui postularōe p̄plexus est di
cens. Pone dñe custodiam ori meo.
et ostium circumstantie labijs meis. Osti
um namque aperitur et claudit. Qui er
go ori suo nequaquam poni obstaculum sed
ostium perijt. aperte docuit quod et per di
sciplinam retineri lingua debeat. et ex
necessitate laxari. quatenus os discre
tum et congruo tempore vox aperiat. et rursus
congruo tempore taciturnitas claudat.

Sed notandum quod raro inveni
tur aliquis quibus etiam perfectus qui
in verbis ociosis non excedat interdum
Unde dicitur unusquisque culpas suas
lingue tegere meritis vite. et etiam pon
tere bonorum operum preme immode
rata verborum Unde gregorius. xxi. mo
ralium exponens illud Job dicentis
Danum meam posui super os meum.

fic dicit **U**su sacri eloquij in manu ope-
ratio in ore locutio solet intelligi. ma-
num ergo sup os ponere est virtute boni
opis culpas tegere incaute locutionis
quis em̄ inueniri potest qui q̄libet per-
fectus sit. de ocioso tñ sermone nō pec-
cet. sed sancti viri ante dei oculos stu-
dent culpas lingue tegere meritis vir-
te student pondere bonorū operum pre-
mere immoderata v̄boz. **U**nde in san-
cta ecclesia manus supponit dum in ele-
ctis eius quotidie octose locutionis vi-
rium virtute bone actionis opif. **S**crip-
tum quippe est. **B**eati quorum remisse
sunt iniquitates et quorū tecta sunt pec-
cata. **S**ed rursum cū scriptū sit. **O**ia
nuda et aperta sunt oculis eius quō tegi
possunt que eijs cui cuncta nuda sunt
abscondi oculis nequa q̄ possunt. **S**z
qz hoc qd̄ tegimus inferius pomimus
atqz hoc vnde regimur minuz supduci-
mus vt qd̄ est subterpositū tegamus te-
gere pctā dicimus. que quasi subter-
pomimus duz abdicamus eisdem atqz
aliud superducimus dū bone actionis
opus ad hoc post eligimus vt prefera-
mus. **Q**ui ergo priora mala deserit et
bona posterius facit p hoc qd̄ facit ad-
dit qz transactam nequitiam regit cui
boni operis merita supducit. **H**ec gre.
Deber ergo quisqz religiosus amare si-
lentium et raro loqui et cū loquit pau-
ca et rōnabilia et edificatoria v̄ba et de
p̄ceptis dei tractantia loquat. **U**nde
p sapientem d̄r. **O**mnis narratio tua
fit de p̄ceptis altissimi. magna aut̄ vri-
litas est v̄tus silentij vna est. qz addu-
cit p̄punctionem. homo nāqz cū tacet
cogitat vias suas et locum h̄z cogitan-
di q̄ mltiplex fit suus defectus. q̄ mo-
dicus p̄fectus et ex hoc surgit p̄punctio
Und̄ d̄r psalmista. **O**bmurui et filii a
bonis et doloz meus renouatus ē **A**lia
utilitas silentij qz hōiem demonstrat

esse celestem. nam qui est in mundo et
mūdana non loquit evidenter demon-
strat se nō esse de mūdo. qui em̄ de ter-
ra est de terra loquit. **N**ihil aut̄ em̄ va-
let hōim religioso ad p̄seruandū silen-
tium sicut fugere p̄sortia hōim et v̄itas
ducere solitaria. ille em̄ homo qui ias
leuauit se supra statū hōim. non d̄z ba-
bere consolatorē et colloutorē nisi solū
deum et idō d̄z esse solitarius et tacere.
ex quo em̄ deū h̄z pro socio nō d̄z cura-
re de humano p̄sortio p̄terea d̄z in tel-
rentio. **S**edebit solitarius et tacebit.
qz leuabit se super se. **S**edebit inq̄z so-
litaris p̄sortia hōim fugiendo. et tace-
bit de celestibz meditādo. et leuabit se
supra se. celestem dulcedinē degustan-
do. **S**ic igif pater de silentio.

Filius
Dost explanationē silentij et eius
informatōem. que v̄tus nunc se
quat de hoc desidero edoceri.

Ca. .VIII. Pater. **E**

Silire debes fili
q̄ de patientia et silentio v̄tus
obedientie nascit qz veraciter patientes
et silentiū amantes ad queqz iussa su-
periorū sunt obediētes. **P**rimo
aut̄ videndum est quid sit obia. **O**be-
dientia est p̄prie voluntatis subiectio
arbitrio superioris ad licita et honesta
Obedientia est exhibenda soli deo p̄-
ter se cuius serui sumus p̄prie vel crea-
ture rationali vice dei angelos et hōim
ni in his que deus requirit a nobis et
que ad deū conducunt. **R**atio
aut̄ obiectriplex est. **U**na q̄ oīs creatu-
ra ita ordinata est a deo q̄ licet ip̄e om-
nibz et singulis p̄ferat ita vt ab ip̄o solo
accipiant quid sunt. habent et possunt.
tamen propinquoza sibi nō loco sed
similitudine plenius accipiunt ab ip̄o
so quod inferioribus et sibi propinqui-

oribus influunt et illa iterum suis inferioribus usque in infimum ut inferiora superioribus subdita sint. et superiora inferioribus presunt et ea regant. ut summa medius. et media presunt ymiis. sic angeli superiores inferioribus presunt. Et de hominibus sublimioribus similiter inferioribus paulus dicit. Omnis anima potestata subdita sit Substantia enim divina ita est eleuata et segregata ab omni creatura quod inferiora immediate motu eius sustinere non possunt nisi mediatis superioribus cum ipse tamen immortalis omnia in se mouet et gubernet. ita ut nihil sit omnibus eo presentius. et nihil incomprehensibilius. Secunda ratio est. cum non omnibus datum sit esse docibiles dei ne ignari errent a via dei qua necesse est eos peruenire ad celestes gloriam. expedit ut sequantur doctrinam sanctorum doctorum sicut dat cecus manum ductori ne cadat et impinget vel erret. Tercia ratio. ut homo qui noluit deo subesse peccando et ira supbiendo gloriam dei perdidit. satisfaciatur ei subiuciendo se homini propter deum et ira humilitatis meritum gratiam dei recuperet quam amisit. quanto autem maior et purior fuerit humiliatio et promptior tanto plenior erit recuperatio. Magnitudo vero humiliacionis attenditur in difficultate operis imitari. puritas in simplicitate intentionis promptitudo in alacritate executionis. **D** Est etiam triplex oblatio. necessitatis. cupiditatis et caritatis. Necessitate obedit qui cogitur inuitus et libenter esse liber si possit vel auderet. Cupiditate obedit qui pro mercede terrena vel promotio corporis vel solatio exteriori libenter facit quod iniungitur. Obedientia vero caritatis est quam ex caritate dei et propter diuinam remuneracionem obedit. Et notandum quod obedientia est genitrix omnium virtutum. per quam vita omnium fidelium bene ordinatur

et regitur. De qua dicit iherosolimitanus. Obedientia est ordo quo omnium vita fidelium ordinatur. genitrix omnium virtutum. cibus omnium sanctorum. virtus omnium viventium. hec iherosolimitanus. Sine hac virtute nullum opus bonum potest placere deo. nec poterit acceptum esse illi omne quod inquinatum fuerit propria voluntate. Unde beatus bernardus. Nec studium bone actionis. nec otium sancte contemplationis. nec lacrima penitentis extra obedientiam accepta poterunt esse deo. Unde grade malum est propria voluntas. qua fit ut bona tua bona tibi non sint. Nihil omnino quod propria voluntate inquinatum est gustabitur qui nascitur inter lilia. Quid autem sit propria voluntas dicit idem beatus bernardus. Propria voluntas est que non est communis cum deo et hominibus sed nostra tantum. quam quod volumus non ad honorem dei nec ad utilitatem proximi facimus. sed satissimam facere cupimus propter motum animo. Quid enim odit deus aut quid puniret preter propriam voluntatem. cesset propria voluntas et infernus non erit. hec dicit bernardus. Unde ab omni viro religioso cauenda est inobedientia. quia hoc vitium ade perdidit paradysum et in obedientibus angelis tulit celum. Teste beato augustino qui dicit. Quod enonim vitium est inobedientia. que angelus perdidit celum. ad paradysum. saul regnum israel. salomoni amorem dei et celum inobedientibus. hec augustinus. Nec etiam christus dominus obedientie amator dabit illis gratiam et copiam sui qui vitio inobedientie deseruiunt. quia ipse morti potius quam non obedire voluit. Unde beatus bernardus. Non dabit inobediens copiam sui tantus oblatio amator. ut morti quam non obedire maluerit. Quis ergo non erubescat obstinatus esse in consilio suo. quando ipsa suum sapientia deservit. Unde in euangelio luce

inaure obrulit quia profecto redemptori nostro non obedit. qui innocens non est. et innocens non est qui ei obediri committit. et obedientia non seruiti metu sed caritatis affectu est. quia caritas virtutes omnes quasi optimum aurum cetera metalla transcendit. hęc Greg. Ex his igitur dictis colligere possumus quod neque valet aliquis virtutem obedientie perfecte adimplere. nisi prius studeat prospera mundi despiciere. et aduersa queque paciēter tolerare. In Richar-
ardus de sancto victore. Duo solent perfectos obedientie impedire. id est ne cogamur vel amata delerere. vel aspera tolerare sed si semel amore abstinentie animus vel patientie perfecte incaluerit. prius ad omnem obedientiam absque ulla contradictione se subdit. Qui enim tam aduersa propter quod in prosperis non delectari apud semetipsum statuit. que difficultas eius obedientiam ulterius minuetur poterit. Hęc richardus. Sic igitur pater de virtute obedientie. Filius

Habita iam informatio de obedientia que virtus sequatur hanc de hoc cupio edoceri.

Capitulum. IX Pater

Sire debes quod de obedientia oritur contemptus diuiciarum siue paupertas. quod quod fragit voluntatem propriam humiliter superioribus obediendo prompior erit ad contemptum rerum transuentium paupertatem amando. Paupertas autem secundum dictum Iohannis Abbatis montis sinai est sollicitudinum depositio. cure vitę pretereuntis priuatio. itineratio sine impedimento. fundamentum pacis. mundicie semita. et qui gustant superiora facilliter inferiora contempnunt. qui vero illa non gustant et in possessionibus exultant. hęc Iohannes abbas. Et nota

tandum quod paupertatis virtus ad perfectionis integritatem tantum est necessaria ut nullus omnino sine ea possit esse perfectus. teste domino qui dicit. Si vis perfectus esse vade et vende omnia que habes. et da pauperibus. cum enim summa euangelice perfectionis consistat in excellentia paupertatis. quod se creditur apprehendisse perfectionis apicem. qui non dum particeps factus est euangelice paupertatis. ait namque Hugo de sancto victore. Quicquid perfectionis est in religiosis. inueniri non potest. nec tamen inuenitur perfectionis integritas. nisi diligatur paupertas. Sunt duo que quemlibet religiosum mouere debent ad paupertatis amorem. primum diuinum exemplum quod est irreprehensibile. Secundum est diuinum promissum quod est inenarrabile. primo mouere debet ad amorem paupertatis exemplum domini nostri ihesu christi. ipse enim pauper natus. moriendo. pauper puerfando. pauper moriendo. De cuius paupertate dicit apostolus. Scitis gratiam domini nostri ihesu christi. qui cum dives esset pro nobis egenus factus est. ut eius inopia diuites essemus. quod autem dedit nobis exempla paupertatis et terrena premedit. Dicit beatus Augustinus. Omnia terrena precepit deus homo ut ab omnibus hominibus premeditanda demonstraret. et omnia aduersa sustinuit ut sustinenda doceret. ut nec in illis quereret felicitas. nec in istis timeretur aduersitas. Beatus etiam Bernardus de christi paupertate sic dicit. Vide pauperem christi natum sine hospicio. iacentem inter bouem et asinum in presepio. inuolutum in vili panniculo. fugientem in egiptum. sedentem in asino. pendente nudum in patibulo. quod magna abusio est et nimis magna ut diues esse vellet miculus vilis propter quem deus maie

statis et dñs sabaorb pauper voluit fieri. **hxc ber.** Secundū qđ ad amorē paupertatis nos mouere debet est diuinus promissus qđ est inestimabile. quis ei potest digne exprimere verbis. corde concipere. manu scribere illā celestē gloriā. quā deus pauperibus et mundi cōtempторibus se daturū pmisit. ipsi enī ppter paupertatē voluntariā merentur glorie pđitoris assistere et intrare in potencias dñi. ī illa eterna tabernacula. in illas lucidissimas mansiōes. vitz regni celestis. **Unde ipse dñs ait.** Beati pauperes spiritu. qm̄ iporum est regnū celoz. **Dicit et hxc beatus bern.** Dicitur est cristi paupertas cūctis opibus cunctisq; thesauris. quid hoc preciosius inuenitur qua mimitū regnum celoz emi et diuina gratia acquiritur. **His** obtinere celum paupertatē amplectere et tuum erit. **Non autē** paupertas virtus reputatur s; paupertatis amor. **Beatus etiam Ambro.** de hoc sic dicit. **Qui** pretempserit secularia ipse merebitur eterna. nec potest quisq; meritū regni celestis adipisci qui mundi cupiditate possessus. emergendi nō hz facultatem. **Et fm̄ beatum Augu.** Qui terrena diligētī cura custodit. celestis patrie paxnem thesaurū amittit. quem thesaurū nullus hominū habere potest nisi qui pauperibus solatia prebet. aut per seipz pauper est. **hxc Augu.** **Unde** qui desiderat possidere vitam eternāz dimittat temporalia et caduca. naz qui diligit creaturā offendit creatorē. et amittit eum qui creauit omnia. nemo emz potest in hoc seculo gaudere. simul et ī domino. vñ beatus Augu. **Non** amāt illi cristum. qui aliquid plus amāt q̄ cristū. **Unde dñs.** Qui diligit patrē aut matrē plus q̄ me. non est me dignus. **Si** vis ergo tenere qđ non habes. et dimitte qđ habes vt amor cristi

fit in corde tuo. **Ecce** petis a deo et dicitis domine da mihi. quid tibi dabit. qui aliunde manus tuas videt occupatas. **Ecce** dominus vult dare que sua sunt. et nō habet vbi ponat. **Dimitte** qđ quod tenes et accipies quod queris. **dimitte** temporalia et caduca et accipies eternam et ppetuam vitam. **auarus** em̄ amat aurū plz q̄ animā suā. tu cristiane ama cristum plus q̄ animā tuā ille feruet in amore auri. tu ferue in amore cristi. **Impius** dū diligit creaturā offendit creatorē. et amittit eū qui creauit omnia ex nihilo. **Nemo** potest in seculo gaudere et in domino. qm̄ enim gaudet in domino nō gaudet in seculo. extra vincat gaudiū in dño donec finiatur gaudium in seculo. gaudiū in dño sp̄ augeat. gaudiū in seculo semper minuat. donec finiatur. non iō ista dicantur quoniam cum sumus in hoc seculo gaudere nō debemus sed etiam in hoc seculo constituti iaz in domino gaudeamus. **hxc Augu.** **Et** notandū qđ paupras et abdicatio ppiertatis maxime pertinet ad religiosos. nā cum mundo renunciant. ipsum deum suam ppiertatem esse constituunt. vt ipsi illius ppiertas psequēter efficiantur. **Unde** monachus debz abicere nūmum vt possit in corde suo recondere cristum. nō solum autē debet esse paup habitu nihil ppiertatis habendo. sed etiā affectu nihil hoz que in mūdo sūt cōcupiscendo. **Cedat** terrena pecunia vbi celestis thesaurus admittit. vacet domus cordis a cupiditate vt celestibus bonis valeat adimplere. tales se religiosi p obseruatiā paupertatis et cōtēptū mūdi exhibere studeāt. vt pars et portio illoz possit esse cristus. **De** hoc beatus Hieronimus. **Tales** se debent exhibere monachi vel clerici vt possideant dñm. et ipsi a dño possideant. **Qui**

em possidet dominus et cum propheta dicit. Pars mea dominus nihil extra domus habere potest. quod si quippiam aliud habuerit propter dominum pars eius non erit dominus. verbi gratia si aurum vel argentum si possessiones si variam superpellectilem cum istis partibus dominus esse dedignatur. Dicit hoc etiam petrus damiani. Qui ad ea que reliquit terrena querit congregando reuertit. sicut alienus est a seculo quod decreuit excutere. ita etiam regno dei ultra aptus non est quod in dubitater acceptum voluit possidere. cum enim mundo renunciamus. proprietatem nostram deum esse constituimus. et nos illius proprietatem consequenter effecti sumus ut ille esset portio et nos peculiaris hereditas sua. Dicimus enim portio mea domine. Et ille nobis. Opus manuum mearum tu es hereditas mea israel. Si ergo portio nostra ipse omnipotens deus esse dignatur quid rogo diuiciarum genus quippiam valebit acquirere. quod super hunc singularem thesaurum merito debeat cumulare. Theaurus namque ille huiusmodi. ut si solus sit omnes in illo diuicie valeant veraciter possideri. in pectore namque ihesu omnes thesauri sapientie et scientie sunt absconditi. Si vero alienas ac peregrinas diuicias super hunc is qui potius stipare voluerit illi co vilis et ignobilis copie dedignatur omnino portio et indigni gubernatis imperatorem dum retineri putat amittit. atque hoc modo ex frustrati auolat manibus possessoris nemo enim potest deo seruire et manum de. quod propter monachum in suo loculo recodere christum. excute prius numerum. neque enim in vno receptaculo congrue sociant. nam si vtrumque simul includeris. alter sine altero vacuus possessor inuenies. Quanto quippe in egenis mundi lucris copiosior fueris. tanto a veris diuicijs eripiosius inanescis. Numus

si est. in aliena prius intra cedat ut vacuam tui pectoris archam christus inueniat magnus namque hospes in diuersorum tui querit angusta descendere. atque idcirco solus vult et sine consortibus habitare. Quem enim celi terreque non valet vastitas capere. quo pacto in exiguo tui cordis agulo miseris illi peregrinos ad cohabitandum socios adhibere. Cedat terrena pecunia. ubi celestis thesaurus admittitur. vacet excetra cordis que celesti mercimonio possit impleri. Deat ergo te o miles tristi picture in hoc seculo facultate ditescere. ne in futuro cogaris nudus et inops mendicare. Hec petrus damiani. Pauci ergo sunt tales qui ita renunciant seculo ut christum possint possidere. oportet namque valde alienum illum esse a peccato et a mundi cupiditatibus ac ceteris vicijs. cuius portio debet esse christus. unde dicit beatus Ambrosius. Quam rarus in terris qui possit dicere portio mea deus. qui alienus a vicijs. qui segregatus a labe peccati. qui nihil habeat commune cum seculo. qui nihil sibi mundi vendicat. qui non sit corporalium possessor cupiditatis quem non inflamat libido. non stimulat auaricia. non etiam luxuria discolorat non sternat ambitio. non maceret invidia non negotiorum secularium aliqua cura sollicitet. Hec Ambrosius. Qui vult deum possidere renunciet vicijs et mundo ut sit deus eius portio ac possessio. et tale se exhibeat pro vite sanctimoniam. ut deus delectatur habitare in eo quod nemo potest possidere deum nisi ipse prius possideatur a deo. De hoc dicit beatus Augustinus. Ille quem possidendi delectat ambitio. deum qui possidet omnia que creauit. expedita mente possideat. et in eo habebit quodcumque habere sancte desiderat. Sed quod nemo possidet deum nisi qui possidetur a deo sit ipse prius possidet

no dei et efficiat ei deus possessio et portio. Et quid potest esse felicius eo cui efficitur suus portio census. et hereditas esse dignatur ipsa diuinitas. Deinde qui ultra querit cui omnia suus portio sit. aut quod ei sufficit. cui ipse non sufficit. Hunc possidebat et ab eo possidebat ille qui dicebat in spiritu portio mea. Et dominus pars hereditatis mee et calicis mei. Et ipse cum dicit filius leui non habebunt partem inter fratres suos. ego dominus portio eorum. ibi satis ostendit quod hi qui terrenas hereditates contempserunt portiones domini mereantur specialiter possidere. cuius ditati muneribus omnia que preclara habentur in hoc mundo fastidiunt et ipsi possidere et ab ipso possideri. eo solo profui atque illa adhibere inseparabiliter concupiscunt. Unde datur intelligi. quod qui bona temporalia et seculi gaudia peritura sectatur. ac diligit. que et quanta sit diuine dulcedinis multitudo non didicit. Ergo qui vult deum possidere. renunciet mundo. ut sit deus eius possessio. Propterea enim voluit cultores suos deus omnibrenuare. propter que diligitur mundus. ut exclusa mundi cupiditate. diuina in eius caritas possit augeri et proficere. **hxc Au.**
Portet ergo illum hominem amorum reus temporalium vincere. qui in deo delectatur delectari. quod quanto quis valius diuis per affectum inordinatum inclinatur ad infima. tanto magis frigescit ad summa. **A**ffirmat hoc beatus gregorius. xviii. mo. sic dicens. **Q**ui terrenarum reus amorum reuincit in deo nullatenus delectatur. **E**sset sine delectatione anima non potest. nam aut in infimis delectatur aut in summis et quanto altiora studeo exerceat ad summa tanto maiori fastidio torpescit ad infima. quantoque acriori cura inardescit ad infima. tanto tepore danabili frigescit a summis. utraque enim simul et est

qualiter amari non possunt. **hxc greg.**
Ut ergo amor diuinus robustius in corde accendatur. necesse est ut omnia terrena per contemptum a mente excludantur. **U**n dea. **A**ugustinus. tunc diuini amoris in unum collecta incendia felicitate roborantur sermo solo adamoto. cetera omnia contemptui habita excludantur.
Notandum etiam quod prospera huius mundi sunt timenda nam successus reus temporalium est eterne danationis indicium quod difficile est ut presentibus quis et futuris profuatur bonis. ut dicit bea. greg. **S**uccessus iste temporalium est eterne danationis indicium. **B**oni autem per asperam viam ad patriam. **E**t bea. **J**eromimus. **D**ifficile est ymo impossibile. ut presentibus quis et futuris profuatur bonis. ut de delictis transeat ad delicias ut illicentem illic mentem impleat. ut in utroque seculo sit primus et in utroque appareat gloriosus. **hxc Jeromimus.** **U**n. cuius deest substantia corporalis. non est dolendum sed magis gaudendum. quod tanto liberius ad celestem patriam peruenimus quanto minus reus transeuntium ponderem grauamur. **U**n dea. greg. **C**um deest substantia terrena. de qua eterno iudicio rationem ponam. liberius ad patriam tendimus. quod quasi in via pondere caremus. **hxc greg.** **S**i quis igitur vult sequi vestigia christi. vendat substantiam terrenam si quam habet et nudus nudum sequatur christum. **A**d hoc hortatur bea. **J**eromimus sic dicens. **S**i habes substantiam vende et vende et da pauperibus si non habes graui onere liberatus es et nudum christum nudus sequere durum grande difficile. sed magna sunt premia **hxc Jerom.**
Qui etiam vult vincere temptamenta maligni spiritus diligat paupertatem ut expeditus ab omni onere et impedimento facilius possit superare reprobationem. **D**e quo dicit beatus gregorius. **N**udi cum nudo

nos lucrari oportet. nam si vestitus qui
libet cum nudo luctatur. ad terram deiciatur.
quod habet unde teneatur. quid autem sunt
terrena omnia. nisi quidam corporis vestimenta.
Qui ergo protra alterum ad certamen
perat vestimenta abiciat ne succubatur.
Beatus est ergo secundum dictum beati bernardi.
Qui post illa non abiit que possessa one
rant. amata inquinant. amissa cruciantur
quia dum transeuntia appetunt desideriorum
suorum se pondere affligunt. Sancti autem qui
temporalia non amant. nulla potest
vera desideriorum terrenorum tolerant.
De hoc beatus gregorius. vi. mo. super illud
verbum. homo ad labores nascitur sic
dicens. In hac itaque vita homo ad laborem
nascitur. quod carnalis quisque dum
transeuntia appetit. desideriorum suorum
se pondere affligit. gravis quippe labor
est. hanc ipsam partem vite gloriarum que
rere. questam quibus percipere. et precepta
circumspectione custodire. Grauius labor
est cum hoc magna fatigatione apprehendere.
quod is qui apprehenderit. nouerit
diu stare non posse. Sancti autem viri
qui transeuntia non amant. non solum
nulla temporalium desideriorum pondera to
lerant. sed et si qua aduersa surgunt. in
ipsis suis pressuris et languoribus non
laborant. Quid enim flagellis durius.
et tamen de flagellatis apostolus scriptum
est ibant gaudentes etc. Quid ergo cor
rum mentibus labor est. quibus et penarum
beatorum labor non est. Homo ergo ad laborem
nascitur. quod ille huius mundi veraciter
mala sentit. qui eius bona inibi
anter appetit. nam cuius mens ad alta
suspenditur. sub ipso est quicquid exterius
protra ipsam mouetur. hoc gregorius. Unde
magna est securitas mentis nihil concupiscentie
habere rei secularis. quod si ad
terrena adipiscenda cor anxietat. tranquillum
esse nullatenus potest. Quod ratur
beatus. Gregorius. xxij. moralium sic

dicens. Magna est securitas cordis in
bilibi concupiscentie habere rei secularis.
nam si ad terrena adipiscenda cor in
byat tranquillum esse nullatenus potest
quia aut non habita concupiscentie habeat
aut ad epta metuit ne amittat. ut dum
in aduersis sperat prospera. in prosperis
formidat aduersa huc illucque qua
si in quibusdam fluctibus voluitur ac per
modos varios rerum alternantium mira
biliter versatur. Si vero simul in appe
titione superne patrie forti stabilitate
animus figitur. minus reprobis temporalium per
turbatione vexatur. a cunctis quippe ex
ternis motibus eadem intentionem suam
quasi quendam secretissimum secreta
pecit. ibique incommutabili interitus et
mirabilia cuncta transcendens ipsa tra
quilitate quietis sue in mundo extra mu
dum est. Excedit profecto yma omnia
interitus summorum in cunctis rebus. quas
non appetit. libertate quadam super se se
sentit. nec tempestates rerum temporalium in
tus sustinet. quas intuetur foras. quod ter
rena omnia que concupita mente op
primere poterant. despecta subiacent.
Cum per prophetam dicitur. Statue tibi spe
culum ut dum quisque speculatur summa
superineat infima. hunc etiam Abba
cuc. dicit. Super custodiam meas scri
bo. Frat quippe super custodiam suas quod per
solerciam discipline terrenis desiderii
non succumbit. sed superinnet ut dum
semper stantem appetit eternitatem infra
fit ei omne quod transit hoc gregorius. Talis
namque qui terrenis rebus per amorem non
subiacet cum subtrahuntur aut amittuntur
non dolet. qui deo eas diligit cum ab
late fuerint gemit. unde beatus gregorius. Sine
dolore amittitur quicquid sine amore
possidetur. Que vero ardentem diligimus.
habita. grauius superamus ab
lata. nam quanto magis terrena quis
diligat. tanto priuari vel mentius per

timefcit & quāto mens in aspectu cele
stius fortius figit. tanto minus rerum
tpalium p̄turbatiōe exatur. Dicit eti
am de hoc prosp. Boni t̄paliis amissio
fit iusti exercitiū. & iniusti supplicium.
q̄z & iustus celestium desiderio captus
omnia t̄palia siue habeat siue amittat:
omnino nō sentit. & iniquus q̄d cuius de
lectatiōe habuit sine dolore nō perdit.
S facinus inauditum suauis iugo x̄pi
p̄empto ferreū cupiditatis imperiuz
voluntaria mentiū indignatiōe suscipi
mus. & abiecto d̄m̄ nostri leui onere.
q̄d subiectos nō onerat. sed honorat. n̄
deprimat om̄ino sed subleuat. plumbe
um pondus ceruicibz nostris aggrega
mus. quod citius deponi p̄t q̄ ferri qz
ipsa cupiditas p̄temmi p̄t. facilius q̄
expleri. h̄c prosper Cauenda est ergo
p̄cupiscentia diuitiarū qz diuitie p̄
fessores suos non faciunt sed magis ir
ritant & cruciant. Unde dicit valerius
diuitie nō faciunt sed magis irritant
possidentē. Et damasus nulli est dubi
um. q̄n maior fit cruciatus auari oīa
possidētis q̄ paup̄is penitus nihil ha
bentis. De eadem paup̄tate etiam di
cit seneca. Donestas res est & leta paup̄
tas. qui cū paup̄ie bene p̄uenit. diues ē
Non qui parū habet sed qui multa cu
pit paup̄ est. Que sunt maxime diui
tie. nō desiderare diuitias. Quis plu
rimū habet. is qui minimū cupit. Que
maxima egestas. auaritia. pecunie im
pare oportet nō seruire. Utendū est di
uitijs nō abutendū. Fortior est qui cu
piditatē vincit q̄ qui hostem subijcit.
Est em̄ difficillimum seipsum vincere.
pecunia nō faciat auariciā sed irritat.
ido semp̄ indiget pecunia. mihi crede
nō potes esse diues & felix. Scire v̄ri
paup̄tate maxima felicitas est. Vult
ū est nō corūpi diuitiarū p̄turbatio.
Magnus est ille. qui in diuitijs paup̄

est. Nemo alius est deo magis dignus
q̄ qui opes cōtēpsit h̄c Seneca. In
felix ergo est qui inhxret diuitijs & re
bus transitorijs que diu cū homine p̄
manere nō possunt. nam fallaces sunt
& se diligentes decipiūt. v̄n̄ bea. greg.
Fallaces diuitie sunt. q̄ nobiscū diu
permanere nō possunt fallaces sunt. q̄
mentis nostre iopiā nō expelliūt. So
le autem diuitie sunt. que nos diuites
virtutibz faciūt Si fratres carissimi
diuites esse cupitis. veras diuitias a
mate h̄c greg. Vere autē di
uitie sunt sancte d̄tutes. que homines
in p̄sc̄ia diuites faciunt. De talibz di
uitijs dicit beatus aug. Bona consciē
tia. iusticia. misericordia. castitas & so
brietas. qui talibz rebz plenus est. di
ues erit. etiaz si de naufragio nudus
exierit. h̄c aug. Et beatus Bernardus
Filiū Adam. genus auarū & ambitiosū
audire. q̄d v̄bs cuius terrenis diuitijs
et gloria t̄pali que nec vere nec v̄stre
sunt. Vere diuitie nō opes sunt s̄z vir
tutes. quas secum portat consciā. vt ē
perpetuum diues fiat. h̄c Ber. Tales
igitur diuitie nobis desiderande sunt
que animam ornant. id est d̄tutes sunt
quibz nemo habū dare potest nisi p̄ri
renunciet carnalibus diuitijs De hoc
dicit Prosper. ille nobis abiēde sunt
diuitie. que nos ornare possunt. vt sūt
diuitie virtutū. patrimonium em̄ cor
dis diuitie sunt incorruptibiles mox
quibz non habundant nisi qui carnali
bus diuitijs ex corde renunciat. h̄c p̄
sper. De sunt diuitie videlicet d̄tutes
quas debet vnusquisqz cū diligenti stu
dio p̄quirere qz fm̄ dictum beati Ber.
Nulla paup̄tatis p̄niciosior est q̄ pe
nuria virtutum. v̄n̄ valde cauenda est
auaricia. que homines agitat & nulluz
quietum esse p̄mittit. qz nō habentes
diuitias cupiditate torquentur. possi
y .iiij.

dentes vero eas sollicitudine cruciatur. Idcirco amare et requirere sunt virtutes. qui se possidentes beatos efficiunt. **U**n maximus. Cuius quippe homines. quos agitar auaricia. nullum de his quietum esse permittit. **H**i enim qui nihil habent cupiditate torquent. illi qui diuitias possident. sollicitudine cruciatur. **Q**uid igitur fratres putatis habere auri diuitias. Ego dixi maiores esse diuitias. non habere aurum. **P**reciosior enim mens est. que aurum respicit quam que aurum requirit. **M**aiores plane sunt diuitie non habere aurum. sed aurum habere eminere. **Q**ui enim propriis habundat bonis secularibus sauros non requirit. **B**ona enim propria. honestas. sobrietas. misericordia. castitas. que bona omnia auro sunt magis preciosa. quibus argenti vasa comparari non possunt. **H**onestas vero non emittit sed acquiritur quia non constat precioso sed virtute hinc **M**aximus. **U**n diues in conscientia securius quiescit in terra quam diues in purpura teste beato **A**ug. **N**otandum quod triplex est abrenunciatio quam describit hugo. de sancto victo. **E**xponens illud. **E**ri de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui et sic dicitur **D**e terra nostra eximus quoniam ea que foris possidentur terrena bona dereliquimus. **D**e cognatione nostra eximus quoniam vicissim que in nobis et ex nobis nata sunt renunciamus. **D**e domo patris nostri eximus quoniam mundum omnes et ea que in mundo sunt. prorsus a cogitatione nostra sequestramus. et omnem animi intentionem in sola eterna defigimus. hinc **H**ugo. hinc autem triplex abrenunciatio specialiter principum monachos et ad religiosas personas. in qua virtute tenent se exercere et cum omni studio per valent et dominum donauerit adimplere. unde pasquicius abbas in collatione sua sic dicit. **D**e abrenunciacionibus differentiis conditiones tres esse

et patrum traditio. et sanctarum scripturarum demonstrat auctoritas. quasque unumquemque nostrum omni studio oportet adimplere. **P**rima est. que corporali vniuersas diuitias mundi facultatesque preterimus. **S**ecunda qua mores et vitia affectusque pristinos animi carnisque respicimus. **T**ercia qua mentem nostram de presentibus vniuersis et visibilibus euocantes futura tantummodo preterplamur. et que sunt inuisibilia percipimus. **Q**ue tria ut filii proficiamus esse **A**brahe legimus dominum precepisse cum dicit ad eum **E**ri de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui **P**rimum dicitur de terra hoc est de facultatibus mundi vniuersis que terreis. **S**ecundo de cognatione tua id est conuersatione tua et moribus vicissimque prioribus. que nobis a nostra naturalitate coherentia velut affinitate que dicitur et consanguinitate cognari sunt **T**ercio de domo patris tui. id est omni memoria huius mundi. que oculorum occurrit obtutibus. quod ita fit. cum mortificati cum christo ab elementis mundi butus contemplamur sicut apostolum iam non ea que videntur sed que non videntur. que enim videntur temporalia sunt. que autem non videntur eterna sunt. **E**t exeuntes corde de hac temporalia ac visibili domo in illam que sumus permansuri nostros oculos mentesque dirigamus. quod tunc implebimus. cum in carne ambulantes non solum in carne militare ceperimus domino. iam beati apostoli sententiam opere ac virtute clamantes nostra conuersatio in celis est. **H**ec pasquicius. **Q**ui igitur vult frui etiam in presentis vite dulcedine dei et in semet ipsam spiritum sanctum suscipere. non solum debet omnem terrenum et quod delectat in seculo preternere. verum etiam seipsum abnegare ac contemneret. de hoc dicit beatus **A**ugustinus. procedat spiritus sanctus in me dominus et dicat amatori suo. vis me frui volo. preternere quodcumque terrenum contempserit

parum fecisti. quid amplius. stemne
 quodcumque delectat. precepti. ad huc pa-
 rum fecisti. Et dixit amplius stemne
 te ipsum. precepti. iam multa fecisti. sic
 inuenisti me hxc Aug. valde namque pla-
 cet deo talis humiliatio. quando homo
 propter deum premit seipsum unde Beda
 Nullas deo gratias hostias ymmola-
 mus. nisi sibi in preceptu nostri ac vi-
 lipensione humili placeam. dicit de
 hoc fortunatus Ad hoc ut cristo digne
 seruiam. digne viuam necesse est. ut pro
 cristo me viuaciter totaliter stemnam
 quod nemo cristum sequit. nisi carne sua
 crucifigat. nemo autem se crucifigit ho-
 minum nisi per suum ipsum felicem. pbabilemque
 preceptum hxc fortunatus **U**nde
 qui perfectus monachus esse desiderat
 oportet ut non solum renunciet omnibus que
 possidet. sed etiam ut moriatur mundo.
 et semetipsum abneget. testatur hoc bea-
 tus Iheronimus qui sic dicit **S**i quis
 diligit cristum. si quis verus est cristia-
 nus specialiter sacerdos et monachus
 in quo tamquam in speculo relucet perfectio
 non solum renunciet omnibus. que possi-
 det sed etiam abneget semetipsum ita ut
 mortuus sit toti mundo. oportet namque
 hominem. qui capere vult perfectionem
 et tenere. ita mortuum esse mundo ut tamquam
 mortuus nichil de rebus secularibus sen-
 tiant. ita ut cum apostolo dicat **N**ostra puer-
 satio in celis est **T**racus nos oportet per
 multas tribulationes acquirere regnum dei
 Erant in via qui per diuitias et delicia-
 as festinant ire. **S**ignum manifeste da-
 nationis est in hoc mundo sua bene pla-
 cita aliquem assequi. et a mundo dili-
 gi. hxc Iheronimus **C**irca quod **S**ci-
 dum quod quis preceptores mundi et perfec-
 ti. viri propter excellentiam meriti copi-
 osiorem gratiam et habundantiores sola-
 tionem spiritualis dulcedinis a domino recipi-
 unt. propter hoc tamen non priuantur etiam

minus perfecti. quod peccatores post emen-
 dationem viciorum. post executionem
 bonorum operum. consolationem anime
 sue et gratiam etiam ipsi consequuntur
 a domino. **M**inor tamen est illo qui se-
 per contemptum mundi et temporalium rerum se-
 gregat a mundo. **D**e hoc Isaac abbas
 sic dicit. **E**sto liber a multa solli-
 citudine corporis. rerumque perturbatioe. ut
 delectabilem degustationem in anima tua
 degustes per dulcem considerationem. que
 exuperat omnem sensum. et sentiat eam
 anima perseverando in ipsa. nisi enim
 homo destruat a corde suo sollicitudi-
 nem secularium preter necessarium vo-
 sum nature. ac dimittat dominum cura-
 re de ipsis. spiritualis ebrietas in ipso
 non mouebitur. et consolationem il-
 lam non sentiet de qua erat apostolus
 consolatus quando dicebat. **N**ostri
 conuersatio in celis est. **E**t iterum **U**nde
 ego iam non ego. viuit vero in me cris-
 tus. **H**ec autem dixi. non succidens
 spem ita videlicet quod nisi quis atrigat
 summitatem perfectionis non prome-
 reatur gratiam dei aut sibi consolati-
 onem inueniat occurrentem. **I**n veri-
 tate enim cum aliquis commissa publica-
 uerit et ab eis se elongauerit omnino.
 et accesserit constanter ad bona in mo-
 dico tempore sentiet auxilium. quod si per-
 seuerauerit aliquantulum inueniet con-
 solationem anime sue. et remissionem
 peccaminum consequetur. et habundantiam
 recipiet bonorum. et gratia dig-
 nus fiet. **V**erumtamen minor est illo
 in comparatione apud perfectionem
 qui seipsum segregat a mundo. et inue-
 nit in anima sua beatitudinis secretum
 et comprehendit illam rem pro qua cris-
 tus aduenit hxc Isaac Abbas
Unde notandum quod duo sunt
 genera iustorum **S**unt namque nonnulli qui
 sic celestia appetunt ut tamen a terrenis

spe minime distant patrimonium et res sibi a domino traditas ad necessitatem sibi possident. et tamen ad res ipsas quas possident ex desiderio non obligantur. Et sunt nonnulli qui ad prebendam dum culmine perfectio accincti terrena derelinquunt. rebus habitis se nudant et solatio de exterioribus habere nolunt. De talibus beatus Gregorius viii. mo. exponens illud. Desperavi nequibus ultra iam viam sic ait. Sunt nonnulli iustorum. qui sic celestia appetunt. ut tamen a terrenorum spe non frangantur. largita diuinitus patrimonium ad necessitatis subsidium possident. honores temporaliter inpenso tenent. aliena non ambiunt. suis licite vtuntur qui tamen ab eisdem rebus quas possident alieni sunt quia adhuc ipsa que possident ex desiderio non tenent. Et sunt nonnulli iustorum qui ad prebendam dum culmine perfectio accincti dum aliorum iterius appetunt exteriora cuncta derelinquunt. qui rebus habitis se nudant. gloria honoris expoliant. qui in terrenorum desiderio per assiduitatem se animi merito afficiunt. habere de exterioribus consolatio nolunt. qui in terrenis gaudeo dum mente appropinquunt. vitam in se fundit in corpore delectationis necant talibus namque per Paulum dicitur. Mortui enim estis et vita vestra abscondita est cum Christo in deo. Huiusmodi voces psalmus expresse rat cum dicit. Concupiscit et deficit anima mea in atriis domini. Concupiscit enim sed non deficit qui iam quidem celestia appetit sed adhuc a terrenorum delectationibus minime laxat. Concupiscit vero et in dei atriis deficit qui cum eterna desiderat in amore temporalium non perurat. hinc veritas dicit. Si quis vult venire post me abneget semetipsum. Bene ergo dicitur. Desperavi etc. Iustus quippe proprium est desperare peccatis vite bona. electorum deserere. mansura querere. et in

rebus temporalibus fiduciam non habere qui hoc agens nequibus se ultra vivere asserit. quia vicia vniuersaliter morte quotidie a vita se passionis occidit. hoc Gregorius. Ex quibus verbis colligere possumus quod vobis in istis placet deo et retinet licita terrena quibus tamen processum est ut secularibus vel aliis dummodo illas non preponat deo vel qui premanet perfecte mundum et abrenunciant proprietati. ut sunt monachi et omnes religiosi. qui fugientes seculum solium deum et celestia diligunt. multo magis tamen acceptiores sunt deo isti. qui prestantes et relinquentes omnia seculi sunt christum. quibus illi qui possidentes terrenam substantiam et elemosinam faciunt et a prauis operibus se custodientes viuunt et peruersantes in seculo. quia qui laudabiliter conuersantur in hoc seculo amici dei sunt. Qui vero premanet mundum et ea que in mundo sunt et soli deo adhaerere per amorem et vacare per contemplationem desiderant. carissimi domini nuncupantur et sunt. Et ista tangit beatus Gregorius super cantica exponens illud dicitur. Comedite amici et bibite et inebriamini carissimi sic dicit. Qui comedunt et bibunt et inebriantur carissimi esse prohibent. In quibus verbis intelligi dicitur quod in hoc loco comedere bonum est. sed bibere et inebriari amplius bonum est. Sunt enim quidam in sancta ecclesia. qui sic diuina audiunt et celestia plusquam terrena amare discunt pro eorum desiderio multa pauperibus tribuant. a prauis se operibus custodiant. nulla aliena violenter rapiant ecclesie predicatio libenter audiant. fide se instruant quam et operibus sanctis exercitant et cum uxores habeant. pignora nutriant et suas res diligant. quibus his oibus deum preponant. Hi profecto comedunt et amici sunt. et sanctas scripturas audiunt et istas scripturas sibi assumunt ut si ad sumum

nam refectōis adhuc nō resurgūt. **T**as
men sū modū suū pfecti in pceptis
diuinis sine crimine viuūt. **S**unt dō
alq̄ qui tanta auiditate scripturaz au
diūt vel legūt vt protinus cūctis operi
bus abdicatis sola celestia ambiāt pa
rentes. vxores. dños. filios ⁊ omnia
transitoria abhiciunt. solūmō crīstum
sequi ⁊ amplecti p̄cupiscūt. eius desis
terio se affligūt ieiunqs. afficiūt lacri
mis. exerceant meditatioibz diuinis. so
la que sunt eterna cogitāt. p̄tēplatioibz
bus vacant ad hoc laborātes vt ea que
retro sunt obliuiscētes in āteriora ma
gis se extēdāt. quo pfecto isti qd aliō
agunt nisi bibētes inebriāt vt dū om̄
nia terrena p̄ desiderū obliuiscūt. ius
rea sponso celesti non tm̄ amīcū cari
mereāt s̄ ec̄ km̄i hęc grē. **X** Tales
eriaz viri p̄tēptores mūdi ⁊ sequaces
crīsti qui p̄pter amorē dei in hoc secu
lo magnā penuriā sustinent ⁊ aduersa
paciunt in extremo cū dño iudices ve
nient. ⁊ ceteros cū dño iudicabunt. de
hoc beatus grē. x. mo. exponens illud.
Lampas p̄tempta ap̄d cogitatioes di
uitū sic dicit. **S**epe cōtingit vt iustus
qz ad eternā felicitatē ducit. cōtinua
hic aduersitate deprimatur nō hūc res
rum habūdantia fulceat. nō dignitatē
gloria honorabilē ostendat. nulla
ei obsequenciū frequēcia superat. n̄
la hūc hūanis oculis veltiū pōpa p̄p̄
nat. a cunctis nō desperatus cernitur.
⁊ huius mūdi gratia idignus estimat
tur s̄ euz añ occultis iudicis oculos
⁊ virtutibz emicat. vite meritibz choruscet
honorari meruit. despicit non refugit.
corpus p̄tēptia afficit. sola in anīo di
lōe piguescit mētē sp̄ ad patiaz p̄pat
⁊ p̄ iusticia de pceptis p̄tēptis exultat.
afflictis ex corde p̄parit. de bonos
rum p̄p̄eritatibz quasi de p̄p̄is letat.
sacri vbi pabula in mētē sollicitū rumi

nat. ⁊ inquisitus a quolibet eloqui dul
citer nō ignorat. **B**ene ergo iusti sim
plicitas ⁊ lampas esse d̄ ⁊ p̄tempta
quia interius lucet. ardet flāma carita
tis. foris nulla gloria resplēdet deco
ris. **L**ucet ergo ⁊ despicit qz flagrans
virtutibz ab eis non estimatur. **V**en
tes quippe carnalibz pensare bona nō
valent nisi que carnaliter vident. **S**z
notandū qd sequitur. parata ad tem
pus statutū. **S**tatutū quippe contemp
te lampadis. tempus est extremi iudi
cij p̄destinatus dies. quo iustus quisqz
qui nūc despicitur. quāta potestate ful
geat demonstrat. **T**unc em̄ iudices cū
dño veniunt. qui nunc p̄ deo ini iusteu
dicantur. tunc eoz lux tanto lacius e
micat. quanto eos nunc manus perse
quentiū durius angustat. tunc repro
borūz oculis patefecet qd celesti potesta
te subnixi sunt. qui terrena sponte om̄
nia reliquerūt. **U**n̄ electis suis veritas
dicit. **V**os qui securi estis me ⁊ cetera
Quia quisquis stimulo amoris diui
ni excitatus hęc possessa reliquerit. il
lic proculdubio culmen iudiciarie po
testatis obtinebit. vt simul iudex cum
iudice veniat qui nunc consideratōne
iudicij sese spontanea paup̄tate casti
gat ⁊ tales veritas iam nō famulos s̄
amicos denunciat dicens. **J**am nō di
cāms seruos sed amicos meos. **Q**uo
ciens itaqz nūc pro amore exercitatis se
se humiliet libenter tot tunc in iudi
cio lampades choruscant. **D**icat igit
lampas p̄tempta ⁊ cetera. quia vniū
cuiusqz anima velut abiecta contemni
tur. dum de gener inferiori gloriā nō
habet. sed admirabilis cernitur dūz de
sup̄ fulget. hęc grē. **A** **N**otādū ec̄ qd
sūt q̄ sūt papes rebz ⁊ non spiritu. q̄ li
benter diuites essent sed non possunt
vt sunt pauperes mundi ⁊ tales non
sunt beati qz quibus pauperes sūt i sub

stantia terrena. auarissimi tamen sunt in inordinato affectu. De talibus sic dicit basilius. Non omnis quem pauperas premit beatus. sed qui crisi preceptum mundanis preterulit opibus. plures enim sunt pauperes in substantia. auarissimi vero secundum affectum. quos non saluat pauperas. sed affectus damniat. hec basilius. Unde illi sunt solus beati. qui esuriam et paupertatem pariunt. propter regnum celorum. teste beda qui dicit. Qui propter diuitias hereditatis christi. propter panem vite eterne. propter spem celestium gaudiorum fletus esuriez paupertatemque desiderat. beatus est. Multo autem beatiores. qui has virtutes iter aduersa amplecti non trepidat. hec beda. Qui igitur pauperes ex severaciter volunt. necesse est ut humilitatem patientiamque in sua penuria habeant. quia sicut humilitas facit diuites pauperes spiritu. ita superbia facit pauperes diuites ac superbos mentis affectu. Unde dicit beatus augustinus. Pauper in multis diuitis est. diues humilis spiritu. nihil habens quasi diues pauper superbus mentis affectu. Dicit etiam de hoc cassiodorus. Pauperes dei sunt qui mundana superbia derelicta. humilitati se per omnia tradiderunt. Nam et si pauper superbiat. non est dei pauper. et si locuples humilitatem diligat non est seculi diues. Voluntates enim talium sunt inspiciende non nomina. hec cassiodorus. **U**n habere diuitias non est peccatum. sed seruire diuitiis per affectum inordinatum eas diligere. De hoc dicit quedam glosa habere diuitias licitum est sed non seruire. diuitiis ei seruire est deum negare. Et beatus gregorius. Non est cessus in crimine sed affectus qui ergo possidet diuitias terrenas et nondum valde eas relinquere. utatur illis licite ad gloriam dei. et non apponat animum. ut illas diligat per inordinatum affectum. Ad hoc hortatur. beatus gregorius. sic dicens. Noli

te fratres possidere per desiderium que per usum adhuc minime reliquistis. spes in solo redemptore figite. ad eternam patriam mente transite. Si enim nihil in hoc mundo amando possideris. etiam possidenda cuncta reliquisti. hec gregorius. Nam qui possidet diuitias. nec tamen cor apponit. ut illas amet sed prius sub se calcet eas suum affectum ab illis remouendo. hic talis in corde suo locum facit deo suo. Unde beatus augustinus. Diuitie si affluant nolite cor apponere. diuitie si abundant. calca eas. et suscipe spiritum ex deo tuo. cum enim eas subter habueris et ex illo propter eas fuerint subtrahere. non cades. Abstinemus ergo nos fratres a possessione rei priuare aut ab amore. si non possumus a possessione. et facimus locum domino. nihil enim gratius ei possumus offerre. quam ut dicamus ei illud ysaias. posside nos. hec augustinus. Et sicut malis diuitie impediunt salutem. ita bonis sunt adiumenta salutis. quia probis omnia cooperantur in bonum. Unde beatus ambrosius. Si diuitie impediunt salutem sunt vitia. ita probis sunt iumenta virtutibus. De hoc dicit quedam glosa. Si temporalia bona iustis subtrahuntur. ad probationem est. si dantur ad gratiarum actionem est. quia bonis omnia cooperantur in bonum. hec glosa. Quicumque ergo habuerit diuitias. cui tamen concessa sunt habere. utatur illis ad necessitatem non ad voluptatem et hoc in timore dei et magis studeat dirigere affectum suum semper ab diligenda eterna bona ut eo expeditius deo possit per amorem adherere. quia ut dicit origenes. quod deus non dilectionem horum que in mundo sunt. sed usum hominibus dedit. Dicit etiam beatus augustinus. Non facile inueniuntur qui diligunt bona interiora id est ad interiorum hominum pertinentia

que sola diligenda sunt. ceteris autem
ad necessitatem utendum non ad gaudium
fructuendum. nam si anima dedita temporalibus
voluptatibus semper exardescit cupiditate.
nec faciri potest. et multipliciter erum-
pente cogitatione dissente simplex bonum
videre non sinitur. **U**n amatores eterni-
tatis esse debemus. si vni deo et domino no-
stro cupimus inherere. **E**t sciendum quod di-
cit quedam glossa. Non valent simul
transitoria et eterna diligere. ergo qui et
temporaliter diligit. temporalia in usu non in af-
fectu possidet. **H**ec glossa. **D**ebet ergo qui
curam adhibere diligere. ne temporalia
bona diligat nec etiam in eisdem quod ad
vsum habet fiduciam ponat. nec etiam in
his que sibi habundanter assunt vanam
letitiam habeat. **D**e hoc beatus gregorius.
xxij. mora. sic ait. Prius itaque curan-
dum est. ne quis temporalia diligat ac de-
inde. ne in eisdem temporalibus quod non ad telec-
tationem sibi sed ad vsum retinet fiduciam
ponat. quod sunt plerique qui et si in rebus
transitoriis fiduciam nequaquam ponant. cum tamen
sibi ad usus necessaria habunde as-
sunt mente tacite letant. quod in re dubi-
um non est. quod quanto quis minus dolet
quod deficiat eterna. tanto magis gaudet.
quod assunt temporalia et qui minus dolet quod de-
ficiat temporalia certius expectat ut assint et
eterna. **H**ec gregorius. **U**n sancti viri desiderant
res videre spiritus sui perditio. omnem pre-
sentis seculi habundantiam inopia est
miserant. quod menti veraciter querenti deus
nihil est in rebus creatis quod ei extra
deum sufficiat. **Q**uod beatus gregorius. xxij. mora.
sic tangit dicens. Sancti quippe viri
in huius peregrinationis eterna. qui eam
quam appetunt. sui adhuc perditio spe-
ciem preemplari minime finem. omnem
presentis vite copiam inopia deputant quod
vix quod nihil extra deum sufficit menti. quod
veraciter deum querit. **E**t plerumque eis sua
habundantia fit vehementer onerosa. quod

hoc ipsum graviter tolerant quod festinan-
tes ad patriam in itinere multa portant
Un fit ut hec cum indigentibus proximis de-
votissime prius. electi ergo de multa habundantia
minime letant. quod vix pro amore ce-
lestis patrimonii aut largiendo disper-
gunt aut despiciendo deserunt. **H**ec gregorius.
Et notandum quod sunt quidam pauperes
spiritu et non tamen ut qui libenter eunt
pauperes rebus sed non permittunt qui diviti-
as non pro eorum amore possident sed pro amo-
re dei ut cultum dei pro eas amplificent vel
amori proximi in deo ut proximis in sub-
veniatur pro obedientia iuncti principatus
ut beatus papa Gregorius. **E**t alii sancti
episcopi qui pauperes elegerunt esse sed
iussu divino aliter ordinatum est. ut prin-
cipes terre constituerent et dispensatores
republice ecclesiarum pro aliis. et in se pau-
peratis propositum non abicietes tanto lau-
dabiliores paupertatis sectatores. quan-
to etiam in divitiis ab eius amore non
sunt separati. **U**n dominus noster loculos
habebat cui angeli ministrabant nobis
per hoc condescendens. ut sicut nos
movendo excitabat ad summa. ita no-
bis etiam conpateretur ad infima. **D**e
hoc dicit beatus Augustinus. **Q**uare
christus habuit loculos cui angeli mi-
nistrabant. nisi quia ecclesia ipsius lo-
culos erat habitura. oportebat enim ut
vnius mediator dei et hominum sicut
nos excitavit ad summa ita nobis con-
pateretur ad infima. habebat enim do-
minus loculos et a fidelibus oblata con-
servans in suorum necessitatibus. et a
liis indigentibus tribuebat. tunc prin-
cipium ecclesiastice pecunie forma insti-
tuta est. ut intelligeremus quod prece-
pit non esse cogitandum de crastino.
non ad hoc fuisse preceptum ut nihil pecu-
nie servaretur a sanctis sed ne ideo pro-
pter ista servaretur ei. et propter inopia-
torem iusticia deseratur. **H**ec beatus

Augustinus. Ex quibus verbis colligere possumus quod serui christi non solum possidebunt celestia sed etiam in presenti terra per usum necessario. et ideo videntur his rebus. tamquam non videntes. quia in gloria dei omnia faciunt. quod probat beatus Bernardus. sic dicens. non putent diuites huius seculi fratres christi sola possidere celestia. quia sola ea audiunt in promissione possidentes et terrena. et quidem tamquam nihil habentes sed omnia possidentes non mendicantes ut miseri sed ut dei possidentes. eo pro certo magis deus quam minus cupidi. **Demum** fideli homini totus mundus diuitiarum est totus plane. cui tam aduersa quam prospera ipsius equa omnia seruiunt ei et cooperantur in bonum. Ergo auarus terrena esurit ut mendicus. fidelis preternit ut dominus. ille possidendo mendicat. iste preternitendo seruat. **Si** habere contingat argentum et aurum non vtere pro libito sed pro tempore. sic eris vrens illis quasi non vrens hoc verbum. **Nam** secundum dictum cuiusdam doctoris nihil habere interdum est res necessitatis. nihil autem cupere est res virtutis. mirabilis enim est non in herede rebus possessis quam omnia relinquere hoc ille. **Notandum** etiam quod sunt quidam pauperes spiritu et rebus qui diuitias non habent nec habere vellent. qui omnia propter christum preterierunt et reliquerunt. hi tanto feliciores sunt. quanto a laqueo cupiditatis elongati. hoc igitur virtus vicia voluntaria paupertas est. quoddam genus martirii. teste beato Bernardo qui dicit. **Felix** voluntaria paupertas relinquendum omnia et sequentium te domine Iesu. vere martirii est genus voluntaria paupertas. **Quid** mirabilius aliquid martirii genus quid grauius est quam inter epulas esurire inter vestes malaras et preciosas. algere. paupertate primi inter diuitias. quas offert mundus. quas

ostendit malignus. quas considerat non steter appetitus. an non coronabit qui sic certauerit hoc Bernardus. **Sed** et hoc **Notandum** quod multum valet ad preteritum mundi ac rebus terrenarum frequens memoria mortis. et meditatio futurorum tormentorum seu gehenne. quia in huiusmodi qui diligenter meditati fuerint de facili cuncta preternit. **Unde** dicit beatus Hieronimus. facile contemnit omnia. qui se semper cogitat mortuum. **Dicit** etiam de hoc Johannes. abbas montis sinai in tractatu de. xxx. gradibus. **In** veritate christi Ihesum diligens et in corde et corpore portans. in veritate futurum regnum participare inquit in veritate dolorem de peccatis suis et offensionibus suis habens. in veritate memoriarum tormentorum et iudicii eterni possidens. in veritate sui exitus memoriam reassumens. non ulterius curabit vel sollicitus erit. non de pecuniis. non de possessionibus. non de parentibus. non de gloria vite presentis. non de amicis. non de fratribus. nec de terrenis aliquibus vniuersaliter. sed omnem suam habitudinem et affectum omnem ad aliquid passiuum. omnem de his sollicitudinem excutens. et odiens. insuper et suam ipsius carnem nudus. et sine sollicitudine et absque pigritia sequitur christum. ad celum semper inspiciet et inde auxilium inuocabit secundum psalmistam. qui dixit. **Ad**hesit anima mea post te. **Sed** profusio maria exiit vniuersis predicta relinquendum post vocationem. ad quam vocauit deus et non homo. de aliquo sollicitari et curare non valent. nobis vtilitatem facere et predesse in hora necessitatis non sicut vicia exitus nepe istud est quod dominus dixit. **Conuerti** et aspice retro non est aptum inueniri ad regnum celorum hoc Johannes. abbas. **Ex** istis igitur vobis colligere possumus paucos esse modum tempore

qui res temporales ac mundi gloriā
 veraciter premnant. qz pauci modo re
 perit. qui deus pfecte diligūt et mori
 tem corpis seu tormenta eterna pecca
 toribz pparata veraciter añ mentis o
 culos ponant. nā si deum veraciter dili
 gerent et obitū suum ac gehennā ignis
 eterni pfecte attrēderent. pfecto res ter
 renas et gloriā mūdi premnerent nec
 amarent. Un̄ quāto quis pfectius di
 ligit deū et diligentius attrēdit suū oc
 casum et futurū iudiciū. tanto expediti
 us premnit mundū. et ea que in mūdo
 sunt. Quanto vero quis tepidior est i
 dei amore. et in ceteris iā pmissis. tan
 to etiam negligentior ac tepidior est i
 premptu rex tpaliū ac ceterarū vani
 tatiū. **Sciēdū** etiā qz paupertas
 tres sunt spēs. Sunt em̄ qui rebo
 tpaliū egent sed inuiti. et hęc solent
 cari egestas. egent em̄ rebo et egent bo
 na voluntate. qua dicitur nihil pōt eē
 nihil em̄ dicitur bona voluntate. Sed et
 aliq̄ qui rebus habundant sunt tñ pau
 peres et hęc est aurea paupertas qz licet
 affluant diuicie. corda tñ nolunt appo
 nere hęc et illa piculus habent. sapiēs
 autem periculum vitat. Salomon au
 tem sapiens erat. qui nō desiderabat
 paupertatem. aliaz q̄ illam que daret
 victui necessaria. que ē illa mediocri
 tas. Est etiā adhuc tertia species hanc
 vocant p̄bī. frugalitatē. Unde Bene
 ca. in epistolis ad lucillū cū laudaret
 paupertatē voluntariā. sic ait Frugali
 tas idem est qz voluntaria paupertas.
 Et he sunt tres vie et tres gradus Ege
 stas. mediocritas. diuicie. qui gradi
 untur per illas. pauper. mediocris. et
 dives. Mediocritas ē via media que
 tenenda est. qz ducit ad ciuitatē sum
 mi regis. a dextris vero et a sinistris
 sūt egestas et diuicie. mediocritas tri
 bus simul id est paupi mediocri et di

uiti meabilē et puia. i alijs vero dua
 bus nō ē sic. in vna em̄ agustat p ege
 statē. i alia nō errat p supbiā. nō p̄co
 rñ qz q̄cūqz diuicias possidēt. vel q̄ la
 borāt egestate ad ciuitatē summi regis
 puenire neqant. s; dico qz securior est
 mediocritas tenētibz illā q̄ sint diui
 ci vel egestas. In p̄ciosa em̄ veste sup
 bia. In p̄anositate nō alene rei p̄cupi
 scētia timetur. mediocritas vero quasi
 mensura qdā ē. **Uramur** ḡ mediocri
 tatis mēsurā. De hoc fixus sic dicit.
Fixus cū leticia vivere. noli m̄tra col
 ligere. oīe qd pl⁹ ē hōi q̄z necesse ē mi
 micū ē illi. Nō amplius possideas q̄z
 vsus corpis poscit. Sufficiēciā siude
 seruare. p̄tētus esse mediocritas stude
 hęc **Fixus**. Sed qz paupertas ē con
 temp⁹ mūdi specialiter p̄inet ad mo
 nachos et ad p̄sonas religiosas. q̄ abre
 nūciauerūt p̄prietatē et fecerūt vo
 tū paupertatis et nihil p̄p̄ h̄ndi necē
 est. vt q̄libz religiosus studiosē iugit
 ler. Ten⁹ hoc qd vult deo diligenter
 adimpleat. volūtariā paupertatē obseruā
 do. et se ab omni p̄prietate cauēdo. vt
 post hāc vitā regnum celoz possit pos
 fidere. De quo dicit dñs. Beati paup
 es spiritu qm̄ ipoz est regnū celoz. **S**
 Sed notandum qz sunt nōnulli religi
 osi. qui quidem paupes esse volūt sed
 tamen sine omni defectu qd satis rep̄
 hēnsibile est. De quibz dicit bea. bernar.
Videmus aliquos pauperes. qui pau
 peres esse volunt eo tamē pacto. vt ni
 hil eis desit. et sic diligunt paupertatē
 vt nullam paciantur inopiam hęc ber.
Et sunt nonnulli religiosi qui in rebo
 paruis vel alijs quibuscunqz a p̄la
 ris sp̄orum eis concessis vtputa libel
 lis cultellis vestibus et ornamentis a
 lijsqz diuersis etiam in spiritualibus
 rebus delectacionem inordinatāz ha
 bent et in talibus superfluitatē diligūt.

quorum affectus per huiusmodi vanitates viciatur. quia sicut aurum habere non est viciū sed auri cupiditas. sic habere cultellum vel aliam rem non est viciū sed appetitus inordinatus illarum rerum est viciū. **U**n beatus bernardus? Non multū distat quicquid substantia vilis vel preciosa requiratur. dummodo equilater sit corruptus affectus non cultelli viciū est sed cultelli appetitus. nec aurum viciū est. seruari cupiditas hec Bernardus. **U**nde quilibet religiosus nunc vigilare debet ut non solum sit pauper habitu sed etiam spiritu omnem cupiditatem quarūcumque rerum a se excludendo ut regnum celorum assequi valeat. a domino repromissus. Sic igitur habemus de contemptu mundi et de virtute paupertatis.

Filius

Habita nunc informatio de contemptu mundi et de virtute paupertatis. que iam virtus sequatur paupertatem de hoc cupio edoceri

Capitulum X Pater G

Sobrie debes quod

post contemptum mundi seu paupertatem sequitur virtus sobrietatis quia qui pauper est in rebus. sobrius est in victu. nam inopes propter defectum facultatum alimenta delicata et superflua habere non possunt et ideo sobrie vivunt. maxime tamen hi hoc faciunt. qui propter Christi amorem divitias seculi preterierunt. **N**otandum autem quod sobrietas est virtus. qua corporis alimenta cum moderatio admittuntur in cibo potu et somno. **S**umit etiam pro moderamine ab omni superfluitate. et in temperantia mentis et corporis. unde dicitur. **S**obria mens et sobrius sensus. sed prout accipitur pro restrictione alimentorum. illa est que et phisonia vel abstinentia dicitur. et opponitur vicio gulae vel castemari

gie. que est ventris ingluties. **E**st autem sobrietas alia medicine. alia anaricie. alia ypochrisis. alia paupertatis. alia religiositaris. medicinalis fit propter sanitatem corporis et servandam vel recuperandam. **A**uaricie. ad percipiendum expensis. ypochrisis pro humana laude paupertatis pro necessitate pecunie. religiositaris vero pro virtute obtinenda. pro vicio calcando. pro penitencia agenda. pro edificatioe primorum. pro gloria eterna promerenda. pro arduo intellectu in sapientia inquirenda. nam sicut fenestra obstructa lino. obrenodatur. ut sepe videmus. sic per superbia dicitur intellectus obscuratur. propter quod sobrietas est diligenda. **S**obrietas autem sicut omnis virtus tunc solum est corporis deo meritoria. si propter deum principaliter fiat et secundum deum. **E**t **N**otandum quod homo interior debet regere hominem exteriorem id est corpus proprium et sic debet ei providere prudenter ut necessaria provideat nec aliquid superflui impendat ut non deficiat ante tempus et penuria vel labore nec lasciviat et habundancia et quiete. **D**eber autem intentio hominis sollicite circa studium sobrietatis et discretio in vigilare. quia non propter corpus anima est creata. sed corpus propter animam. ut illi serviat et cooperetur ad perfectum salutis et virtutis. anima vero propter deum creata est. ut ei inhereat et inherendo suavitate ipsius fruatur. et in fruendo sit beata. **E**t sciendum quod sobrietas in tribus consistit videlicet in quantitate qualitate et modo. **I**n qualitate ut non delicata et preciosa et sumptuosa requiratur sed simplicia quibus valeat sustentari natura non irritari et que de facili possunt haberi. **I**n quantitate ut non nimis nec sepius quod decet sed temperate ut sit refectio corporis non onus. **I**n modo ut non im-

tunc requiratur nec impetuose aut in discipline et inordinate sumas sed moderate mature et religiose ut decem monachos et religiosos. **R** Et Notandum quod ad seruandam sobrietatem multum valet ieiunium. quod virtus ieiunij valde est diligenda quod saluti hominis est multum proficua nam per ieiunium peccata remittuntur. pena eterna euaditur et gratia a domino promeretur. Unde dicit beatus Bernardus Bonum et salutare est ieiunium quo redimuntur eterna supplicia. dum redimunt peccata et non solum est absolutio peccatorum. sed extirpationis vitiorum et non solum obtinet veniam sed meretur gratiam. non solum delet peccata preterita. que commisit sed et repellit futura. que committere poterat. hanc Bernardus. **I** Nam virtus abstinentie carnem spiritui subicit ardorem libidinis refrenat et extinguit. cogitationes prauas remouet. et bonas ingerit. et cor contritum et humiliatum facit. De hoc dicit Augustinus. Ieiunium purgat mentem et subleuat. carnem spiritui subicit. cor facit contritum et humiliatum. superbiae nebulas dispergit libidinum ardorem extinguit. castitatis vero lumen accendit. Dicit et de eodem prosperus. Temperantia facit abstinentem a peccato. sobrius. moderatum. pudicum. tacitum. et verecundum. hanc virtus si in anima habitat libidines frenat. affectus malos tergit. desideria sancta multiplicat viciosa castigat. omnia in terra nos confusa ordinat. cogitationes prauas remouet. sanctas infert. ignem libidinosae voluptatis extinguit mentem tranquillare placitum promittit. et semper totam ab omniviciis tempestate defendit. hanc prosperus. Qui igitur vult vincere incertum carnis. et temperantem diuesis diaboli. abstinentie ac ieiunij inficere debet quod dyabolus gulosus ac lux

uriosus aggreditur et oppugnat. ieiunantes vero fugit et pertimescit. Unde beatus Augustinus. Castra enim sunt ieiunia christianis. que eos a dyabolica impugnatione defendunt. Purus igitur quidem est christiano ieiunium inexpugnabile dyabolo. intransgressibile inimico. Quis enim vnquam christianorum ieiunando captus est. quis sobrius victus est. tumulentum aggreditur dyabolus. luxuriosum oppugnat inimicus. vbi autem ieiunium viderit fugit. metuit. pertimescit. terrefactus. debilitatur mediocritate debilitate quod infirmitas christianorum fortitudo est. tunc est fortis infirmitas. quoniam caro tabescit ieiunans. anima puritate pinguescit. quantum enim illi ciborum succus subtrahitur. tantum huic iusticie virtus augetur. Tunc igitur homo inbecillus quidem est ad secularia opera. sed fortis est ad diuina hanc Augustinus. Et sanctus dicitur prosperus ardentes dyaboli sagitte. ieiuniorum ac vigiliarum frigore restringende sunt. De abstinentia etiam dicit sic sydomus Abstinentia vitam prolongat. castitatem conseruat. deum placat demones expugnat. intellectum illuminat. mentem corroborat vicia domat. carnem exuperat. cor ipsum in dei amorem pertrahit et inflamat. hanc sydomus. Unde saturato ventre lux diuina videri non potest quod radii gratie dei non infunditur. nisi abstinentibus et castis hominibus nam amor diuinus in sobria et casta corda et corpora se ingerit et totaliter infundit. Unde dicit damascenus. Sane nobis abstinentia inducitur. nam saturato ventre lux diuina nequaquam cernitur. Et beatus Dionysius. Nulli prius lucet diuinus radius. nisi abstinentia quis fuerit et castitate preeditus. Et beatus Ambrosius. per abstinentiam lux celica menti ingruit. dulcedo dei influat. amor diuinus se ingerit sapor supernus se inserit. toraque diuinitas se imer

git. Et secundū dictū beati bern. **U**bi
curiosa ciboꝝ diuersitas. celestis paĩs
deserit mētē. p̄pterea abstinentia ⁊ iei
unium multum sunt amanda q̄z inici
um sunt spiritualis certaminis ⁊ splē
doꝝ castitatis ac mater oratōis. nec va
let a ꝑcupiscentia mala seduci. q̄ cor
pus suum ꝑ discretū ieiunium castigat
De hoc dicit ysaac abbas. Ieiunium
est ꝑceptio omnis virtutis. ⁊ iniciuz
certaminis. ⁊ corona prinētiū. splen
doꝝ castitatis. principiū vie cristiāni
tatis. ⁊ mater oratōis. sicut imitatur
sanos oculos desiderū lucis. ita seq̄t
ieiunium. q̄d cum discretōe fit desiderū
orationis. cū sigillum ieiunij supponit
ori hominis in ꝑpunctōe meditat. et
cor eius ꝑducit fructus oratōis. et
male cogitatōes longe plōngāt ab
ipso. et ꝑcupiscentiaꝝ ⁊ inanium col
loquioꝝ ē inimicus. nūq̄ vidit aliq̄s
ieiunantem cū discretione a mala con
cupiscentia redactū in seruitutem. **I**te
ysaac abbas. Et notādū. ꝑt dicit ihe
ronimus. q̄ ieiunio passiones corpo
ris. oratione vero sanande sunt pestes
mentis. **I**ste etiam virtutes viciꝝ iei
unium ⁊ oratio sibi inuicem suffragant̄
nam ieiunium orationi deuotionem ꝑre
stat. oratio vero iꝑetrat ieiunandi vir
tutem. **U**nde dicit beatus ber. Ieiuni
um orationi deuotōne ⁊ fiducia donat
oratio virtutem iꝑetrat ieiunandi ⁊
ieiunium gratiam meretur orandi.
Ieiunium orationē roborat. **O**ratio
sanctificat ieiunium ⁊ representat domi
no. **S**i Ieiunium aut̄ laudabile est
sic scribitur a beato iheronimo. **S**int
pura casta simplicia ⁊ non sup̄sticiosa
ieiunia. pura vt ieiunās sit absq̄ mor
tali peccato. casta vt bona itētiōe fiat
simplicia vt non querātur delicie. **I**te
est ieiunium bonum. melius ⁊ optimū
Bonum est quod fit cū caritate ad fa

tificandū ꝑ peccatis. **M**elius q̄d fit
ad honorem dei ⁊ ꝑimi vtilitateꝝ. vt
videlicꝝ cōtumeliā dei in suo corpore
vindicer. et pauperibꝝ tribuat q̄d sibi
subtrahit. **O**ptimū ieiunium est quod
homo ex vna parte abstinet. ⁊ ex alia
parte bona agere nō cessat. et etiam a
vicijs se continet. **U**nde dicit yfidor
us. **H**oc est ꝑfectum et rationabili
le ieiunium quando noster homo exte
rior ieiunat. ⁊ interior orat. **E**t beatus
Jeronimus. **T**unc ꝑclara est ap̄d de
um abstinentia corporis. cū animus ie
iunat a vicijs. **Q**uid ꝑdeest extenua
ri corpus abstinentia. cum animus in
tumescit superbia. **I**te iheronimus
Et notādū q̄ quamuis corpus
abstinentia fit affligendum nō tamen
est conterendum. modus em̄ in omni
bus est habendus. **U**nde cura carnis
habenda est. sed non in desiderijs. et
go siue comedamus siue bibamus si
ue aliud quid facimus. omnia in no
mine domini facere studeamus. ⁊ hoc
soprie sancte ⁊ religiose ac sobrie. q̄ ꝑsi
sobrium cibū sequitur etiam sobrius
sommus. ⁊ talis salubris obseruantia
multū valet ꝑ religiosis ⁊ sanctum or
dinem ꝑsentibus. **D**e hoc beatus ber.
in epistola ad carthuf. **A**ffligendum ē
aliquando corpus. sed non conteren
dum quia modus in omnibꝝ habendū
est. ꝑpter quod ad modicum sed nō in
concupiscentijs cura carnis agenda ē
Agenda nō est sobrie ⁊ cūz quadā spi
rituali disciplina. vt neq̄ i modo evi
neq̄ in qualitate neq̄ in quātitate ap
pareat aliquid. quod nō deceat seruus
dei nō solū in hoc sꝫ ⁊ omnē vitam no
strā. quāuis hominibꝝ occultā exhibet
re debemus sanctā ⁊ honestā omnē con
uersatōz nostrā. sanctis angelis ꝑspici
cabilē agere. ⁊ delectabilē. quāuis in
ter domesticos parietes inclusam. **E**t

ue ergo p̄medamus fide bibamus si
ue aliud quid facimus omnia in nomi
ne domini facim? pie sancte ac religio
se. Si māducas mēsaꝝ tuā p̄ se satis
sobriam sobrietatē tua p̄ornet. ⁊ cum
māducas neq̄q̄ torus māduces. sꝫ coz
pore tuo suā refectio nez procurante.
mens nō omnino suam negligat sꝫ de
memoria suauitatis dñi vel scriptura
rum aliquid qd̄ etiā pascat meditādo
vel saltē memorādo secum ruminet ⁊
digerat ⁊ ip̄a necessitas nō secularitez
non carnaliter expleat sed sicut decet
monachū. sicut p̄uenit seruo dei. nam
etiam ad sanitatē corpis cibus quam
to honestius ⁊ ordinarius ingerit. rā
to facilius ⁊ salubrius digerit. **Ob**
seruandus est ergo sumēdi modus. vt
non effūdāt qui comedat inā suā su
per cibū p̄ueniendo tempus. nec ante
horā. **Qualitas** q̄ quelibet vrit p̄mu
ritas scatermitatis. excepta causa ma
nifeste infirmitatis. **De condimētis**
vero sufficit obsecro vt p̄mestibiles si
ant cibi nostri. ⁊ nō p̄cupiscibiles vel
delectabiles. sufficit em̄ p̄cupiscentie
malitia sua. que vix ant nullo modo p̄
trāsire p̄t ad finē explende necessita
tis. nisi p̄ viam quātecūq̄ delectatōis
Deide sicut de cibo sic ⁊ de somno di
cendū est. **Cave** inq̄ si p̄tes serue dei
ne rurus aliq̄n obdormias. ne sit som
nus tuus nō requies lassī sed sepulru
ra cozpis suffocari. nō reparatio sꝫ extic
tio spiritus tui. **Arurus** ergo i somnū
semper aliquid defer tecuz in memo
ria vel cogitatōe in qua placite obdor
mias quod nōnūq̄ etiā somnare iu
uet. quod etiā euigilatē te excipiēs in
starum besterne intentōis restitnat. sic
tibi nox sicut dies illuminabit ⁊ nox
illuminatio tua in delictis tuis. placitē
te obdormias ⁊ in pace requiesces fa
cile euigilabis ⁊ surgens facilis ⁊ a

gilis eris ad redeūdū in ioyā nō tot
discessisti. sobriū em̄ cibū sobriūq̄ sen
sum sequit̄ sobrius somnus **De quo**
post congruā quietē facile sensus coz
poris ⁊ mentis etiocare. ⁊ quasi ser
uos domus patri familias ad opa ne
cessaria spiritui suscitare ⁊ remittere.
Sic em̄ prudēs anī ⁊ deo dedit? habe
re se vꝫ in p̄scia sua. sicut prudēs pa
ter familias i domo sua. nō habeat mu
lierem litigiosam carnē suā sꝫ ad so
brietatem morigeratā ⁊ assuefactā ad
obediētā ⁊ ad laborē paratā vbiq̄ in
stitutam. ⁊ esurire ⁊ faciare. ⁊ habund
dare ⁊ penuriā pati. hēat sēs? exterior
res nō duces sꝫ fūietes **Interiores** so
brios ⁊ efficaces habeat omnino domū
suam vel familiā cogitatōnū suaruz sic
ordinatā vt dicat huic vate ⁊ vadat. ⁊
alij veni ⁊ veniat ⁊ seruo suo corpi suo
fac hoc ⁊ faciat absq̄ p̄tradictōe. **Qui**
sic semetip̄s regit ⁊ ordinat in p̄scien
tia sua. bñ stat. lxxv. **Sciē**
dū etiā q̄ necessaria ē pugna p̄tra gul
lā ⁊ delectatōz cozporū. ne surrepat **Uñ**
sic ad alimēta accedēdū ē sicut ad me
dicamēta. **Et tñ** cū salutis causa coz
pus reficit̄. adiungit se in ipso esu p̄
riculosa quedā iocūditas ⁊ inordina
ta delectatio. ⁊ homo excedit mēsurā
necessitatis. p̄pter ānerā voluptatem.
nā qd̄ necessitate satis iā esset. delecta
tōi pax ē. **Uñ** etiā tenori ⁊ sancti viri
cū reficiūt cozpus extra mēsurā neces
sitaris nōnūq̄ in cibo vel potu rapiūt
Ista p̄memorat bea. **Aug.** in libro cō
fessionū quasi gemēdo sic di. **Refici**
mus dñe de? quottidianas ruinas coz
poris edendo ⁊ bibēdo. priusq̄ escas
⁊ ventrē destruas. cū occideris indigē
tiā meā facieate mirifica ⁊ corruptibili
le hoc indueris cozruptōe sempiterna
Tunc aut̄ suavis est mibi necessitas.
et aduersus istam necessitatē pugno.

ne capiat. et quotidianum bellum gero
in ieiunijs sepius in seruitute redigens
corp^{us} meum. et dolores me voluptate pel
luntur. nam fames et sitis quidem volo
res sunt. videntur et sicut lebris necant. ni
si alim^{en}tor^{um} medicina succurrat que quam
presto est ex solatio muner^{um} tuorum in quibus
nostre infirmitati celum et terra et
aque seruiunt. calamitates delicie vo
cantur hoc me docuisti ut quemadmodum
medicamenta sic alimenta sumpturus
accedam. sed dum ad quietem facieraris
ex indulgentie molestia transeo in ip
su transitu insidias mihi laqueos cupi
scitiae. ipse enim transitus voluptas est et
non est altius quam transire quam quo transire
cogit necessitas. Et cum salus sit tam ede
di quam bibendi. adiungit se tamquam pedisse
qua periculosa iocunditas et plerumque si
ire conatur. ut eius causa fiat quod salutis
causa me faceret vel dico vel volo. nec in
dem modus utriusque est. nam quod salutis
satis est. delectatio parum est. et sepe in
certum fit. virtus adhuc necessaria cor
poris cura subsidium perat. an voluntas
cupidatis fallacia ministerium suppe
rat. ad hoc incertum hylarescit infelix a
nima. et in eo preparat excusationis patro
cinium gaudens non apparere. quid satis
sit moderatio valitudinis. ut obruta
salutis obumbrat negocium pietatis
voluptas. his temperationibus quotidie co
nor resistere. et iuoco dexteram tuam ad sa
lutem meam. et ad te refero estus in eos. quia
pro filium mihi de hac re non dicitur. au
dio vocem iubentis dei mei. Non graue est
corda vestra in crapula et ebrietate.
Ebrietas est longe a me. miseraberis
ne appropinquet mihi. Crapula autem non
numquam surripit seruo tuo. miseraberis ut
longe fiat a me. nemo potest esse pertinens
nisi tu dederis. Conforta me ut possim.
Audio quaedam rogantem. Aufer a me
inquit cupias ventris vnum oportet san

cte deus meus te dare. cum sit quod imper
as fieri. Et in his temperationibus positus
certo quotidie aduersus concupiscentiam
manducandi et bibendi. non est enim quod semel
proscidere ulterius non attingere deceat
nam itaque fremi gutturis et para laxatio
one et restrictio tenende sunt. Et quis
est dominus qui non rapit aliquantulum ex
tra metas necessitatis. quisque est. ma
gnus est. magnificet nomen tuum. Ego
autem non sum quia homo peccator sum
sed ego magnifico nomen tuum et inter
pellat te pro peccatis meis qui vicit secu
lum numerans me inter firma membra
corporis sui. quia imperfectus est? videntur
oculi tui et in libro tuo omnes scriben
tur. De illecebra odorum non sata go mi
tis cum absunt non inquiri. cum affunt non
respicio paratus eis. etiam semper carete
ita mihi videntur forsitan fallor. sunt enim
et iste plangere de tenebris. in quibus me la
ter facultas mea. que in me est. ut ani
mus meus de viciis suis ipse se interro
gans. non facile sibi credendum existi
met. quia et quod inest plerumque occultum est
nisi experientia manifestaret. et nemo
securus esse debet in ista vita. que tota
temptatio nominatur. hec Augustinus.
Unde studiose debent iugulare
religiosi ut cum sumunt alimenta. ne
mimietate ciborum obuantur. quia non
prodest ieiunium. vbi mimia facietas
ventris fuerit subsecuta. vnde Psal
mus. Non reputanda est abstinentia.
quam facietas ventris fuerit subsecu
ta. Dicitur de eodem in quodam ser
mone sic. nihil prodest tota die loqui tract
isse ieiunium si postea ciborum mimietate
te obruat illico mens repleta torpe
scit. et irrigata corporis nostri terra spi
nas libidinum germinabit. Sit ergo
temperatus cibus. et nonquam venter
mimium repletus. et plus semper de ci
bo cordis quam de cibo corporis cogitet

mus q; intus in homine interiori facti sumus ad ymaginē dei. in corpe autem de limo terre facti sumus. **N**otandum etiā q; facile esset sobrie et secundum naturam viuere. ad iuncto tñ condimento diuine gratie si nostra carnalitas et fragilitas admitteret. **U**ñ bea. **Ber.** Facillimū quippe et delectabile esset ad iuncto amoris dei condimento secundū naturā viuere. si insania nostra nos pmitteret. **Hec bern.** **E**t sciendū q; sobrietas ad multū utilis est primo em̄ valet ad satisfactionē p peccatis ut sicut corpis voluptate peccauimus ita castigatōe em̄ demus. **I**tem valet ad carnis lasciuā reprimēdam ut que impinguata insolens facta est. macerata discat spiritui obedire. **I**tem valet ad multarū virtutū abilitationē. **S**obrius em̄ agilior est ad bonū et caustior. caustior in lingua. pmprior ad deuotionē et purior in affectu. **I**tem valet ad sapiētīā inquirēdam. q; magis sensum vigilē facit subtilē. et memoriam tenacē. **I**tem valet ad aliorū edificatōz. qui cū exteriora vident orōdinata et tpa p̄ciunt quid de interioribz estimēt que nō vident. **I**tem valet ad meritū glorie recte p seip̄a q; p virtutibz sibi cōnexis. q; quo magis hic nobis de voluptate subtrahimus eo magis et hic spiritualibz et illic celestibz delicijs habundamus. **C**onsiderādum etiā est q; tres sūt gradus sobrietatis. **P**rimus eē pōt a crapula et ebrietate cauere. et debita tpa et horas in p̄medendo subire. ne ieiunia statuta leuiter frāgāt vel tpe icōgruo epulis et poribz temere inseruiat et ne magis ad luxuriā q; ad nature refectiōnē edendo et bibēdo studeat. **S**ecūsdus gradus est etiā a quibusdā licitis abstinerē ut a carnibz et vino et ceteris delectabilibz et frequēcius ieiunare. si

cut tenori religiosi et penitentes facere solent. **T**ercius gradus est sic tomuisse gulam et sic tocuisse palatū ut soluz sit p̄tentus. que extreme sufficiant necessitati. in q̄litate cibi et potus ut quo simplicior victus. eo magis diligat et si aliqñ delicata sumere oporteat. non delectatōez in eis sed solam necessariam refectōz requirat fm dictū. **A**po. carnis curam ne feceritis in desiderijs. **P**otest etiā esse alia distinctio de p̄fectibz abstinentie et sobrietatis. **S** **P**rimus vicz gradus est paciēter cadere cū nō pōt haberi cibus vel potus delectabilis. et nō cōtristari qñ nō habentur desiderata interdum. sicut qui dam cū qñq; nō hñt in mensa qd desiderant p̄tristat̄. dedignat̄. murmurat̄. vrecūdiam abiciunt nec cogitat̄ professionē suam et q; aliqñ diuites secti non habent omnū copīā que cupiūt quanto magis religiosi et monachi. q; pauperes esse decreuerūt. **S**ecundus gradus abstinentie est velle abstinere pro deo etiam ab illis que haberi possunt amore sobrietatis ac paupertatis et boni exempli. **T**ercius gradus abstinentie est posse sine difficultate abstinere ab habitis delectatōibz vel tantū inde sumere puram necessitatē et hoc non amore delectatōis s; recreatōis et quamuis quo ad paupertatem maior virtus sit non habere qd cupias tamē quo ad fortitudinē abstinentie maior est appetitum retrahere ab vsu vel delectatōe presentis voluptatis. q; absentem non desiderare. caucius tamen et securius est fugere corporales delectaciones. quia sepe victi sunt i certamine qui nimis vluerunt esse securi. et qui ex presumptione sibi victoriā spoposuerunt victi et p̄fusi didicerunt q; stultū est se committere periculis p̄reliorū vbi pōt oportune vitari. facilius enī

in litore nō submergeris q̄ i gurgite
aquar. **N**otandū etiā diligē
ter circa esum carnū. nam vti caribz
et vino potest fieri absq̄ peccato de se
tamen est actus impfctōis. fit i q̄ absq̄
q̄ peccato. vñ dicit beatus aug. Qui
cupiūt domino absq̄ impedimēto ser
uire. p̄iugia nō appetāt. a carnibz et vi
no abstineant. quātum corpis valitu
do p̄mittit. **N**ō q̄ peccatū sit aut p̄iug
gem habere aut carnem et vinū p̄cipe
re. **lxx Aug.** De se tñ est actus impfec
tōis. vñ et bea. **Jeromimus** Concedū
tur quidem nuptie carnū vsus et vinū
sed hōz abstinētia cōsilio p̄fectōri sua
detur. **Hec iheromim?** Patet ergo q̄
abstinere a carnibus alijsq̄ delicatis
actum esse consonū p̄fectōi et contra
his vti impfctōz quādam importat
quantum de sui generis natura est m̄
si ad p̄fectōz reducatur p̄ circūstanti
am superadditam. **U** Et hoc fie
ri p̄t tripliciter **Primo** requirit neces
sitas sustentatōis. **Proprie** p̄pter egri
tudinē vel debilitatē qd etiā cōcedit
regula sancti **Benedicti** vbi admittit
q̄ infirmī et om̄ino debiles possunt car
nibz vti p̄ recuperatōe virium. **Secū**
do cū sit p̄ caritatē cōdescensuā sicut
faciunt boni p̄lati. qui huiusmodi ci
bo nō p̄pter se sed p̄pter alios vtūtur.
et hoc sobrie faciunt et cum timore dei.
Tercio cuz aliquis abstinere a cibo car
nium vel p̄pōnit abstinere. et tamē tē
pore et loco cū occurrerit causa rationa
bilis vitz cum veniunt hospites reue
rendi vel cū est p̄stitutus in alieno mo
nasterio causa visitandi vti huiusmo
di cibarijs sobrie. et hoc de licentia su
perioruz. qui in talibz dispensare pos
sunt non impedit p̄fectōz. qz deus in
tuetur bonum p̄positum et bonam vo
luntatem hominū vbi tamen sub intel
ligendum est de illis p̄latis vel subdi

tis. qui possunt licite talibz vti vel dā
re licentiam alijs talibz vtendi. vt sūt
moderno tpe abbates **Cisterciē.** qui
habent ex indulto dñi pape **Benedic**
ti. qui in talibz cū eisdem dispensant
q̄ possunt in domo sua talibz vti et ali
os huiusmodi alimento recreare.
X **Ex** p̄dictis ergo elucefcit q̄ tam
abstinentia a carnibz et vino q̄ bis vti
potest quis perfecte vel impfecte. sed
vñ scz abstinentia fit p̄fecte ex p̄prio
genere. **Alte** p̄ do ratione circūstanti
cie adiuncte. vt p̄missum est. cum ex se
tamen magis declinet ad impfctōnē
Hec tamen nō ideo dicunt q̄ cibo in
culpa sit. cum dicat. **Apostolus.** **Esca**
vos nō cōmēdat deo. **Glo.** sumptū vel
non sumpta. **Et beatus Augustin?** de
doctrina cristiana sic ait. **Quid** locis
et tpe et personis conueniat diligenter
attendendum est ne temere flagicia re
prehendamus fieri em̄ potest vt sine a
liquo vicio cupiditatis vel voracitatis
preciosissimo cibo sapiens vtatur infi
piens vilissime gule flamma in vilissi
mum ardeat et famus quisq̄ poterit
more domini pisce vesci q̄ lēticia mo
re **Esau.** aut ordeo more iumentorum
Hec **augustinus.** **Sciendum** ve
ro est q̄ sunt nōnulli in sc̄tā religioe
qui ab esu carnium abstinēt. qui tamē
huiusmodi cibo licite vti possēt quāto
offertur eis a superioribz suis vt p̄mis
sum est sed p̄pter magis meritum se a
tali alimento continent. **Et** sunt non
nulli qui cuz offertur eis talis esus car
nium per suos p̄latos vtunt talibus
simplici intērdōe. vitz vt possint ex hoc
recreari et p̄sequēter melius deo serui
re. sed diligentiam magnā adhibere
debent tam abstinētes q̄ huiusmodi
cibo vtentes. vt sine scandalo hoc fiat
videlicz. vt abstinētes non iudicent
māducantes. quasi hoc faciant p̄pter

aliquam lasciviam et gulositatem. et manducantes non spernant eos. qui a talibus abstinent quasi hoc agant propter vanam gloriam vel laudem humanam. Unde paulus ad Romanos. Is qui manducatur non manducatur non spernat. et qui non manducatur manducatur non iudicet. Unde cum omni studeo abstinentes invidiosilare debent hoc quod faciunt ad laudem dei. et propter salutem animarum suarum sagaciter circa hoc humilitate et patientiam habeant. ne meritum suum perdant. quia non nisi aliqui propter huiusmodi abstinentiam in quadam elatione extollunt. arbitantes se ceteris esse meliores et ideo decipiuntur. et in futuro premio privantur. Sepe etiam aliqui propter abstinentiam vel alias virtutes quas exhibent a proximis infirmioribus despiciuntur ac etiam iudicantur asserentes eos talia agere propter vanam gloriam vel possint per hoc prelati et alios placere. Si vero propter talia conicia ipsi abstinentes rapiuntur ad impatientiam et scandalum faciunt alios iniuriam suam pro verba impatientie vindicando meritum suum perdunt. quantum bona interiore prius abstinerunt. quia per turbulenciam mentis ac impatientiam proximi caritatem in se vulnerant et persequens alios per hoc scandalizant et ideo peccant. Unde veraciter abstinentes debent summam diligentiam adhibere ut in hac virtute et in aliis si quas habent virtutibus se non elevent sed veram cordis humilitatem habeant et si propter huiusmodi abstinentiam vel quascumque alias virtutes per infirmiores proximis despiciantur seu iniuste iudicantur aut etiam propter erite appellentur. Tales iniurias sibi illatas clipeo patientie opponant. ne per vicium impatientie meritum suum perdant. Quid enim poterit nobis obesse si omnes derogent. cum conscientia nos defendat. Vel quid prodest nobis. si omnes lau-

dent quam conscientia propria nos accusat. De hoc dicit beatus Gregorius. **A** In omni quod de nobis dicitur spiritus taciti ad mentem recurrere debemus interiores testes et iudicem querere. Quid enim prodest si omnes laudent. cum conscientia accuset. et quid poterit obesse si omnes nobis derogent et sola nos conscientia defendat. Iuxta Gregorium. Unde vere abstinentes et religiosi contra hominum iniurias patientiam habeant. ut eis ex hoc maius meritum crescat ac a domino pro virtute patientie copiosius premium in futuro percipiant. Illi vero qui videntur esu carum debent tali cibo vixi sobrie. et cum timore dei. et alios qui a talibus abstinent non spernere. vel iudicare vel iniuriose obicere nec propter abstinentiam. et alias virtutes contra proximum aliquam invidiam spirituales habere sed potius progaudere de spiritu ali profectu fratrum suorum et bonum quod in se non habent debent in aliis diligere quia qui diligit bonum proximi princeps efficitur huius boni. et virtutis quod habet proximus. Et quod in se non habet per propriam virtutem. habebit tamen per fraternam caritatem. Unde de hoc per quemdam doctorem sic dicitur. Qui bonum quod in se non habet in altero diligit de non suo suum facit. Ecce quod fructuosum est diligere bona et virtutes proximorum ideo debet unusquisque alteri favere in domo spiritualibus sicut sibi ut bonum quod per se habere non valet per caritatem fraternam possideat. **B** Notandum etiam de esu carum quod quilibet monachus ordine Cisterciensis. professus abstinerere debet a tali cibo nisi offerat ei a suo prelato qui potest propter suum indultum apostolicum in talibus dispensare vel necessitas infirmitatis aut alia rationabilis causa ut premissum est hoc exegerit. Si vero propter lasciviam seu corporalem delectationem sine omni

necessitate huiusmodi esus requiratur. ac mens superioris propter hoc plusquam oportet sollicitetur. etiam si cum licentia populari talis esus sumatur. peccat tamen manducans. qui contra preceptum regule sancte facit tali cibo sine necessitate excedo. **S**ciendum etiam quod magna discretio est habenda in sumendo alimento nam si parsimonia vel abstinentie metas exceditur suas. in superfluitate cibi vel potus declinat in vicium gulae. si nimis modicum admittat de necessario alimento vicium indiscretiois incurrit. per quas vires corporis destruat. vigorem mentis extinguat. naturam debilitat. et bona que promereri potuit negligat vel vitia citius perimat. vel sensum perdat vel si vires recuperari debent tanta postmodum studeat cura corpus reficere. commotis et fomentis. quanta prius indiscrete eadem subtraxerant ei. ergo in omnibus discretio est habenda. vnde beatus **Fulgencius**. Ieiunium sic adhibenda est temperies ut corpus nostrum nec saturitas excitet nec inedia immoderata debilitet. et facit ut inaniter ieiunemus debilitas ne ieiunare possimus. **U**n in refectioe nostra non voluptas expleatur sed infirmitas sustentetur. hec **Fulgencius**. **E**t quod humanum corpus sine alimentis subsistere non potest ideo tales ac tantas sumamus escas. quibus nec corpus oneremus. nec libertas animi pergrauetur. nihil enim obruit mentem sicurventer plenus et estuans. vnde beatus **Ieronimus**. Absque gustu impossibile est humanum posse corpus subsistere sed adesse debet ratio ut tales et rationes sumamus escas quibus nec corpus oneremus nec libertas animi pergrauetur modicus ac temperatus esus et carnis et animi utilis est. **U**nde ieiunia sint moderata. ne nimia debilitent stomachum. et maiorem refectioem pascencia erum

pant in crudelitatem: que parens est libidinum etiam ex vilissimis cibis vitanda est facietas. nihil enim ita obruit animum ut plenus venter et estuans. hec **Ieronimus**. **D**icit et de sobrietate beatus **Basilius** sic. Naturale est cibi refectioem. quam quidem corpus humanum semper desinit idcirco repleri indiget cibi ac reformari si quid ergo illud est quod potest brevius vel facilius hanc implere necessitatem corporis. id potius in cibis eligendum est. **O**portet omnino illis uti cibis. qui et facilius et vilius comparantur ut non occasione inveniatur preciosa queque ac difficiliora sectari. dum suauitate condimentorum viles natura cibos in summum et delictum saporem conamur extollere. **I**te etiam manducat et bibit in gloria dei si in memoria habeat deum a quo pascitur et gratias ei agere et non securum manducare sed quasi operarius dei ab ipso refici ob hoc. ut ad laborem et expletionem sufficiat mandatorum. hec **Basilius**. **U**nde corpus castigandum est per abstinentiam cum discretione et non contemendum. quia ut dicit beatus **Ieronimus** Abstinentia nulla virtus est si tantum quisque corpus non edomat quantum valet aut valde inordinata est si arte vit plusquam valet. hec **Ieronimus**. **E**t ideo prout dicit beatus **Bernardus**. Temperantia non est in solis superfluis refectio sed et in admittendis necessariis. **D**ebet ergo unusquisque prout vires corporis sibi suppetunt tantum de cibo sumere ut nec ventres ieiuniorum ariditate constingat nec escarum mimietate distentat. **D**e quo **Moyses** abbas in sua secunda collatione sic ait. **G**eneralis sic habet continentie modus est. ut secundum capacitatem virium vel etatis vel corporis tantum sibi mereretur unusquisque concedat quantum sustentatio carnis non quantum de

teritū, saturitatis exposcit. i. vtraq; enī
 parte maximū sustinebit detrimentū
 quisquis inequalitatem tenēs. nunc
 vntem ieiuniorum ariditatem con-
 stringit nunc escarū nimietate distēdit
 vtrē mens cibi inanitate lassata per-
 dit orōis vigorem. dū carnis lassitū-
 dine nimia pregrauata dormitare cō-
 pellit. ita rursum nimietate voracitatis
 oppressa minuere. emittere ad deū p-
 ces puras leuesq; n̄ poterit. Et nec
 castimoie qdē ipsi puritate valebit ī
 disrupta iugitati suare dū ei eē dieb?
 illis quib; carnē acriori videtur conti-
 nencia castigare. p̄terita cibi materia
 quamuis ad presens defecto sit corpo-
 re. ignem carnalis concupiscētie submi-
 nistrat. **Dec moyses abbas** **E**
Notandum etiā qd sunt nōnulli qui iei-
 unium facilliter tolerant. alij vero molē-
 ste ferunt sed tamen ī abstinentia vter-
 q; nō dispar meritum foris et foris
 quis forcia pagit et debilis qui mīma
 que agere preualet nō obmittit vñ de-
 bilis potest tantum mereri minus ab-
 stinendo sic foris multū ieiunādo qz
 vires corpis et bonam voluntatem ho-
 minis p̄sarat ipse deus. **Uñ vnusquisq;**
 consideret vires suas. et put viderit
 se posse p̄ abstinentiā discretas corp?
 suū castiget. **Uñ petrus damiani.** Nō
 nulli nempe p̄ totā ebdomadā ieiunā-
 do facile transeunt. quidā vō bidui et
 ciam ieiunium molestissime ferunt. sed
 in his exhibendis nō dispar meritum
 vterq; foris et robustus videlicet. qui
 forcia pagit et debilis qui ea queq; pre-
 ualet. minima non derelinquit. **Qua-**
pp̄ter difficile est diffinitiuas p̄munē-
 q; regulam sup ieiunij cōstituerē. ne
 cogere videamur. vñ forciōres a sua p-
 feccioe languescere vel debiles virib;
 suis maiora temptare. **Uires** q; suas
 vnusquisq; p̄siderans nō semetipsum

inaniter fallat nec simulata debilitate
 decipiat sed put sibi viderit posse sub
 sobrietatis legib; et abstinentie se rigo-
 re p̄stringat. **Uñ petrus damiani.** **Uñ**
 de mensura etendi difficile est dare re-
 gulam certam nisi vtr inter duo ista me-
 dium studeat vnusquisq; tenere ne ita
 parum sumat vtr virib; deficiat et labo-
 re frangat et ne ita multū vtr post cibū
 nō possit orare vel legere vñ agilis esse
 ad op̄a virtutū. **Inter** ista p̄pria expe-
 rientia melior est magistra et sic patet
 de virtute sobrietatis. **Filius**

Postq; informatus sum de virtu-
 te sobrietatis nunc q̄ virtus istā
 sequatur de hoc cupio edoceri.

Capitulum. XI **Pater**

Sire debes qd
 de sobrietate generat virtus
 castitatis. nam castitas sobrietatis ē
 filia et nutritur ab ea **Sicut** ecōrtario
 luxuria a ventris ingluvie. **Uñde** pro
 generali regula ab omnibus spiritua-
 libus viris hactenus obseruatum est.
 qd q̄ castus esse d̄siderat studeat sobri-
 etati inherere. qz sine ea non diu casti-
 tas est secuta. nam cum p̄ficiēte p̄fi-
 cit et cū deficiēte deficit. **Quid** autem
 sit castitas scribit beatus **Augu.** ita dī-
 cens. **Castitas** est virtus. sub iugo ra-
 cionis īpetum libidinis rethenās. **Ca-**
stitas etiā est virtus nobilissima. qz o-
 riginē h̄z de celo. h̄c em̄ sancti ange-
 li ab ip̄o d̄no oīm virtutū ab ip̄o fon-
 tali p̄cipio primitus didicerūt et ī de-
 clinabiliter seruauerūt. **Hāc** vñ et sū-
 mus mḡ cristus d̄ns nobis de celesti
 scola ad terras publice docēdo attulit
 et mat̄e suā gloriosā virginē mariā
 perfectam et primam post se huius di-
 scipline magistrā in ecclesia caroli-
 cas vaginalis mūditiē ceteris mirādā et
 imitandā p̄fecit. **Uñ** castitatis mūdi

cia est res euāgelica. qz per eam homi-
 nes angelis assimilāt et ciues celestis
 efficiunt. **Uñ** Crisostomus Castitas
 est res angelica. p hāc em solā singula-
 riter homines angelis assimilant. et
 vincti natura virtutibz. **Et** bea. bern.
 Quid castitate decorius. que mūdus
 de immundo pceptum semie de hoste
 domesticū. angelum demiqz de homine
 facit. **Et** ysidorus. Castitas hominez
 celo iungit et angeloz cōciuem facit.
 ppter hoc multum diligenda est virg-
 castitatis. qz mens munda et casta so-
 la est. que celestis gratie lumen perci-
 pit. vñ dicit beatus dyonysius. Mens
 castitati dedita celestis sola est lumi-
 nis susceptiua. Est etiā castus corpus
 et cor habitatio dei et cristo domus val-
 de amabilis. **G** Nec tñ possidēs
 castitatem sibi ipsi deputet eiusdē vir-
 tutis possessionē. a deo em hoc donum
 est. nam p victoriam pprie nature cog-
 noscīt. supnaturalis aduentus gratie
 dei. que hanc virtutē opatur in homi-
 ne. **De** hoc Johānes Abbas montis
 sinai in tractatu de. xxx. gradibz sic di-
 cit. Castitas est cristi ihesu domus a-
 mabilis. Castus est. qui amore et deu-
 piscenciaz et ignē igne immateriali re-
 percuciens extinguit et inuictus vinct
 aspectū ignis. intenta meditatōne
 pulchritudinis supnoz. Nemo obris-
 nencium castitatē sibi ipsi iputet eius-
 dem possessionem. nimirū qz suaz quis
 vincat naturam nō est virg- virtus sus-
 sciipienciū vbi em facta est nature vic-
 toria ibi eius supnaturalis aduentus
 agnoscīt. **Ne** ergo credas luto car-
 nis tue in omni vita et donec cristo ihesu
 obuiaueris nō p fidas in ea qui em su-
 am ipsius carnes vult expugnare et vi-
 cere ex seipso in vanum currit. **Nisi** e-
 nim dominus dissoluerit et destruxerit
 domum carnis et edificauerit domū a-

nime in vanum qui vult dissoluere et
 iunauit et vigilauit representata. et po-
 ne coram deo. carnis et nature infirmi-
 tatez ex toto agnoscens ppriam ipor-
 tentiam et insensibiliter suscipiens do-
 num castitatis. **Et** nota in quantum in-
 corruptibilis et incorporeus est dñs.
 intrātū de corpore nostri castitate et incor-
 ruptibilitate exultat et exultat. Casti-
 talis ē ec dei pprietas et similitudo s; qz
 hominibz possibile est. **Mater** vō casti-
 tatis est quies solitaria cū obedientia
 hęc iohannes abbas. **Uñ** Et notā
 dum qz inter oīa certamina qz iustinet
 fideles nō est maior plicius. qz pug-
 na castitatis. **Nam** ceteris vicis deo
 auxiliante possumus et debemus i p-
 ti resistere. libidinē vero oportet fugiē-
 do supare. ne ppter sedam et momenta-
 neam delectatiōz eternum cruciatum
 et obprobriū nos ptingat incurere.
Unde beatus Aug. Inter omnia crista-
 noz certamina sola sunt duriora p-
 castitatis. vbi quotidiana est pugna.
 et rara victoria. grauem castitas loci-
 ta ē inimicū qz quotidie vicit et time-
 tur. **Et** idō nemo se falsa securitate dei-
 ptiat. nec de suis viribz piculose presu-
 mat sed audiat apostolū dicētē Fugi-
 te fornicatōz. **Nam** ptra ē aliqua vicia
 deo auxiliante debem⁹ in pnti resistere
 libidinē vō fugiēdo supare. **Fuge** s;
 contra iperum libidinis apprehēde fu-
 gam si vis obtinere victoriāz nec tibi
 verecunduz sit fugere si castitatis pal-
 mam desideras obtinere s; quāta im-
 quitas et quam lugenda pueritas est
 vt aniaz quā cristus sanguine suo rede-
 mit luxuriosus qz s; ppter vni⁹ momē-
 ti libidinē dyabolo vēdat. **Vere** enis
 nimium plangenda et miseranda con-
 dictio ē. vbi cito preterit quod delectat.
 et manet sine fine quod cruciat.
 sub momento enim libidinis iperuz

transit. et obprobrium infelicis anime per
manet. hxc aug. Considerantes igitur
feditate et periculum vici videlicet luxu-
rie ad amorem castitatis nos accigam?
De cuius commendatione dicit origenes
Castitas seu virginitas est munus san-
ctimonie. infirmitas lasciuie. anime vi-
ctoria. captiuitas criminum. pars virtutum
rebellatio bellorum. inquietantium culmen.
puritatis carcer. libidinis carnis iteri-
tus. status qualitates angelice. hxc ori-
genes **E**t notandum quod virtus ca-
stitatis tria facit. Primo corpus mun-
dum facit. sicut e contrario luxuria in-
nar. ita si non esset alta merces castita-
tis quam pater mundicia nec aliud luxurie
supplicium nisi eius feditas castitatis bo-
nestas esset amplectenda et turpitudine
luxurie horrenda. Secundo conscientiam le-
tificat quod gratum deo prestat obsequium.
qui pro christo carnis dulcedinem respuit.
quam mundus pro magno percipit. Le-
tificat autem quod deo placet. deum placat
etiam deo primare facit et premium cele-
ste ac deum meretur et auctorem mundicie
per castitatem imitando sequitur. cum sit
gloria magna sequi deum qui nos pres-
cessit in mundicia castitatis virgo. vir-
ginis filius virginis sponsus. Tertio
ipsa castitas tam hominibus quam angelis
specabile et amabile facit. hominibus
quod bene venerant eam. angelis quod cum na-
turaliter omne animal diligit sibi simi-
le sic et angeli casti homines castos famili-
ariter diligunt **R** Sciendum etiam
quod ad castitatis acquisitionem et conser-
uationem maxime valeat ista videlicet alie-
natio et separatio a feminis et consortiis con-
tubernale castorum. quorum exemplo casti-
tas doceat. Item deliciarum fuga que nu-
rit carnis illecebras. Item exteriorum
sensuum custodia ut non videatur vel audi-
atur vel tangatur unde temptetur. Item occu-
patione quod omnium viciorum ianua mari-

me carnalium est. Item custodia meri-
torum cogitationum et affectionum cor-
dis per quas coluber primo caput venen-
atum ingerit. Item orationis frequen-
tia qua obtrinetur auxilium a deo con-
tra omnes impugnationes. Ista equali-
ter tangit beatus crisostomus. sic dicens. Sex
sunt que incorruptam conseruant casti-
tatem. Sobrietas. operatio. aspiratio cul-
tus. inhibito sensuum. caritas sermo-
num cum honestate euitatio oportunitatis
personae loci et temporis. hxc crisostomus **E**
Est etiam triplex gradus siue profectus
castitatis. Primus est continentia ab a-
ctu carnali cum proposito sic manendum
et omnibus illicitis motibus sensuum ne-
gandi. iste gradus cum adhuc vicinior
sit terrene voluptati propter nouitates
peruersionis. sepe vapor tangit eum car-
nalis temptatio. et est adhuc in labo-
re pugne et in merito victoriae. dum sol-
la voluntas cum adiutorio gratie dei pug-
nat contra quatuor hostes scilicet car-
nis perueritum. affectus appetitum. mun-
di peruocamenta ad libidinem et demo-
ni suggestionem. sed homo diligens casti-
tatem maneat in bono proposito. et virili-
ter resistat huiusmodi temptamentis
et fiduciam habeat in domino et adhaereat
ei qui dixit. In mundo pressuram habi-
bitis sed confidite. quia ego vici mun-
dum. et cito inimicos eius peruertet ad
pacem. ut subiiciat ei extractores eius et
suos videlicet carnis libidinosum per-
ueritum et affectionis illecebrorum appe-
titum. Secundus gradus est cum per ma-
cerationem carnis et per alia studia spiri-
tualia affectus mundanus et caro ita spi-
ritui subiungatur. ut rarius temptetur et
mitius. ut quauis adhuc non plene ca-
reat percipientiarum stimulis. quasi
spinarum aculeis. cedetur tamen eius
peruocatio. et impando magis quam reluctan-
do insurgens inordinatos carnalium

motus p̄p̄scat. **T**ercius gradus castitatis est ita et omnia habere p̄cupiscēcias q̄ vix rarissime et tenuissime sentiantur et ex affectu talē induisse castitatis amorem. vt horreat et ita detestetur omnes carnales motus. q̄ q̄si nauisam inde paciatur. nec possit audire tractare de opibz carnis. nisi cū horrore et execracōne. **Q** Etia est q̄dā castitas coniugali s̄vidualis siue post lapsum se p̄tinētiū et virginalis. **I**nter quas virtutes nulla placet tātū dōmino quē admodū castitatis virginalis q̄ in talibz cordibz dñi cristus libēter. pausat. **T**este be. ber. q̄ dicit. **N**usq̄ dñs ihesus tam libenter caput suū inclinat. q̄ in virginitatis aureū finem. **H**ec ber. **N**ō solū aut in castitate virginali delectat dñs. verum etiam post lapsum. carnis penitentia peracta cū homo p̄tinēter et casteviuūt talinquaz castitas etiā placet deo. q̄ s̄m. **C**assianum. **L**onga castitas post peccatū. imitatrix est virginitatis. **U**n̄ multi peccatores post facinora carnis reuertētes ad dominū p̄p̄maz corpus suū p̄ abstinentiā affligunt. vicqs carnalibus resistūt. et casteviuūt. ac p̄ bonā vitam quā ducūt. p̄ximis salutis exempla ostendūt. **I**n talibz inquit animabz castis etiā deus habitare delectat. d̄ hoc beatus gregorius sup̄ **C**an. exponens illud. **Q**ui pascitur inter lilia sic dicit **Q**uid p̄ lilia nisi aīe designātur. q̄ cū castitatis candore retinent p̄ bone fame opinionē fortiter p̄ximis quibz suauiter olēt. **I**nter lilia ergo sponsus pascit. q̄ proculdubio anīaz castitate delectatur. que in se carnis mūdiciam seruant. et p̄ximis exempla quasi odorem suauitatis donant. **H**ec gre. **Q**uisquis etiam virtutē castitatis desiderat possidere necesse est vt carnales cogitatōes sibi aduēntes ac pra-

uū p̄sensum huius peccati studeat a se amouere. q̄ neq̄q̄ potest corpus p̄viciū carnalis peccati corūpi nisi mēsp̄rius fuerit corrupta. **U**n̄ cū cogitatio carnalis delectatōis cū p̄sensu admittit. proculdubio castitas tā mēsp̄tis q̄ corpis violat. **U**n̄ **F**ulgencius **S**emper nimitū dū in mundo cū consensu cogitatio admittit. ip̄a tam mēsp̄tis q̄ corpis castitas p̄tinuo violatur. **E**t s̄m q̄ dicit. **V**iduos. **C**orūpi p̄p̄t. nisi p̄rius corruptus fuerit am̄p̄. **E**rgo cū consensus carnalis delectationis non reprimat nōnūq̄ etiam in p̄ua actōe dominaat. **A** **S**ciendū etiam. q̄ ad castitatis conseruationē multum valet disciplina exteriorum et pudicitia seu recūdia. **D**isciplina nāq̄ componit vultum. risus comibet. frenat luxuriam. et corpis inordinatos motus prohibet. **D**e qua beatus bernardus sic dicit. **D**isciplina cervicem submittit. ponit supercilia. componit vultum. ligat oculos. cachinos prohibet. gulam refrenat. iras cedat. format incessus. **D**isciplina ē cupiditatis compes. maloz desiderioz carcer. frenum luxurie. iracundie vinculum. que temperanciaz domat. omnes corporis inordinatos motus. et illicitos suffocat appetitus. semper maneat in disciplina discipulus cristi vt erudiatur ad scientiam. exercitet ad timorem. coronetur ad gloriā. sit fibi ratio magister. p̄pria consciētia vtega. et ingemita recūdia. lex discipline. iuge quippe silentium. et ab omni strepitu seculariuz perpetua quies. cogit celestia meditari poro contrinuebore et rigor discipline. psalmoz ymnorumq̄ dulcedine releuatur. pudor d̄p̄teritis noueruatōis t̄par austeritatem. **H**ec sūt monachoz īsigna. **H**ec vitā decorare solēt nobilitate mo-

castitiam. hęc beatus bernardus. Similiter et pudicitia est custos castitatis. Verba scurrilia non multiplicat. lasciviam reprimat. appetitum turpiū cogitationū cōpescit. omnes virtutes nutrit. De eius commendatione beatus augustinus sic dicit. Pudicitia castitatem habet. levitates devitat. ebrietatē cauet. Verba non multiplicat. gula cupiscentias oppugnat. omnia vicia reprimat. omnes virtutes nutrit. Pudice etiam anime plus est propter dei oculos quā hominū omnia bona facere. appetitus turpiū cogitationū cōpescere. omnes meliores se estimare. non invidere. de seipso non cōsiderare. dei semper auxilio res omnes committere. cepta bona opera mortis tantum termino finire. Pudicitia ornamentū est nobilitatis. exaltatio humilitatis. nobilitas ignobilium. augmentū omnis pulchritudinis. decus religionis. multiplicatio meritorū et de spe beatitudinis gaudet. hęc augustinus. Dicit etiam de pudicitia beatus bernardus. Pudicitia est castitatis custodia. que nos hominibus reddere venerabiles. hęc conscientia emundat. seruat affectum illuminat intellectum. pius propositū in animo roborat. amicos attrahit inimicos reprimat. cōfundit demones. claudit inferos. celos aperit. ipsi deo cum fiducia assistit. Hęc beatus bernardus dicit. Simus ergo veraciter pudici et veraciter verecundi. ut virtutem castitatis in nobis valeamus conservare. Sed sunt nonnulli qui pudorem seu verecundiam hānt inordinatam. qui magis infamiam timeant coram hominibus incurrere. quā peccati culpam coram deo. Si tales sunt satis pueri. quia si peccatum perfecte erubescerent. non tam facile illud perpetrarent. De hoc dicit richardus de sancto victore. Disce pueri peccatū odisse. et tunc incipies illud veraciter erubescere. ille pudor verus esse

agnoscitur quem viciōsū odium peccati dicit. et comitatur aliquis. si in peccato verprexenderis et deprexensus pudore cōfunderis. non te credo erubescere culpam. sed infamiam. non enim descendit recūdia talis tam ab ipso peccatō quā de fame detrimento. Habent etiā homines pueri verecundiam. sed vrinā bonarū virtutum ordinatā. nam si bonā verecundiam haberent pueri non essent. peccatū enim si perfecte erubescerent. non tam facile committerēt. Hęc richardus. Quilibet ergo religiosus deum timens vrinā castitatis quō deo spondit studeat in se cōservare non solum ab omni actu carnalis vicij abstinendo. verū etiam cor suum ab imundis et sordidis cogitationibus retrahendo sed et visum ab aspectu nequibando mulierū auertendo et affectus suum et amorē ad splendidissimā pulchritudinē cristi pueritendo. qui sic egere virtutē castitatis. in se illesam preseruet illas. De qua etiā effrem abbas in septima omelia sic exhortando dicit. Castum te in omnibus serva fili. ut videas deū in gloria persistere ab omni pollutione mundū sit corruum. et ne des inimico aditū introeūdi ad te ab aspectu nequibando avertite oculos tuos. et ne delecteris in pulchritudinibus feminatū. ne per talem solvas ultima supplicia. resca amorē tuū ab amore mulierū. ne te ab amore dei excludat. Vide ne te seducat corporis pulchritudo. et de corde anime tue amittas. ne improbo oculo tuo intuearis mulierū speciem. ne intret mors in animam tuā per fenestras tuas mulieris carnē omnino non velis tangere. ne per tactum eius inflāmetur cor tuum. et spiritu tuo labaris in perditionē. sic enim fenū perimans ignis perburit. ita qui tangit mulieris carnē sine damno non evadet anime sue. et licet corpus castū evaserit. mēte tamē et corde corruptus ab

scedit. Reflecte g̃ animū tuum ab his obscenis amoribus et omnē amorē tuū cōuerte ad splendidissimā ihesu cristi pulchritudinē et radq̃ fulgoris eius illustrent cor tuū et omnis obscuritas caliginis expellat̃ a te. hęc pulchritudo diligēda ē. que leticiā spiritualē p̃suevit infundere. hic decore omnimode amplectēdus est. vñ nobis serenitas tranquillitatis acquiritur. Cuitemus p̃ciosas pulchritudines ne omnium maloz genera in nobis irriganur. Nol̃ti em̃ ammirantes mulierū sp̃es a virtutis via naufragauerūt. plerūq̃ ornamentis earū oblectati. p̃ncipem animarū suarū p̃pessi sunt. et a p̃fectōis vestigio i profundū inferni dimerfi sunt. Sapiens em̃ vir nō corporis decore p̃siderat sed anime. Inspiciens aut̃ carnalia ornamenta amplectit̃. Sapiens vir mulierem respuit. stultus aut̃ p̃cupiscit earū miserabiliter et supplātib̃. tu aut̃ caue oib̃ modis species p̃ciosas et falsas. Derubat̃ em̃ anima tua si decore earū attēdas. cristus em̃ nō i corporis sed anime pulchritudine delectatur. **Hec Effrem abbas.** **P** Er notā duz q̃ nōnulli qui cū in etate iuuenili p̃stituti sunt. luxuriose viuūt cū vero senuerint. tūc p̃mo caste et p̃tinēter uerere uolunt. sed tales neq̃q̃ p̃tinētes uocādi sunt. et p̃mia pro huiusmodi p̃tinencia a dño p̃sequentur. q̃ laboreres certaminū in resistendo nō habuerunt. **De talibus Psidorus sic ait.** Quidam in iuuentute luxuriose uiuentes in senectute p̃tinētes fieri delectantur tunc eligunt seruire castitati q̃n libido eos seruos habere p̃temit. neq̃q̃ in senectute continentēs uocādi sunt q̃ i iuuentute luxuriose uixerunt. tales p̃m̃ium nō habent. q̃ laboris certaminē nō habuerūt. **Eos em̃ expectat gloria in quibus fuerunt gloriosa certamina.**

hęc yfido? **Uñ** quilibz cristian⁹ martime tamen religiosus. qui uotuz fecit castitatis debet ab omni imūdicia carnalis peccati se cōtinere. et huic uicio cum adhuc iuuenis est uiriliter resistere debet ut p̃miū future glorie pro labore tāti certaminis ualeat a domino obtinere. **Sic igitur habemus de uirtute castitatis.**

Filius
Postq̃ informatus sum de uirtute castitatis atq̃ alijs uirtutibus tam p̃missis. Nunc de quatuor cardinalibus. et que sint uirtutes pollice et purgatorie purgari animi. ac exempla res flagito edoceri.

Capitulum. XII. Pater

Sire debes fili

q̃ sunt quatuor uirtutes p̃ q̃ homo p̃t ad honestatē uite p̃uenire ut dicit Seneca quatuor uirtutū sp̃es multo rū sapiētū sūis diffinitae sunt q̃ b̃a nūc animus p̃p̃ ad honestatē uite potest accedere. hōz prima prudentia. secundā magnanimitas. tertia p̃tinencia q̃ta iusticia. Singule igit̃ honestatē et bene morigeratū efficiūt uiz. **hęc Seneca** Iste quatuor uirtutes structurā spiritualis edificij ac boni operis sustinet. **Teste beato grego.** qui sic ait. Solidus mentis nostre edificium temperancia prudentia fortitudo. iusticia sustinent q̃ in his quatuor uirtutibus tota boni operis structura cofurgit. **Unde ista quatuor paradisi flumina terras irrigant.** quia dum his quatuor uirtutibus animus infunditur. ab omni uicio carnaliū estu temperatur. **hęc greg.** **R** Appellantur autem iste quatuor uirtutes cardinales. quia sicut ostiū uertitur in cardine. ita in his uertit̃ et regitur uita hominis. **Per uirtutes nā q̃ cardiales rectificat̃ fania in suis uirtutibus. na prudentia rectificat̃ rationa**

lem. fortitudo siue magnanitas irasci-
bilibem. rancia seu continentia cupi-
scibiles. iustitia vero rectificat omnes
vices. ipsa enim iustitia apprehendit om-
nes virtutes ordinantes ad primum
ut est equalitas et liberalitas. et ordi-
nantes ad seipsam sicut est penitentia et in-
nocencia. et ordinantes ad deum sicut est
latria pietas et obediencia. Et propter hoc
dicitur iustitia circuire omnes virtu-
tes. quia non solum specialis est virtus sed etiam
generalis apprehendens totius anime
rectitudinem cum ipsa dicat voluntatis.

S Et norandum quod per virtutes car-
dinales homo instruitur in omnibus op-
eribus bonis et contra vicia armatur.
Primum sic dupliciter quia instruitur
quo ad se per prudentiam. et quo ad pri-
mum per iustitiam. Secundum etiam
sic dupliciter quia homo armatur in prospe-
ris per ranciam et in aduersis per forti-
tudinem. De hoc beatus Augustinus sic dicit
Prudentia est in preuenendis insidiis.
iustitia in subueniendis miseris. For-
titudo in preueniendis molestis rancia in
cohercendis delectationibus prauis. **L**
Sciendum quod virtutes quedam quibus di-
cuntur politice. quandoque purgatorie.
quibus purgari animi. quibus exemplares
Politice namque dicuntur secundum quod regunt vi-
tam humanam. quo ad opera exteriora.
et secundum quod pugnant contra vicia pur-
gatorie dicuntur. secundum quod sunt in victoria
vicio et respiciunt primum interiora. et pri-
mum exteriora purgati animi dicuntur
quando deuictis viciis possessores virtus
tam quiescit raro insurgentibus motibus
primis. Exemplares dicuntur que in
mente diuina consistunt nam ipse in deo
sunt et ipse omnium reum exemplar est.

Et norandum quod quilibet virtus car-
dinalis potest coaptari singulis virtuti-
bus iam premissis. nam prudentia que est
virtus cardinalis secundum quod virtus est po-

litica ut ait Macrobius est ad rationis nor-
mam. que cogitat queque agit vniuersa
dirigere. ac nihil preter rectum vellex fa-
cere. Prudentia secundum quod est virtus purga-
toria est mundum et omnia que in mundo
sunt diuinorum contemplatione despicere.
Prudentia autem potest esse virtus purgati ani-
mi est sola diuina noscere. et ea tanquam ni-
hil sit aliud intueri. Exemplaris vero
prudencia ut est in deo est ipsa mens di-
uina. cui omnia nuda sunt et aperta et di-
spontum vniuersa que in celo sunt et que in
terra. Ex his apparere potest quod primum
gradus prudentie ut est virtus politica
facit hominem in omnibus rationabili-
ter operari et cum hominibus honeste conuersari.
Secundus gradus prudentie ut est virtus
purgatoria mentem altius erigit quia cum
mundana despicit celestia prudenter
appetit. Tertius gradus prudentie ut est
virtus purgati animi mentem plenius per-
ficit. dum eam in eternis figit quia sola e-
terna concupiscit. Exemplaris autem
prudencia. que in solo deo est predic-
tos gradus inclinat reducit et consumat
quia omnis vera prudencia a domino
deus est. De hac etiam veritate videlicet
prudencia. Seneca sic dicit. Quisquis
prudenciam sequi desideras. tunc per
rationem recte viues si omnia prius e-
stimes et perpendes. si prudens esse cu-
pis in futurum profectum intende. et que possunt
fieri contingere animo tuo cuncta pro-
pone. nihil tibi subditum sit sed et otium ante pro-
spicies. nam qui prudens est nunquam dicit
non putari fieri. quia non dicitur ibi. sed ex-
spectat. nec suspicatur sed caritur. Si pru-
denciam amplecteris ubique idem eris et
purvarietas reum erigit ita te accomo-
des ipsi. sermo tuus non sit inanis sed
aut suadeat aut moueat aut et consolatur
aut precipiat. Lauda pariter virtus pra-
prie nam similiter reum benefabilis
est nimia laudatio sicut immoderata

Libro de 4 Virtutibus.

culpatio illa siquidē adulatōe. ista malignitate suspecta est. Si prudens est animus tuus tribus temporibus dispense tur. p̄sentia ordina. futura provide. p̄terita recordare. Nā qui de futuro nō p̄meditatur. in omnia incautus incidit. **P**ropone animo tuo mala futura et bona ut illa sustinere possis ista moderari nō semper sis in actu. sed interdū animo tuo requiem dato. sed et ip̄a req̄es plena sit sapientie studijs et cogitationibus bonis. nā prudens nūquā oīcio marcescit. animū aliquā remissum nūquam dissolutus habet non te moueat auctoritas dicētis nec quis s̄ qd̄ dicat attendito. nec q̄ multis sed qualibus placeas cogita. **Hec Seneca.** Notandum etiam q̄ prudentia est bonarum rerū et malay vtrayūq̄ discretio cū fuga mali et electione boni. de qua procedit circumspectio docilitas et cautio. **Circumspectio** est cautela contrariorū viciorū qua fugimus auariciā et cauemus prodigalitatem. **Docilitas** ē potentia erudiendi hoc ordine. ut prius te postea alios instruas. **Cautio** ē prudentia discernēdi vicia virtutū sp̄es p̄cautiō. **X** Vel alit̄ dici p̄t q̄ prudentia i sex diuiditur sc̄z in cogitationes p̄sentiu. **U**nde p̄ sapiētē dicit̄ **P**recedent palpebre tue gressus tuos id est cōsilia tua facta p̄ueniāt. **I**n memoriam p̄teritorum. **U**n̄ **E**zechiel. **R**ecogitabor tibi omnes annos meos et c̄ **I**n p̄uidentiam futurorum v̄n̄ **B**oetius **N**on sufficit intueri qd̄ factū est ante oculos. prudentia rerum exitus metitur. **I**n circūsp̄ctionē p̄triorū **U**n̄ p̄uerbioy. **E**st via que videt̄ hominū reeta. nouissima vero illius ducit̄ ad mortem **I**n cobibitōz peccatorum. v̄n̄ paulus. **C**astigo corpus meū et in seruitutem redigo. **I**n exercitatiōnem virtutū **U**n̄ per sapiētē dicitur

Quodcūq̄ potest manus tua facere instanter operare. **A** **S**ecūda virtus cardinalis est temperantia cuius p̄t ē virtus politica est nihil appetere penitendum. in nullo lege moderatiōis excedere. sub iugo rationis cupiditatem domare. **T**emperantia p̄t est virtus purgatoria cuius est omnia relinque re in quantū natura patitur que corporis vsus requirit. **T**emperantia p̄t ē virtus purgati aīmi est terrenas cupiditates nō solū reprimere sed penitus obliuisci. **T**emperantia vero exemplaris que in deo est sic est q̄ in se p̄petua intentione conuersa est. **E**x his patet q̄ primus gradus temperantie p̄t ē virtus politica hominem ab excessu et defectu custodit. qz ei mediū virtutis in omni tēpore vel ope ostendit. **S**ecūdus gradus tēp̄antie est vt virtus purgatoria q̄ mentē ad eterna p̄fecte dirigit qz omne sup̄fluitatem rerū grauan ciū firmiter excludit. **T**ercius gradus tēp̄antie ē vt virtus purgati aīmi metes in eternis figit quia concupiscētiā omnis inordinati concupiscibilis penitus extinguit. **E**xemplaris autē tēp̄antia que i deo est p̄dictos gradus temperantie inchoatē ducit p̄ducit et perficit. quia omni creature numerus pondus et mensuram tribuit. **D**e hac etiam virtute temperantie **S**eneca sic dicit. **C**ontinentiam si diligis circūcidere superflua et in artum desideria cōstringet. considera tecum. quantū natura poscat. non quantum cupiditas expetat. palatum tuum fames excitet non saporēs. nec ad voluptatem s̄ ad cibum accedas. nec p̄sentibus delicijs inherabis nec desiderabis absentes. **S**i continentiam diligis. turpia fugito aīq̄ accidat nec quēquā aliū verberis plusq̄ te. omnia tolerabilia p̄ter turpitudinē crede. a v̄bis quoq̄

turpibus abstinere. quod licentia eorum in
pudencia nunciat. Si continentia adu-
lationes deuita. difficilimum est opus
continentie affectiones adulantium re-
pellere. quorum sermones animam quadam
voluptate resoluunt. Si continentia a-
nimum et corporis tui motus observa-
re indecori sunt. nec ideo premnas quod la-
tent. nam nihil differt si nemo videat
cum ipse illos videas. Cunctis esto beni-
gnus. nemini blandus et paucis fami-
liaris. omnibus equus. bone fame ne-
que tue feminator existas. nec inuidus
aliene. ad iram tardus. ad misericordiam
promptus. in aduersis firmus. in prosperis
cautus. et humilis occultator virtutum
sicut aliqui vitiorum. rari sermonis ipse
sed loquentium patiens. que nos si
ne arrogantia postulanti impartieris
que nescis sine occultatione ignorantie
tibi postula impriui. hoc seneca. **B**
Morandum etiam quod temperantia est vir-
tus cum potentia resistendi illecebris
in nos impetum facientibus. ex qua pro-
cedit continentia. castitas. pudicitia. so-
brietas. pietas. moderantia. honestas
abstinentia. verecundia. modestia. Con-
tinentia est virtus abstinendi ab illece-
bris. Castitas est virtus sub iugorato-
nis imperium libidinis refrenans. Pud-
icitia est virtus non solum impetum re-
frenans. verum etiam signa cohibens.
videlicet gestus inordinatos corporis.
visum dissolutum et similia. Sobrietas
est virtus qua excessus cibi et potus co-
hibemus. Parcitas est virtus qua re-
tinemus retinenda. sicut largitas est
virtus qua damus danda. Moderan-
tia est verborum nimium appetitum im-
proportionis reuocare. Honestas est nec lau-
diora querere ferula. nec circa curam
tonus apparatus operam dare. Absti-
nentia est statutum prandendi tempus non
preuenire. Verecundia est sedata et super-

flua verba reprimere. Modestia est cor-
poris habitus et cetera necessitatis super-
pellectilis immoderatum reuocans usus.

Tercia virtus cardinalis est for-
titudo. que potest est virtus politica est a-
nimus supra periculi metum erigere. ni-
hilque nisi turpia timere. Secundo for-
titudo potest est purgatoria est animo non
terrerit contra queque aduersa. Tercio for-
titudo potest est virtus purgati animi est
passiones non solum vincere corporis sed
et animo penitus ignorare. Exemplar-
is autem fortitudo que in deo est. est quod sp-
idem est nec unquam mutatur. Ex his pa-
tet quod primus gradus fortitudinis pro-
ut est virtus politica hominem facit omnem
metum pro utilitate reipublice postpone-
re. et nisi turpia formidare. Secundus gra-
dus fortitudinis ut est virtus purgato-
ria mentem magis confortat. ut nulla pe-
na corporalis eam terreat. quod ad sola eter-
na fortiter anhelat. Tercius gradus for-
titudinis ut est virtus purgati animi.
mentem in eternum figit. quod cum omnia
contraria vicerit. repugnare omnino et
confidenter contemnit. Exemplaris autem
fortitudo que in deo est. predictos gra-
dus inchoat. deducit et consummat. Ipsa
enim attingit a fine usque ad finem fortiter.
et disponit omnia suaviter. De hac etiam
virtute videlicet fortitudine et magnani-
mitate sic dicit seneca. Magnanimitas
que et fortitudo dicitur si in finem in animo tuo
vives cum magna fiducia. liber. intrep-
idus. alacer. Magnum humani animi
bonum est finem huius vite intrepide ex-
pectare. si magnanimus fueris nunquam
tibi premelia fieri iudicabis. de inimi-
codices. non mihi nocuit sed nocendi
animi habuit. et cum illum in prete tuavi-
deris vindictam putabis vindicare po-
tuisse. Scito enim magnam et honestam esse
genus vindicte ignorare. Eris mag-
nanimus si pericula non appetas ut temera-

rius. nec formides ut timidus. nam
timidum non facit nisi reprehensibilis vi
te scia mala. hec seneca. Et norandū
quod fortitudo est immobilis inter aduer
sa animi laborum et periculorum susceptio. quod
nec aduersitatis incursum frangit. nec
blandimento prosperitatis eleuat. De
qua oritur magnanimitas. fiducia. secu
ritas. patientia. perseuerantia. longanimi
tas. humilitas. mansuetudo. Magna
nimitas est virtus spontanea difficilium
aggressio. Fiducia est certa spes animi
rem inchoatam ad finem perducendi. Se
curitas est virtus incommoditates im
minentes rei inchoate ad finem perdu
cendi non formidans. Magnificencia
est virtus animi. arduorum viarum summatione
Constantia est stabilitas animi
firmi. et in proposito perseuerans. Firmi
tas est virtus animi. omnia equanimiter
portans. Patientia est virtus et vis ani
mi. contumeliam et omnia aduersitatis im
petus cum tranquillitate sustinens.
Perseuerantia est animi firmitas in bo
no proposito. usque ad consummationem prin
gens. Longanimitas est virtus qua pa
tienter vite eterne premium expectamus.
Humilitas est virtus per quam animus in
nullo se efferens. nihil sibi ascribens bo
ni et exterius abiectus deferat habitum.
Mansuetudo est virtus animi qua ho
mo se tolerabilem alijs reddit. **Q**
uarta virtus cardinalis est ipsa iusti
cia. que ut sit virtus politica. debet mun
dum istum despiciere. et seruare unicui
que quod suum est. scilicet sibi ipsi. proximo. et
deo. Secundo ut est virtus purgatoria.
ipsa iusticia est ad veram proximiviam
consentire. et uniuscuiusque virtutis of
ficium in suo vigore seruare. Tercio
iusticia potest esse virtus purgati animi. et
cum diuina mente perpetuo federe sociari.
Exemplari vero iusticia que in deo

est. est quod plenam lege a sempiterna ope
ris sui summatione non fleccitur. Et
his patet quod primus gradus iusticie ut
est virtus politica ab omni iniquitate
hominem custodit et cum hominibus pacifice con
uersari facit. Secundus gradus iusti
cie ut est purgatoria virtus mentes ad
eterna directe trahit iusto ordinem ratio
nis perfecte sentit. Tercius gradus in
iusticie ut est virtus purgati animi men
tem in eternis figit quod illa cum deo eter
no perpetuo federe sociat. Exemplaris
autem iusticia. que in deo est predictos gra
dus inchoat. deducit et perficit. que om
nem creaturam suam perpetua et inflexi
bili lege iuste regit. Ex his aliquantulum
patet quomodo per virtutes potest sunt politice
homo ordinat in operationibus suis
quo ad proximum et per virtutes potest
sunt purgatorie ordinat ad seipsum et
ut sunt virtutes purgati animi ordina
tur ad deum quas virtutes exemplares
que in solo deo sunt perficiuntur secundum maius
et minus potest operantes in fide et caritate
opera lucis eas perfectius vel minus per
fecte participant. De virtute etiam iusticie
sic dicit seneca. Iusticia autem quid est nisi
nature tacita diuinitio in adiutorio
multorum inuenta institutio non nostra
constitutio sed diuina lex est et vincu
lum societatis humane. Quisquis igitur
iusticiam sectari desiderat timeat prius
deum. ama deum ut amaris a deo ama
bilis eris deo si illum in hoc imiteris ut
velis omnibus prodesse nulli nocere et tunc
te virtum iustum appellabunt omnes se
quenter venerabunt et diliget. Iustus
enim si non solum non nocebis sed et no
centes prohibebis. hec seneca. **E**
Notandum etiam quod iusticia est in suo
unicuique tribuens. De qua procedunt re
ligio. pietas. seueritas. innocencia. re
uerentia. et misericordia. Religio est
virtus quedam superioris vite. quod hac

Liber II. Dist. II. Ca. XII.

virtute regulamur aliter religamur diuino cultui. **Pietas** est virtus qua parentibus vel potentibus honorem debemus exhibemus. non solum in ueneratione sed etiam in exhibitione necessariorum. **Seueritas** est virtus qua in uirtute seruata districte agimus in supplicis reddendis. ut non relinquamus aliquid de pena debita. **Innocentia** est qualitas mentis onus iuris non formidans. **Reuerentia** est virtus que primis nostris vel aliqua prelatione sublimibus debetur honore honorificationis culmine exhibemus. **Hec** diuiditur in duas partes. in uenerationem que est virtus qua reuerentiam exhibemus maioribus in corporis humilitate. gestu. nutu. et uerborum emissionem. in obedientiam que est castissime inuisionis effectus. **Misericordia** est virtus per quam animus in calamitate alterius mouetur. **Et** sciendum quod virtus perducere solet hominem ad uitam eternam. que uirtus maxime est amor dei de quo ceterae uirtutes procedunt. et etiam uirtutes cardinales. que cum habite fuerint dilectionem dei et primi in mente custodiunt et seruant. **Unde** beatus augustinus uirtus ad beatam uitam nos perducit. sed uirtutes nihil esse affirmauerim nisi per summum amorem dei. **Tam** et illud quod uirtus quaedam partita dicitur ex ipsius amore uario quodam affectu dicitur. **Est** enim temperantia amor integre se prebens ei quod amat. **Fortitudo** amor facile tolerans omnia propter id quod amat. **Iusticia** amor soli amaro seruans. et ideo recte dominans. **Prudentia** amor eorum qui bus adiuuat ab eis. quibus impedit sagaciter eligens. **Sed** hunc amorem non cuiuslibet sed dei esse diximus. id est summi boni. summe sapientie. summe concordie. **Est** etiam caritas simplex et pura que spiritu sancto inspirata perducit

ad filium per quem cognoscitur pater. **Omne** autem officium temperantie est erudire ueterem hominem et in deo renouari. id est. contemnere omnes illecebras corporales et laudes popularem. totumque amorem ad diuina referre. ne subiciat se homo per peccata his rebus mortalibus uiter regulam utroque testamento formatam ut eorum nihil per se diligat. nihil appetendum putet. sed ad uite huius atque officiorum necessitatem (quantum satis est) usurpet uentris modestiam non amantis affectu. si enim deus est summum bonum hominis. nihil aliud est homini bene uiuere quam toto corde. tota anima tota mente deum diligere. a quo existit ut incorruptus in eo amor custodiat. quod est temperantie. nullis frangat in commodis quod est fortitudinis. nullis alijs seruiat quod est iusticie uigilet in discernendis rebus. ne fallacia subrepat. quod est prudentie. **Hec** est hominis una perfectio qua sola impetrat ut caritate in ueritate persequatur. non potest autem seipsum diligere qui deum diligit. imo ille solus se diligit qui deum diligit. quod sedule agit ut summo bono persequatur. quod autem agis tecum agendum est cum primo. scilicet ut ad id bonum ad quod ipse tendis eum adducas. illud enim est unum bonum quod omnibus tecum tenentibus non fit angustum. **Ex** qua scilicet dilectione primi nascuntur officia societatis humane. in quibus non errare difficile est. **Duobus** enim modis peccatur in homine. uno si ledatur. alio cui potest non adiuuatur. **Hec** augustinus. **Et** sic patet de quatuor uirtutibus cardinalibus. **Filius.**

Quo etiam aliqua scire de filiis ad que tenentur religiosi facta professione. anno probationis expirato.

Capitulum XIII. Pater A. q.

Scire debes fili

quod consilius est persuasio melioris boni ad quod non tenet quis ex precepto. **S** Unde notandum quod consilia in multis differunt a preceptis. Primo quod ad precepta tenemur ad consilia vero non. quod precepta servare est necessitatis. consilia vero voluntatis. Item lex veteris datur precepta viz decalogi hoc est decem precepta. evangelium vero supradidit consilia. Nam consilium pertinet ad perfectos. preceptum autem ad proficiendos. precepta sepant nos ab illicitis. sed consilia a peccatis. per precepta declinamus peccata sed consilia declinamus occasiones peccandi. Item per precepta penam fugimus. sed per consilia peccatum cumulamur. Item ad precepta restringimur ex debito. sed ad consilia non nisi ex voto. quod consilium per votum fit preceptum sicut ait augustinus. Volere inquit est voluntatis reddere vero necessitatis. **D** Et sciendum quod consilia quibus sint plurima. tunc precipue sunt tria videlicet castitas paupertas et obedientia. De primo viz castitate dicitur in evangelio. sunt eunuchi qui seipsum castraverunt propter regnum celorum. Secundum consilium viz paupertas consistit in abdicatione proprietatis alioque proprie voluntatis. Unde per dominum in evangelio dicitur. Qui non renunciauerit omnibus. que possidet non potest esse meus discipulus. Et de monachis proprietatem habentibus dicit beatus ieronimus. Monachus habens obulum non valet obulum. Tercium consilium videlicet obedientia tangitur in evangelio cum dicitur super cathedram moysi sedebunt scribae et pharisaei que dicunt facite que autem faciunt nolite facere. Predicta autem consilia sunt substantialia omni perfecte religionis. quod suos observatores vel sectatores elongant a malo non solum quantum ad malum culpe sed etiam quantum ad mali causam. Unde religiosi maxime hec tria solent

volere et promittunt observare. **T** Omne namque malum oritur ex triplici radice. scilicet concupiscentia carnis. concupiscentia oculorum et superbia vite. Predicta vero consilia nos elongant ab hac triplici radice. nam per castitatem vincitur concupiscentia carnis et luxuria. per paupertatem superbia terrenarum cupiditas seu avaricia. per obedientiam autem calcatur mens elatio siue superbia. Sed quod de his tribus virtutibus. scilicet paupertate. castitate et obedientia. superius tractavimus non est opus ut de his iterum mentionem faciamus. **R** Solum hoc adiciendum est quod omnes homines maxime solent desiderare tria. scilicet opes. voluptates. et honores. ex quibus tribus cetera vitia procedunt et oriuntur. Unde innocentijs tria maxime solent homines affectare. opes. voluptates et honores. De opibus prava. de voluptatibus turpia. de honoribus vana procedunt. Nam opes generant cupiditatem et avaritiam. voluptates primum gula et luxuriam. honores nutriunt superbiam et iactantiam. hec innocentijs. Sed christifideles et maxime religiosi habent remedia contra predicta scelera videlicet castitatem paupertatem et obedientiam. per quas virtutes cum dei adiutorio vincere possunt vitia supradicta.

Filius

Dost informationem diversarum virtutum superius premissarum nunc de bona actione seu operatione cupio edoceri.

Ca. XIII. Pater.

DEbes scire quod postquam homo fuerit per predictas virtutes videlicet humilitatem. patientiam et castitatem. ac alias virtutes superius premissas interiorius et exteriorius decenter ornatus debet etiam in

alij bonis actionibus hoc est ieiunij
vigilij. et in ceteris bonis operibus se
exercere per huiusmodi sanctas ob
seruantias valeat deo magis placere.
Unde beatus bernardus. Sex sunt ob
seruantie seruus dei. ppositae quibus puri
ficari debeant. Sunt autem iste. silentij.
psalmodia. vigilie. ieiunij. opus ma
nuum. et carnis mundicia. In observa
tione silentij purificamur a peccatis que
verbo sitate contraximus. Cuius vitij
sunt octo species. Est enim verbum stul
tum. vanum. mendax. ociosum. dolo
sum. impudicum. maledictum. excusa
torium. Quem imitatio pestis nascitur ex lo
quacitate. et per silentij censuram aut euer
titur funditus. aut certe ne multum nocet
at reprimat. In psalmodia fit duplex
pessio. ubi et peccator de culpis p
punitur et deo laudes super iudicia iusticie
dicuntur. In hac autem obseruantia
quisque qui recte confitetur purificatur ab
immundo spiritu blasphemie cui ante con
fessionem subiacebat. dum enim se ipsum
laudaret ac deum accusaret qui non alij
neque blasphemus erat. puerus ac con
fessus canticis diuinis instructus. cor
recta vita corrigit et verba. sequens ipsum ac
cusans mala sua sibi reputat. deum au
tem laudans bonum quod in se videt.
non sibi sed illi applicat. et hoc totum
agitur in psalmodia. Per psalmodiam
accipe quicquid deo agitur cum mentis
melodia. siue sint psalmi siue hymni.
siue etiam quecumque cantica. Tercia
obseruantiam posui superius. Vigilie
as has semper debet comitari oratione
instantia. Tales vigilie ablunt nos a
sordibus quas contraximus per somnolen
tiam resoluti. dum oblivione quadam a
via salutis incepimus deficere ac tor
pescimus. Quarta obseruantia est ieiun
ium. de quo quis dubitet quin et ipsum
purificet. Vera est illa sententia. pra

tra peccatis curantur. Si ergo per gula
lam peccauimus. quid restat nisi per ab
stinentiam repareremur. Non solum hu
ius vitij per ieiunium fit purgatio. in
super et virtus ad expellendos demones
compatitur. Per segnitiam quoque et ocio
sitate que inimica est anime multas
contraximus sordes. pra dei sententiam
in sudore vultus alieni non nisi pane ve
scentes. propter hoc sequitur obseruantia
que est quinta et dicitur opus manuum. ut
sordes ille manuum in labore abluantur.
Restat vltima scilicet mundicia. In hac
fit purificatio quinque primum corporis
illecebria videlicet visus. auditus. gustus.
odoratus et tactus. et cetera que predi
cta sunt. id est silentij. psalmodia. vigilie
ieiunij. opus manuum. exerceri possunt si
ne ista. sed si lumbi vestri non fuerint pro
cincti. id est si desit carnis mundicia. lucer
ne ardentibus quid perierunt. Hinc er
go colligendum est quod sit necessaria hu
ius sexte obseruantie purificatio. que
sola omnibus supradictis equipollentem
obtinere vim salutis. Et norandum quod
in his obseruantijs primas quatuor de
bemus nobis. quintam proximis. sextam
deo. nam silentij. psalmodias. ieiuni
um et vigilias debet quisque exercere pro
ter seipsum. hoc est propter suam discipli
nam. opus manuum propter proximum ut ha
beat unde tribuat necessitate patienti
Carnis mundicia propter deum ut placeat
illi et eius voluntatem faciat. hoc tertium.
Non solum autem in his virtutibus
sed etiam in alijs vir religiosus debet
se exercere. videlicet in compassionem pro
ximi. in punctionem. in orationem. in lecti
one. in studio et meditatione sacre scrip
ture. ac alijs virtuosis operibus ut per
hoc possit placere deo et proximis suis bo
num exemplum prebere. Sunt namque
nonnulli qui magna intentione repro
borum tormenta considerant. et primescen
A. iij.

tes subito peccata et iniquitates deserunt et ad virtuosam vitam et sanctam operationem bene viuendo consurgunt et pro bona que agunt secundum maius et minus proximis suis bona exempla ostendunt. De talibus beatus gregorius super cantica exponens illud dictum. Que est ista que progreditur quasi aurora sic ait. Sunt nonnulli qui magna intentione que sunt tormēta reproborum aspiciunt et sua facta propria sine palpatione exaiatione prendunt. Cumque se peccasse cognoscunt et per hoc ire ad tormēta reproborum primescunt. tunc subito tenebras iniquitatis derelinquunt et luce iusticie accendi concupiscunt mox ad sanctam operationem surgunt. et pro bona que faciunt clarere proximis incipiunt. hi proculdubio velut aurora consurgentes progrediuntur. quia subito noctem peccati euacuantes ad lucem magis ac magis dilatantur. sic anima que prius in tenebris nunc splendens apparet. et que etiam in se obfuscabatur. nunc luce sancte operationis resplendet pulcherrime luna. Luna quippe dum noctem illuminat. caligantibus oculis iter per quod homo graditur ostendit. Sic nimirum queque anima. que tenebras dimittit et in sanctam operationem se extendit dum exemplum bene operandi tribuit quasi lucem tenebrescentibus oculis spargit. Dum enim peccantes queque bonum opus aspiciunt. et ad idem faciendum se conuertunt quasi errantes in nocte per lumen lune ad viam redeunt. Ite itaque sancta anima dum peccantibus exemplum prebet. quasi luna in nocte lucet. dum vero magis ac magis crescit et de die in diem per consuetudinem boni operis lumen iusticie perfecte percipit ut etiam bonis exemplum imitationis prebeat que prius solis peccatoribus imitanda apparebat. profecto iam lux

na sol efficitur. quia que in nocte errantibus lucebat. modo in die ambulantiolumen veritatis manifestat. Ite gregorius. Tales namque qui post peccata perpetrata ad penitentiam redeunt et sancte viuunt nonnunquam ex dono celestis gratie. etiam verbis doctrine ad alios docendos precipiunt. quorum predicatio tanto suauis audientibus sapit. quanto eorum actio verbis que predicant contraria non est. De hoc beatus gregorius super ezechielē sic ait. Sepe enim quosdam videmus se tota mentium ad sancte lectionis studium stulisse atque inter verba domini recognoſcentes in quatuor deliquerunt semetipsos in lacrimis mactare. merore priuano affici. in nullis huius mundi prosperitatibus delectari. ita ut eis vita plenus oneri et lux ipsa fastidio fieret. vix ad colloquendum omnium admittere. atque a rigore discipline animam difficile relaxare pro amore conditoris luctu solimodo et silentio gaudere. et tales precepta vite que sensus illorum capere potuit. memoria non amisit. quia collectus in deo animus legendo semper et recolendo fruauit. Et sic plerumque tales queque ex dono celestis gratie etiam verbum doctrine precipiant atque veritatis pabulo quod ipsi intrinsecus dulciter ruminant et primos suauiter palcant. De quorum perfecto ore predicatio audientibus tanto dulcior est quanto contraria actio contraria suis predicationibus non est. quia de propria vita sumunt. que quid per linguam primis conferunt. nam sermo dulcedinem non habet que vita reproba intra conscientiam remouetur. **¶** Cum necesse est ut qui verbum dei loquitur prius studeat qualiter viuatur post ex vita colligat que et qualiter dicat. ad predicandum namque plus conscientia sancti amoris edificat. quam exercitatio sermonis. quia amantio celestia intra semetipsum predicatores let

git quomodo persuadeat ut despici de
beant terrena. Qui enim vitam suam in
terius pensat. et exemplo suo foris am
monendo alios edificat. quasi in corde
lingue tingit in eo quod manuxerit. prout
mis exterius scribit. hxc grego. Nam
sem eundem gregoriu. Quanto sanctior
est vita doctoris tanto fit humilior sen
sus auditoris. et seipsum despi
cit dum predicatoris vitam in magna
altrudine surgere perpendit. Si vero
predicator magna predicans per se ex
plaris non est. sermo eius in corde au
ditoris sapidus esse non potest. Unde dicit
beatus bernardus. Si ergo qui inter vos vi
deor pastoris curam gerere vobis ap
posuero moysi mansuetudinem. patien
tiam Job. samuelis misericordiam. dauid
sanctitatem. intus ipse et impatiens atque
immisericors et mitem sanctus fuero.
sermo meus ut minus sapidus veniet.
et vereor vos minus auide capietis.
hxc bernardus. **A** Unde quilibet in quo
cumque gradu vel statu existeret studere debet.
ut per vitam sanctam bonum exemplum
proximis prebeat quatenus per hoc mer
cedem eternam a domino assequi valeat.
De hoc beatus ieronimus sic dicit.
Nemo sibi solum modo viuatur. quanto scilicet
quod exemplo sancto edificauerit. cum tan
tis et per tantis mercedem beate retributi
onis inueniet. quanti cumque exemplum
male conuersationis etiam si illi eum
non sequuntur prebuerit. per tantis se ma
litate reddere sciat. hxc ihero. **F**e
lix ergo est cuius vita virtuosa alterius
vitam virtuosam perfundit et emendat.
Unde beatus bernardus. Benedicta anima
a domino cuius humilitas alterius su
perbia perfundit. cuius mansuetudo al
terius iram extinguit. cuius obedientia
alterius pigritiam tacite increpat. cuius
sermo alterius inertiam excitat. quod fra
tris sui interioris oculum turbatum. gra

tia edificationis et consolationis illumi
nat. que enim inter homines sublimior et
deo gratiosior conuersatio esse potest. quam
eorum qui se abdicant virtutibus. qui virtutum
studijs animam subiugant. in super etiam
alios quotidiano exercitio ad gratiam au
toris sui studet pervertere. et crebra ac
quirit fidei gaudium superne patrie ce
lestis augere. hxc bernardus. **D**ebemus ergo
sem dictum apostoli. sobrie. iuste et pie
vivere. ut sanctitatem possimus acqui
rere. et proximis nostris bonum exemplum
prebere. **N**am putat deus beatus bernardus?

Dtria sunt que faciunt hominem
sanctum. victus sobrius. actus iustus.
sensus pius. **V**ictus sobrius erit si conti
nenter. si socialiter. si obedienter. id est
caste. caritative et humiliter vixerimus.
per continentiam enim castitas. per soci
aliter caritas. per obedientiam hu
militas acquiruntur. **A**ctus iustus erit. si
fuerit rectus. discretus. fructuosus.
Rectus per bonam intentionem. discre
tus per mensuram possibilitatis. fructuo
sus per utilitatem proximorum. **S**ensus
pius erit si fides nostra deum sentit sum
me potentem. summe sapientem. summe
bonum. ut per eius potentiam nostram cre
damus adiuuari infirmitatem. per eius
sapientiam corrigi ignorantiam nostram. per eius
bonitatem nostram credamus ablui iniqui
tatem. hxc bernardus. **S**tudeamus ergo
etiam ordinate vivere nobis. socialiter
proximis. humiliter deo. **A**d quod hortatur
idem beatus bernardus sic dicens. **Q**ui
ue in congregatione ordinaliter tibi. so
cialiter proximo. humiliter deo. **D**emus
etiam unicuique reddere quod suum est
videlicet obedientiam superiori. auxili
um equali. et disciplinam minori. **U**n
idem beatus bernardus. **D**ebemus su
periori obedientiam et reuerentiam. equali
consilium et auxilium. minori custodiam
et disciplinam. **P** **E**t notandum
A. iij.

¶ qui in bonis opibz. proficere & permanere desiderat. necesse tñ est ut etiã a mala societate sibi caueat. qz valde nociva est societas maloz. sicut e converso multũ salubris est societas bonoz. Cũ beatus ihero. sic dicit. Nil tam nocet hoĩ q̃ mala societas. plus q̃ impossibile putovirũ in bonis opibz. diutius permanere qui maloz assidue p̃versatiõe vitif & sicut mala nocet cõversatio. ita bona p̃dest. qui bonaz inuenit societate vitã inuenit. rarus homo vel bonus vel malus efficit nisi ob societatis causam. hęc ihero. Unde fugienda est societas maloz & maxime illoz. qui ad vitia proni sunt & ad hęcendum est societati bone. que timet deũ. ut ex consortio talitũ emendatiõem vite ac moꝝ suoz quisq̃ assequi valeat. Unde ysidorus. Vita malos. caue iniquos. fuge impios hoĩes maxime eos. qui ad vitia p̃mi sunt. socios tibi bonos p̃iunge. qz si fueris socius p̃versationis. eris & fructus. Periculosum est his. qui peccare volunt sociari. melius em̃ est habere oĩdũ p̃uoz q̃ consortiũ. sicut mu'ra bona habet vita sanctorũ. sic plurima mala p̃fert societas maloz. Dicit etiã de hoc beatus greg. Vitanda est societas maloz. ne forte si se corrigi nõ valent ad imitationẽ trahant & curĩ ipsi a sua malicia non mutant. eos qui sibi coniuncti fuerint p̃uertunt. hęc gregorius.

¶ Sciendum etiã q̃ bona opa prima facie cũ quadam difficultate operamur. cũ vero in p̃suetudinem veniunt facilius ea & cum quadam iocunditate spiritali perficimus. Unde dicit abbas iohannes montis sinai. Nota in ipsis p̃ncipijs abrenunciationis penitus cũ labore. violentia & amaritudine operamur virtutes. ac p̃ficientes de seceps sine tristitia sumus q̃uis in ipsis modicũ p̃tristati efficiamur.

¶ Quando vero voluntas nostrum mortale sapere conculcat & absorbet. poterit stariue subijci a p̃m p̃titudine existente in nobis. tñ de cetero cũ omni gaudio sollicitudine & desiderio igne cordis & flamma divina ipas operamur. hęc iohannes abbas. ¶ Si vero bonoz operũ labor nos gravat. attendamus mercedẽ futurã & leuine porabimus qz ad eterna p̃mia non nisi cũ labore puenitur. Unde beatus augustinus in libro de verbis dñi sic dicit. Vita nostra xps est. attende xpm pari rem non solum glorificari & p̃tẽm sed etiaz exaltari. opus te terret. mercedẽ expecta. quare vis puenire delicatus ad eã rem. ad quã non pducit nisi labor. sed times ne p̃das argentum tuum. qz ad argentum cũ magno labore puenisti si ad argentum quod quãdoq̃ vel moriens amissurus es. non puenisti sine labore ad vitã eternã sine labore vis puenire. carior sit tibi illa ad quam post omnes labores sic pueniens vt nõq̃ amittas. si hoc tibi carum sit. ad quod per omnes labores sic puenisti vt aliquando amissurus sis. quanto magis illa p̃perua desiderare debemus. ¶ Hęc augustinus. Cũ sancti viri penitantes & attendentes eterne vite p̃mia. que deus daturus est diligentibz se & in mandatis eius laborantibz nõ solũ opa bona & laboriosa aggreduntur. vt nemtam aduersitates & tribulationes presentis vite sustinere non formidant. De hoc beatus greg. viij. moral. exponẽs illud. Sicut mercenarius dies eius sic dicit. Mercenarius sollicitus curat inspicere. ne vnq̃ dies vacuus labat ab ope & expectatus finis temporis inanis veniat ad remunerationẽ laboris. in laboris namq̃ studio conspicit. quid recipere in tempore remunerationis possit. nã cũ opus crescit. p̃te

in fiducia proficit. Cum vero opus for-
puerit spes a remuneratione lacescit.
Unde electus quisque vitam suam qua
si mercenarius pensans tanto fidenti-
us spe tendit ad premia. quanto nunc ro-
busius perdurat ad laboris incremen-
ta. quid sit de cursum pñtis pñtis pensat.
dies cū operibus dinumerat. ne a labo-
re transeant vacua vite momenta. for-
tudat. aduersis gaudet. merore refo-
ret. qz subsequentibus vite premiis tan-
to se munerari largius aspicit. quanto
p amore illius quotidiana se mortibus
verius impendit. Hinc namque est qd ci-
ues celestis patrie pditori eius psalmi
stercibus dicunt. ppter te morte affici-
mur tota die. Sancti igitur viri quot la-
bores nunc veritati pmendantes exhi-
bent. tot iam remunerationis sue pig-
nora intra spei cubiculum clausa tenent
sed grauis nunc sentis estus in ope. vt
qñqz refrigerium percipiat ex quiete.
Unde aperte subdit. Sicut ceruus de-
siderat umbrā. Umbrā quippe de fide
rare est post temptationis estus sudore
qz opis eterni refrigerij requie quere-
re. Sequitur. Et sicut mercenarius pñ-
sola finē opis. Mercenarius enim
cū facienda opera aspicit mentem pri-
us et longinqrate et ponderis labore
afficit. cū vero lacescentē animū ad cō-
siderandū laboris premiū reuocat. rī-
gore mox cū ad exercitiū laboris acce-
dit infirmat. et qd graue perpendit ex
ope leue estimat ex remuneratōe. Sic
electi quicquid mundi huius aduersa
patiuntur cum inhonestatis promelias
et damna. cruciatibus corporis tolerāt
esse graua quibus exercent pensant. s;
cū mentis oculos ad eterne patrie pñ-
teratōem tendūt. ex pparatōe premiū
qñ sit leue qd patiuntur inueniunt. quod
est valde importabile ex dolore oñdit
in pñsideratōe. puida ex remuneratōe

lenigatur. Hinc est qd paulus semp se
ipso robustior contra aduersa erigit. mi-
miz finem sui operis sicut mercenari-
us prestolat. graue namque qd sustinet
estimat. sed leue hoc per premiū pñdes
rationē pensat. ipse quippe qz sit graue
qd patitur iudicat. qui in carceribus
abundantius in plagis supra modum
in mortibus frequenter se fuisse testat.
sed quō remuneratiōis lintho sudor
rem tanti laboris tergat. ipse denūci-
at dicens sic. Non sunt pdigne passio-
nes huius temporis ad futuram glam
que reuelabit in nobis. Finem qz ope-
ris quasi mercenarius prestolat. qui
dum pfectum remuneratiōis pñdes
rat. vile estimat qd pene deficiens la-
borat. defectum egestatemqz pperi bo-
nis meritis laboriosum nō est. sed cū
vsqz ad afflictionem carnis aduersitas
veritatis laboris pculdubio ex dolore senti-
tur. In hac em̄ vita quedā laboriosa
sunt. quedā vero vacua. quedā vero va-
cua et laboriosa simul. Amore quippe
pditoris pñtis vite tribulationibus ex-
erceri laboriosum quidē est. sed vacu-
um nō est. Amore autē seculi voluptati-
bus solui vacuū quidē est. sed nō labo-
riosum. amore eiusdē seculi aliqua ad-
uersa ppeti est vacuū sil et laboriosum.
qz ex aduersitate mens afficit et renun-
ciatiōis pñtio non replet. hxc grego.
S Exerceamus igitur nos in bonis
operibus. nā quotiens bona agimus to-
riens angelos letificamus. quotiens
vero a bono opere deuiamus. ipsos con-
tristamus et malignis spiritibus leticia
facimus. Testat hoc beatus augu. di-
cens. Quotiens bene agimus gaudēt
angeli et tristant demones. quotiens ve-
ro a bono deuiamus dyabolum letifi-
camus et angelos suo gaudio fraudam-
us. gaudiū enim est eis supvno pec-
catoze penitentiam agente. hxc augu.

Qui etiam desiderat non tritari sed frequenter in animo gaudere sine debeat bene vivere. **U**n hugo de sancto victore. **U**is nunc esse tristis bene vivere. bona vita semper gaudium habet. nec etiam obmittendum est bonum opus propter aliquam negligentiam aut desidiam nostram. ne pringat mentem in ultimo examine gemere et pro tempore inutiliter sine fructu spirituali expenso lugere. **D**e hoc beatus bernardus lamentando sic dicens. **D**omine deus quot tempora effluxerunt in quibus sine fructu ut aspicio vixi. quomodo coram te subsistam. quomodo ad te levare poteram faciem meam in illo magno et terribili examine. quomodo numerari iusseris. omnes dies meos querens fructum meum. **D**omine cur intermisi villo tempore versari te in coram deo meo tota mentem amplecti. in tua dulcedine delectari omnia interiora meae vultu tunc erant quomodo tecum non erant. cum habes a te omnis creatura quicquid habet desiderabile laudabile aut delectabile. **D**e beatus bernardus. **S**ed et hoc notandum quod in operibus bonis quisque humilitatem habere debet et illa attribueret debet gratie divinae. peccata autem sibi ascribere. **U**nde augustinus in libro de sermone domini. **C**ave o christiane superbia. licet enim sanctorum imitator sis. totum semper gratie deputa. **Q**uia ut est aliquid gratie in te dei non tuum meritum fuit. apertius ergo totum deputa pietati quod autem peccator es tue iniquitati ascribe. **E**sto accusator tuus et ille erit indultor. omne enim crimen quod facimus vel peccatum est nostre negligentie et omnis virtus et sanctitas dei est indulgentie conuersi ad deum. **H**ec augustinus. **M**agna namque virtus est bona actio cum humilitate. pro hoc enim reddit homo diuinus. **U**nde dicit **I**saac abbas. **B**ona operatio est humilitas. hominem deum faciens super terram. **I**gitur laborandum est ut in bonis operibus

que gerimus: humilitatem cordis semper habeamus et cum bona opera nostra ad noticiam aliorum pervenerint gloriam dei et edificationem proximorum pro hoc non nostram vanam gloriam requiramus ne meritum nostrum apud deum propter hominum stultam vanitatem amittamus. **U**nde beatus augustinus in libro de verbis domini. **Q**uisquis iravult videri ab hominibus opera sua. ut ille glorificet a quo ea que in illo videntur accepta. et sic ad imitandum bonum idem ipsi qui videntur procedunt. vere eius lumen lucet coram hominibus. quia lux de illo caritatis radiat. non superbia sumus enim et in eo caner. ne iniustitiam suam faciat coram hominibus. ut videatur ab eis. quia nec suam deputat illam iustitiam. **H**ec augustinus. **B**ona ergo opera cum summa diligentia exerceamus. ne pro hoc quod agimus vanam gloriam requiramus. sed omnia in gloria dei agere studeamus ut pro bonis nostris acrius vitam eternam possidere valeamus.

P **F**ilios. **O**st diversorum operum bonorum tam interiorum quam exteriorum informationem. nunc etiam de virtute perseverantie cupio edoceri.

Ca. XV. **P**ater. **S** **S**ire debes quod postquam omnium virtutum acceptus quis fuerit principium. nondum tamen in conspectu dei apparet gloriosus. nisi virtutum consummatione assistat. videlicet perseverantia. quia nullus omnino mortalis quantumcumque perfectus laudandus est in vita sua. nisi prius hoc bonum inchoatum. bono et felici fine cludat. **E**st enim perseverantia finis ac consummatio virtutum. parum enim valet fuisse religiosus. fuisse humilem patientem fuisse deo

tum et primum. Deum dilexisse. et ce-
 teras virtutes habuisse nisi adesset per-
 severantia. **C**um enim omnes virtutes cur-
 rant. sola perseverantia accipit bravium.
 quia non ille qui incipit. sed qui persevera-
 verit in bonis operibus hic erit saluus.
Un dicit hugo. Inchoata virtus non
 potest nisi ad finem perducatur. **E**t ideo per-
 severantia valde necessaria nobis est ut in
 bono quod per dei gratiam recte inchoamus
 perseveremus usque ad finem perseveremus. **H**ic
 hugo. Ipsa namque perseverantia virtus
 est multum laudabilis. quia est nutritrix ad
 meritum. constantie filia. et pugnaculum
 sanctitatis. sine quo nemo poterit deum
 videre. **D**e cuius etiam commendatione bea-
 tus hieronymus dicit. Perseverantia est unica re-
 gio filia. finis virtutum. earumque summa
 ratio. totius boni repositorium. et virtus si-
 ne qua nullus videbit deum. absque victo-
 ria enim nec qui pugnat victoriam. nec
 palma victor sequitur. vigor est virtutum.
 nutritrix ad meritum. mediatrix ad pre-
 mium. soror pacis. constantie filia. amica
 pacis. amicitiarum nodus. vnaminitatis
 vinculum. sanctitatis pugnaculum.
 tolle perseverantiam nec obsequium mer-
 cede habet. nec beneficium gratiam. nec lau-
 dem fortitudo. sola est cui eternitas red-
 ditur vel potius que eternitati hominem
 reddit. dicente domino. **Q**ui perseveraverit
 usque in finem saluus erit. **H**ic bernardus.
Debet ergo homo se in bono primum
 et incessanter nona prioribus superaddere.
 ne contingat eum in bonis ac virtutibus
 actionibus torpescere et deficere. **U**n be-
 atus hieronymus. Nequaquam sufficit semel vel se-
 cundo operari quod bonum est nisi incessan-
 ter addas novum prioribus. alioquin ian-
 cer et marcescit flos primi operis. atque
 et virtus et vigor in brevi terminatur
 si non alijs atque alijs subiectis pietatis
 operibus primum reparentur. **D**ec bernardus.
X Nec debet aliquis propter verba

derisoria vel quocumque alia bonum opus
 obmittere. nam sunt nonnulli qui aliqua
 agere proponunt. sed cum ab alijs deriden-
 tur. primum ab intentione bona quam
 proposuerunt resiliunt. **U**nde beatus gre-
 gorius. **S**epe namque aliqua agenda bona
 proponimus. sed si unus contra nos levissi-
 mus sermo iridentis erupit. ab inten-
 tione actionis nostre fracti protinus et
 confusi discedimus. **H**ic gregorius. **E**t
 sciendum quod incipientibus bona opera
 premium promittitur. sed solum perseveran-
 tibus datur. quia in vanum opus bonum
 agit si ante finem vite deserat. **U**nde
 ysidorus. **I**nchoantibus premium promit-
 titur. perseverantibus datur. tunc placet
 deo provectio nostra quando bonum quod
 inchoamus perseveranti fine implem?
Unum quemque deus de fine non de pre-
 terita vita iudicabit. **V**irtus ergo bo-
 ni operis perseverantia est. incassum quod
 pro bonum agit si ante terminum vite de-
 serat. **H**ic ysidorus. **N**otandum quod vir-
 tus perseverantie in bono eternitatis habet
 similitudinem per quam tanquam per nomen
 eternum mercedimus eternum dei. quia eter-
 navita perseveranti in bono est penetra-
 bilis. **T**este seneca qui dicit. **I**n excel-
 so est vita beata. sed perseveranti penetra-
 bilis est. **E**t sciendum quod vera et efficax
 perseverantia in suis semper debet ex-
 ercitijs augeri. crescere et proficere. quia
 vel si affectus devotionis vel operis ef-
 fectus remittitur vel ex negligentia at-
 tenuatur. paulatim deficere incipit donec
 penitus extinguitur. **U**nde apostolus.
Non coronabit nisi qui legitime cert-
 raverit. vocans legitimum certamen no-
 stri. perfectus primum incrementum. **D**icit
 etiam beatus bernardus. **N**ulla unquam servum dei
 non dico dies sed nec hora inveniat nisi
 in exercitij labore. **A** Sed ad
 hoc faciendum. quattuor sunt nobis
 necessaria bona. scilicet operatio. inter

na deuotio. sancta cogitatio et recta in-
 tētio. His quatuor exercitijs homo de-
 uotus totā vitā suā prīnuat. Opaf em̄
 bona si p̄r fīdo opari non poterit qua-
 cūq; occasione impeditus deuotionez
 suam meditando accendat. que duo si
 ad manus non habent. vel q; torper in
 actione exteriori vel q; languet in affe-
 ctione interiori saltem dñm cogitet
 qđ nulli difficile est. q; hoc plane sub-
 iacer nosire voluntati. Unde in deutro-
 nomio d; . Caue ne vnq; obliuiscaris
 domini dei tui. Et thobie Omni tem-
 pore in mente habeto deum. Et ideo ad
 cogitandum deum semp ex p̄cepto
 legis vrgemur vt p̄missus est. licet ad
 meditandum ipsum deuote qđ est gra-
 tiē nō obligemur. Si v̄o idipm nobis
 subtrahit vt experiamur qđ ait dñs.
 sine me nihil potestis facere temetip-
 sum intra temetipm merire et sic cū a-
 postolo. Non q; sufficientes simus ali-
 quid cogitare a nobis tanq; a nobis.
 sed sufficientia nostra ex deo est sed et
 eandē miseriam p̄ intentionē diriga-
 gamus in deū et humiliantes nosmet-
 ipsos dicamus. Oīa opa nostra opa-
 tus es domine in nobis vt hmōi gra-
 tia reformet in nobis. Gratia ḡ diuini
 suffragante sublimiora opemur. si
 vero minuit opemur mediocria. si aut
 oīno extinguit opemur infima nō tor-
 pentes sed ambulantes et p̄seuerātes
 in p̄ceptis et mandatis vt salutes eter-
 nam ab ip̄o p̄sequi mereamur. Nam
 ip̄e dr. Qui p̄seuerauerit vsq; in finez
 hic saluus erit. Et in apocalipsi. Esto
 fidelis vsq; ad mortem et dabo tibi co-
 ronā vite. Sic ḡ patet de p̄seuerantia
 habemus itaq; de v̄rutib; . Nunc put
 dignatus est dñs donare explanatum
 qđ p̄inet ad proficientes. quorum sta-
 tus vt p̄missum est supra in secundo li-
 bro consistit in v̄rutum operatione

Sequitur tertia distinctio
 secundi libri. Filius

Distinquā in fo-
 matus sum de v̄rutib; quor-
 um obseruancia secūdo lo-
 co p̄inet ad p̄ficientes. nūc de tercio
 in quo dependet status eorundem p̄fi-
 cientium a te. **P**ater cupio edoceri.

Ca. I. Pater. **B**

Sire debet
 fili q; tercius gradus
 in quo p̄sistit p̄ficien-
 tium status put sup̄i-
 us dictū est p̄nder in
 temptationum p̄pensione. nam quisq;
 religiosus cum relictis vitijs cepit re-
 ligiose viuere ac in bonis operib; se ex-
 exercere atq; in illis p̄ficere. talis inq;
 diuersas temptationum tribulationes
 incipit tolerare. q; spūs malignus in-
 uidens saluti hūane cū aliq; p̄p̄er-
 rit v̄tuoſe ac religiose viuere. statim mul-
 tifor̄mes tēptationū laqueos in cor il-
 lius immittere solet. vt eū a via salu-
 tis possit reuocare et ad pristina v̄ritio-
 sam vitā ac maculosam p̄uertere et p̄-
 p̄sequens ad p̄ditionē eternā p̄ducat
 re. s; quilibet religiosus et in vita v̄ru-
 osa p̄ficiēs v̄z tēptatōib; et suggestio-
 nib; demonū viriliter resistere ne con-
 tingat eum tm̄ malum incurere. **E**
 Et primo notandum q; temptatio et
 omne peccatum inchoat et implet tri-
 bus modis videlicet suggestione. re-
 lectatione. et p̄sensu. Suggestio quip-
 pe fit p̄ diabolū. Delectatio per carnē
 Consensus per spiritum. **N**ecessaria
 est ergo magna discretio vt inter sug-
 gestionem et delectationem atq; con-
 sensum iudex sui animus p̄sident.
 cum enim malignus spiritus peccatus
 suggerit in mente. si nulla delectatio